www.economymagazine.bg

ИКОНОМИКА

брой 64

август 2016 г. / цена 5 лв.

ЕВРОПЕЙСКО **ПРЕНАРЕЖДАНЕ**

ТЕХНОЛОГИИТЕ В ДОБИВНАТА ИНДУСТРИЯ

РАЗДВИЖВАНЕ НА **НЕДВИЖИМИТЕ ИМОТИ**

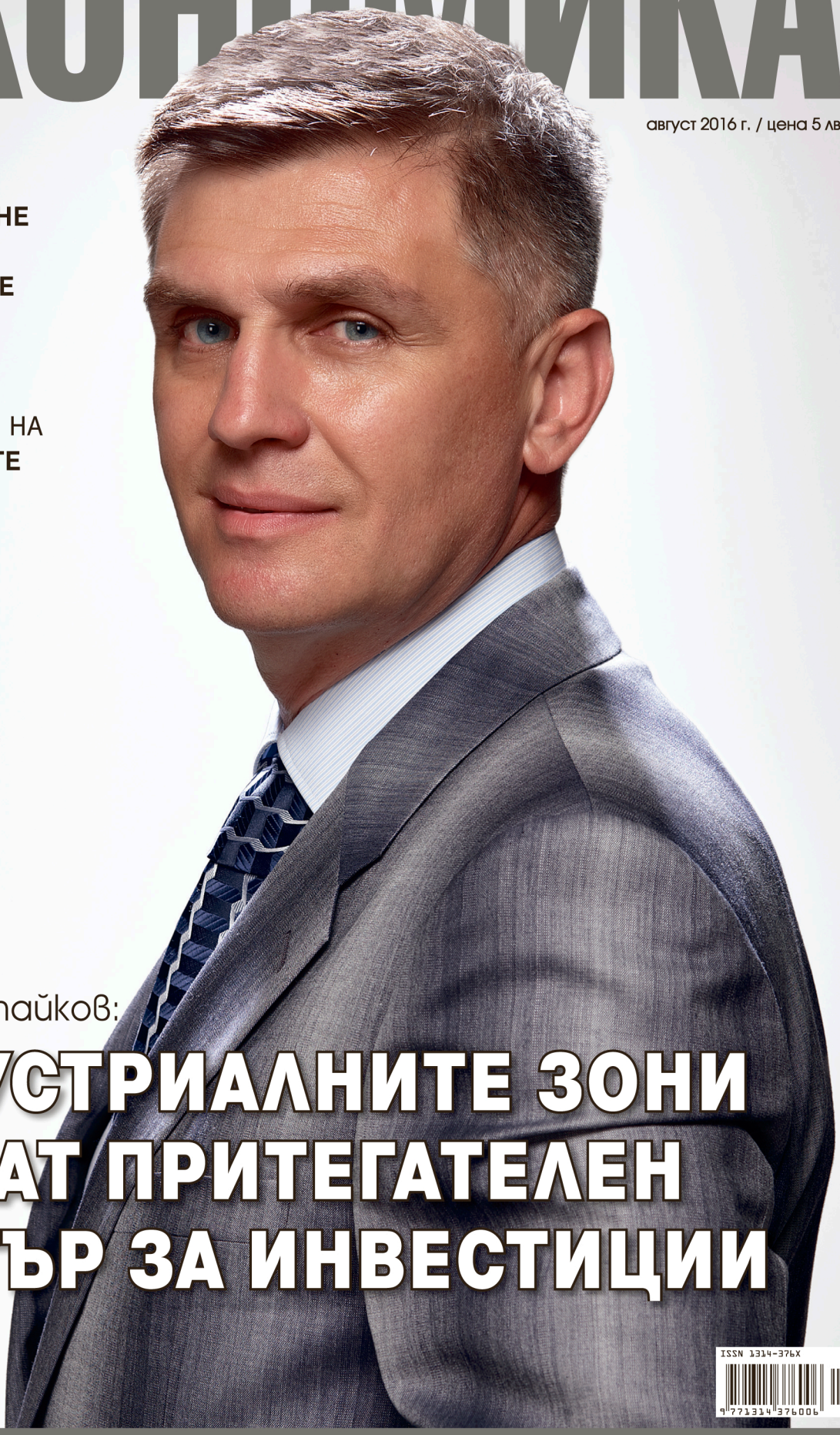

Стефан Стайков:

ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЗОНИ СТАВАТ ПРИТЕГАТЕЛЕН ЦЕНТЪР ЗА ИНВЕСТИЦИИ

ISSN 1314-376X
08
9 771314 376006

Кредитна линия

ОТРЕЖИ ОТ ЛИХВАТА

НОВО! Колкото повече банкираш, толкова по-малко лихва плащаш.

Промоция до 31.08.2016 г.*

*Промоционалните условия са валидни при кандидатстване за Бизнес кредитна линия от Пощенска банка в периода от 15.06.2016 г. до 31.08.2016 г. Научи повече на www.postbank.bg или на *7224.

25 години Postbank

Решения за твоето утре

Este Restaurant

Sweet dreams

София 1113
Ул. „Николай Хайтов“ 3А
Тел.: 02/ 868 72 96
0886 700 269
E-mail: restaurant@este.bg

АВГУСТ 2016

БРОЙ 64

08 ЕВРОПЕЙСКОТО ПРЕНАРЕЖДАНЕ ЗАПОЧНА

20 СТЕФАН СТАЙКОВ: ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЗОНИ СТАВАТ ПРИТЕГАТЕЛЕН ЦЕНТЪР ЗА ИНВЕСТИЦИИ

28 ЕХОТО НА BREXIT

32 НОВИТЕ ПРИЯТЕЛИ НА ЕРДОГАН

36 БОРИСЛАВ МАЛИНОВ: КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА НИ ПОСТАВЯ НА НОВИ РЕЛСИ

39 АТЛАС НА ИНВЕСТИЦИИТЕ В БЪЛГАРСКИТЕ ОБЩИНИ

40 ЩЕ ОСТАНАТ ЛИ ЛИХВИТЕ НИСКИ ЗАВИНАГИ

42 ДОКЪДЕ СТИГАТ ПИПАЛАТА НА ЛОБИЗМА

48 Д-Р ГРАЖИНА ХОРОНЖИКЕВИЧ: ПОЛША Е ГОЛЯМ ПАЗАР, ОТВОРЕН И ЗА БЪЛГАРСКИТЕ ФИРМИ

52 АЗИЯ СЕ ИНТЕГРИРА МНОГОВЕКТОРНО

54 ТЕХНОЛОГИИТЕ ПРЕОБРАЗЯВАТ ДОБИВНАТА ИНДУСТРИЯ

60 СВЕТЛА ЛЕСОВА: С МНОГО ТРУД ГОРЧИВОТО КАКАО СТАВА ИЗЯЩЕН ШОКОЛАД

66 ГЛЪТКА ОПТИМИЗЪМ ЗА ЕЛЕКТРОННОТО УПРАВЛЕНИЕ

68 РАЗДВИЖВАНЕТО НА НЕДВИЖИМИТЕ ИМОТИ

74 СИНДРОМЪТ „ВОЙЧЕХ"

80 КАК ДА СТАНЕШ ЗВЕЗДЕН СТАЖАНТ

82 ТЕМЕЛКО ДЕЧЕВ: „БИЗНЕС БУРЯ" ПРЕДИЗВИКВА МЕНИДЖЪРИ И ПРЕДПРИЕМАЧИ

84 ЕЛАТЕ НИ НА ГОСТИ

90 ХЛЯБ КАТО СЛЪНЦЕ И ЛУНА

92 ЗВЕЗДАТА РАДЖАН СЕ СКРИВА ЗАД ХОРИЗОНТА

94 ТЕСТ ПРЕД НАЙ-БОГАТАТА ЖЕНА НА АФРИКА

98 БОГАТИ МОМИЧЕТА

102 АРАБСКИТЕ ЖЕНИ НАДРАСТВАТ ГРАНИЦИТЕ

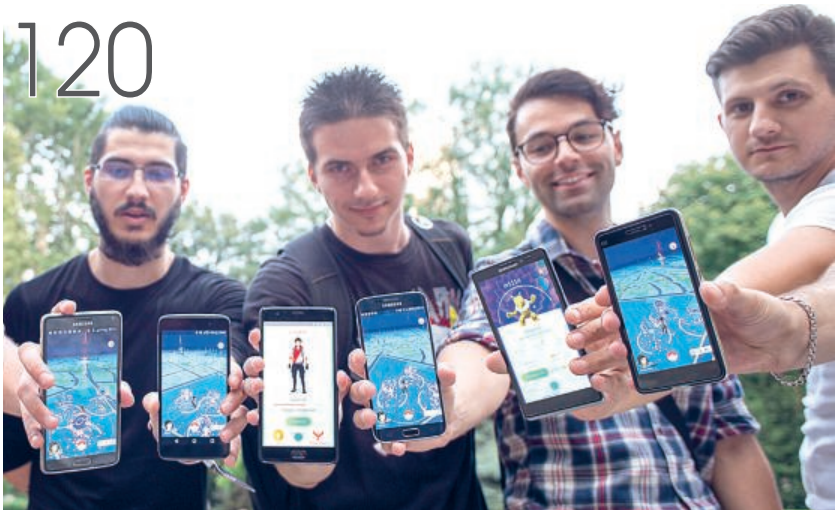

110 СЛЕД СДЕЛКАТА ЗА YAHOO

118 КАК ДА СИ СЪЗДАДЕМ МОБИЛНО ПРИЛОЖЕНИЕ

120 МАНИЯТА POKEMON GO

122 ИДВА ЕРАТА НА ПЕРСОНАЛНИТЕ ТРАНСПОРТНИ СРЕДСТВА

126 РЕДАКТИРАНЕТО НА ЧОВЕШКИ ГЕНИ

128 ДА СТЪПВАШ ПО ВОДАТА

140 ОСТРОВ МАН - АВТОНОМНАТА ПЕРЛА В БРИТАНСКАТА КОРОНА

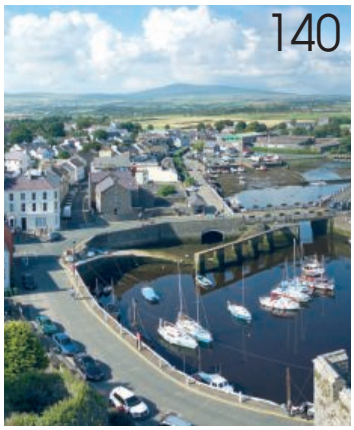

РЕДАКЦИОННО

НЕВЕНА **МИРЧЕВА**,
главен редактор

ГОРЕЩО ПРЕНАРЕЖДАНЕ

Лятото се оказа изненадващо горещо откъм политически и обществени събития. Единна Европа е притисната от процеси на дезинтеграция и миграция, които може да преначертаят из основи пътя ѝ. В края на юни британците избраха да напуснат ЕС след оспорван референдум с неочакван край. В същото време почти не минава и ден без на територията на някоя от страните в съюза да се случи терористична атака с ислямистки подбуди. В средата на юли Турция преживя драматичен опит за преврат, който се провали гръмко, в национален ефир, и сега президентът Ердоган разчиства своите политически и идеологически противници с размах, който накара мнозина да виждат рязко влошаване на отношенията на Анкара със Запада.

Сякаш над света се отваря Кутията на Пандора и последствията никой не може дори да си представи.

Дали в тази ситуация България трябва да потърси активна промяна, или да изчака бурята да отмине – коментират на страниците на „Икономика“ експерти в политиката, финансите и икономиката.

В горещия августовски брой ще намерите още много теми, които по вълнуващ начин представят нови възможности.

Приятно четене!

Списание „Икономика“. София 1111, жк. „Яворов“, бл. 73, ет. 6, ап. 11
Телефони: (02) 852 9696; (02) 852 9699; e-mail: office@economic.bg
Издател **„Медия Икономика България“**; Изпълнителен директор: Боян **Томов**; Главен редактор: Невена **Мирчева**;
Счетоводство: София **Стрелкова**; Реклама и Маркетинг: Калин **Константинов**
reklama@economymagazine.bg
Редактор: Татяна **Явашева**; Автори: Александра **Сотирова**, Александър **Александров**, Божидара **Иванова**, Бранислава **Бобанац**, Владимир **Митев**, Илия **Лазаров**, Преслава **Георгиева**, Светлана **Желева**
Дизайн: Едуард **Лилов**; Фото: Стоян **Йотов**; Фото корица: Александър **Нишков**
Печат: **Алианс принт**; Разпространение: **„Медия Икономика България“**

Отличиха топ ИКТ фирми

Раздадоха наградите в 19-ото издание на класацията на водещите технологични компании в България „ИКТ Топ 100“ за 2016 г. „Виваком“ оглави секторната класация „Телекомуникации“ с отчетените за м.г. постъпления в размер на почти 847,9 млн. лева, а Hewlett Packard Global Delivery Bulgaria Center е компанията с най-високи брутни приходи за 2015 г. от 273,3 милиона лева в сектор ИКТ. С брутни приходи от 99,7 млн. лева за 2015 г. победител в сектор „Хардуер“ е фирма „Датекс“. Победител в сектор „Софтуер“ за 2015 г. е VMware Bulgaria. Hewlett Packard Global Delivery Bulgaria Center оглави сектор „Аутсорсинг на ИТ услуги“. Победител в сектор „Системна интеграция“ с брутни приходи от 110,7 млн. лева е доставчикът на разнообразни решения и услуги в ИКТ сектора „Телелинк“. Победител в сектор „Дистрибуция“ с постъпления в размер на 174 млн. лева е компанията „Поликомп“. Бяха връчени и три специални награди. Носител на наградата за най-голям ръст на приходите през 2015 г. е софтуерната компания „Луксофт България“. Отличието за най-висока рентабилност през 2015 г. отиде при „ММ Солушънс“. Призът за най-динамично развитие през последните 3 години – с рекорден средногодишен ръст от 157,5%, спечели младата софтуерна организация OrangeDot.

Започна Mtel Media Masters 2016

За шеста поредна година „Мобилтел“ организира журналистическия конкурс Mtel Media Masters. Във фокуса на новото издание на инициативата ще бъдат най-добрите журналистически работи, които показват как технологиите, иновациите и научните открития влияят върху живота ни и го променят. Конкурсните материали трябва да са авторски работи на български език и да са публикувани или излъчени в периода от 1 октомври 2015 г. до 30 септември 2016 г. Всеки кандидат може да изпрати до 3 броя материали до 30 септември 2016 г. през онлайн платформата на конкурса.

Подкрепа за стартиращи предприемачи

Програма „Бизнес алтернативи“ стартира набирането на кандидатури за новото си издание. То ще започне в София в края на септември 2016 г. и ще продължи до края на февруари 2017 г. Целта на програмата е да подпомага амбициозни и ентусиазирани предприемачи от 18 до 58 години да създадат и развият успешни бизнеси, водещи до финансова независимост и подобрено икономическо състояние. Може да се кандидатства чрез сайта на компанията http://ba-bg.org/. Финалният срок за подаване на кандидатури е 26 август 2016 г.

СПИСАНИЕ

ИКОНОМИКА НА РУСКИ И АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

Read Economy Magazine in English

Читайте журнал Экономика на русском языке

www.economymagazine.bg

ЕВРОПЕЙСКОТО ПРЕНАРЕЖДАНЕ ЗАПОЧНА

НОВИТЕ РЕАЛНОСТИ НАЛАГАТ ДА ИМАМЕ АКТУАЛНА ВИЗИЯ ЗА НАШЕТО ПРИСЪСТВИЕ В ЕС И ЗА НАШАТА РОЛЯ КАТО ПЪЛНОПРАВЕН ЧЛЕН

автор: **Татяна Явашева**

Има старо правило, че избори не се правят през лятото. Британците обаче си направиха Брекзит и с този референдум доказаха, че нищо българско не им е чуждо, щом и те имат нашия сетнешен акъл. Като гледаме развоя на събитията, може само да кажем, че все пак е бил навреме, щом остави емоциите да отлежат като вино. А то или ще стане по-пивко, или ще прекипи. Та нали лятото не е време за резки движения. Всъщност съседна Турция, която също иска(ше) да става член на ЕС, показа, че резки движения може да се правят по всяко време. И така ние все повече се оказваме между чука и наковалнята на събитията.

Но нека не се оставяме само на вятъра на промените. В България засега има по-скоро евроцентристки настроения. За близо десет години пълноправно членство обаче все още не сме се почувствали като пълноправни членове на Европейския съюз. Знаем, че има предимства и възможности, но се държим като слаб ученик, който опитва да се представи за отличник. В Шенгенското пространство не ни допускат, а и ние нямаме стратегия как да влезем там. И на еврозоната гледаме като на нещо далечно предстоящо, което постоянно се отдалечава. Не работим ефективно със средствата от европейските фондове и като се обърнем назад и погледнем резултатите от т. нар. „усвояване“, в немалко случаи виждаме това, което е по-добре да не виждаме - въпреки тежката бюрокрация има много прахосани пари, харчени „на парче“.

Британският референдум като че ли вещае край на безоблачното време за европейската бюрокрация. Той отключи процеси на пренареждане в Европейския съюз, в което и ние участваме. Ето защо добре трябва да си дадем отговор какво ние даваме на съюза, освен малък пазар, но пазар, и външна охрана на границите. Новите реалности налагат да имаме актуална визия за нашето присъствие в ЕС и яснота за мястото в този съюз, за което имаме сили да се преборим. Разбира се, трябва добре да следим фактора „Промяна“.

В България обичаме да отлагаме и да изчакваме „бурята да мине“, но нека повече не стоим в очакване промяната да ни застигне сама. По-добре да сме активният фактор в самата промяна. Тя не е само политическо пренареждане на пасианса, а има своите проекции върху икономиката и селското стопанство и засяга свободното движение на хора, стоки и капитали.

Сп. „Икономика“ събра мнения от специалисти с отношение към общоевропейските проблеми. Те очертават своето виждане как България да е активен фактор в процесите, на които британският референдум стана катализатор.

Доц. д-р Григорий Вазов е президент и ректор на Висшето училище по застраховане и финанси. Той е член на УС и главен секретар на Съвета на ректорите на висшите училища в Р България. Член е на Фискалния съвет на Р България и на Надзорния съвет на ДЗИ. В периода 1991-1994 г. е зам.-министър в икономическото министерство на три правителства. Бил е член на Съвета на директорите на Международната банка за икономическо сътрудничество и на Международната инвестиционна банка. Научните му интереси са в областта на макро- и микроикономиката, финансите и мениджмънта.

Доц. д-р Григорий **Вазов**:

Да се вгледаме първо в нашите български проблеми

Доц. Вазов, какво причинява BREXIT, който все още не е EXIT?

- На първо място, много говорене и много писане по тази тема от знайни и незнайни герои, в това число и от мен. На второ място, предполагаем сериозен стрес сред брюкселската администрация, която дори мигрантската криза не успя да извади от емоционалния и финансов разкош, в който са затънали. На трето място, постави началото на сериозни политически и икономически процеси, които в следващите пет години не се знае в каква посока ще се развиват.

- В каква ситуация е Европейският съюз сега?

- В ситуацията на очаквано земетресение, само че никой не знае колко силно ще бъде то и какви политически и икономически поразии ще направи. С директивите за краставиците и шкембе чорбата трудно ще се компенсират последствията и ще се решат натрупаните проблеми.

- Европейският възел според вас може ли да се разплете, или трябва да се разсече?

- Отговор на този въпрос могат да дадат само бъдещите Нобелови лауреати в областта на политиката, икономиката и човешките ресурси. Дотогава ще се „радваме“ на това, което е сътворено досега от чужди и наши умници.

- Сякаш сме в цунг-цванг – като в шаха, изглежда, че никой няма полезен ход. Виждате ли успешен ход, който може да направим?

- Разбира се, че има полезни ходове, но не виждам как тези, които доведоха нещата дотук, биха ги направили. Затова на първо място трябва да се тръгне към сериозни политически промени във всяка една от страните членки на Европейския съюз. След това трябва да се върнем към първоначалните идеи и цели за създаването на Европейския съюз, а именно свободното движение на хора, стоки и капитали и нищо повече. Идеите в главите на някои за „Европейски обединени щати“ или за някаква друга политическа „фантасмагория“ трябва да бъдат забравени. Няма как да обединиш в политически съюз държави с хилядолетна история и държави, които са създадени през последните десет, петнадесет или двадесет години. Различни са още националното самочувствие, културата и народопсихологията на хората от държави, които в основна част от своята история са били империи и завоеватели, от това на хората от държави, които в малка или голяма част от своята история са били поробени.

- Има ли България силата да е активен фактор, или пак трябва да чакаме бурята да отмине?

- Разбира се, че България има силата, но тя зависи от манталитета и самочувствието на управляващите, от техните интереси и т. н.

- Вашата прогноза – ще се пристъпи ли към коренна промяна на архитектурата на ЕС, или по-скоро ще се търси някакъв баланс при съществуващите правила на играта?

- Казах какво трябва да се направи, но с тези политически лидери и тази брюкселска администрация това не е възможно. Затова ще се продължи в търсенето на някакъв баланс, в основата на който ще стоят съвкупности от държавни и личностни политически и икономически интереси. Резултатът няма

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ Е В СИТУАЦИЯТА НА ОЧАКВАНО ЗЕМЕТРЕСЕНИЕ, САМО ЧЕ НИКОЙ НЕ ЗНАЕ КОЛКО СИЛНО ЩЕ БЪДЕ ТО И КАКВИ ЩЕ СА ПОРАЗИИТЕ .....

Фото **Pixabay**

да бъде добър както за ЕС като цяло, така и за отделните държави членки.

- Стои ли на дневен ред присъединяването на България към Шенгенското пространство и еврозоната, или докато не се намери новата равновесна точка на съюза, тези въпроси не са актуални....

- Шенгенското пространство и еврозоната са две много различни неща, но и двете стоят в основата на първоначалните идеи за свободно движение на хора, стоки и капитали. И това, за което мога да бъда категоричен, е, че България трябва да бъде много внимателна в подготовката си за влизане в еврозоната. Що се отнася до Шенгенското пространство, в условията на сегашната мигрантска криза, в интерес на ЕС е максимално бързо да промени становището си и да приеме България. Защото, както се казва, ние все някак си ще се оправим, но това, което ще се случи на Стара Европа, е трудно за предсказване.

- Кои според вас са най-важните въпроси, свързани с бъдещото ни развитие, на които трябва да си дадем отговор – и то не само като говорене, но и като действие?

- Първо, да дадем обективен отговор какво сме натворили през последните 25 години. За всичките политически и икономически грешки, които сме допуснали, и които поставиха България в дъното на всички европейски класации. Ако не направим това, защо да говорим за бъдеще?

- Има ли от какво да се плашим – за еврофондовете, за сигурността, за икономическата и политическата стабилност, за общия европейски пазар, за Трансатлантическото партньорство за търговия и инвестиции...?

- Трябва да се страхуваме само от себе си. Защото самите ние сме непредсказуеми за самите нас. Не знаем как да се справим с корупцията, какво да правим със съдебната система, с организираната престъпност, с престъпността на улицата. Какво да правим самите ние - да плюем или не на улицата, да пресичаме ли на червено, да участваме ли в малката „далавера“, която е обхванала всички сфери на обществения живот, и какво ли още не, което правим всички ние, за да е по-труден животът ни. И ако не решим тези въпроси, какво от това, че има еврофондове, европейски пазар или трансатлантическо партньорство, ние ще продължим да бъдем неразбраните и вечно наказваните „тарикати“ от този Европейски съюз.

- Май отново е време да си припомним за кризата и възможността. Коя е реалната възможност за България в тази наистина дълбока европейска криза?

- България трябва да остави настрана европейската криза и да се вгледа в себе си. Ние сме в криза вече 25 години: политическа, икономическа, човешка. И все още не е открита възможността, която всяка криза предполага, че съществува за излизане от нея. А тази възможност е във всеки от нас, и когато това бъде разбрано от повечето хора, ще видим колко бързо България ще започне да решава един по един проблемите си.

БЪЛГАРИЯ Е В КРИЗА ВЕЧЕ 25 ГОДИНИ И ВСЕ ОЩЕ НЕ Е ОТКРИТА ВЪЗМОЖНОСТТА, **КОЯТО ВСЯКА КРИЗА ПРЕДПОЛАГА, ЧЕ СЪЩЕСТВУВА ЗА ИЗЛИЗАНЕ ОТ НЕЯ**

Борислав **Тодоров**:

Какво ние даваме на ЕС, а не какво той дава на нас

Борислав Тодоров е управител на Кюн Лизинг България, като от 2002 г. досега работи в лизинговата индустрия. От 2011 г. е съпредседател на Българската асоциация за лизинг. През 2015 г. е избран за член на Арбитражната колегия на Арбитражния съд при КРИБ. През 2016 г. става член на Комисията за помирителни спорове по финансови услуги към Комисията за защита на потребителите. Отличен е с наградата „Мистър Икономика 2015" в категория „Финанси и застраховане".

Господин Тодоров, достатъчно силен ли е трусът от референдума във Великобритания за излизане от ЕС, за да кажем, че Евросъюзът навлиза в нова фаза?

- Случи се нещо, което не сме виждали, откакто ЕС съществува. Надявам се, че хората ще се замислят защо всъщност е създаден Европейският съюз. А той, на първо място, е създаден, за да предотврати военен конфликт на територията на Стария континент. Като гледам националистическите настроения от последните 10-15 години, си мисля, че хората вече не помнят тази основна цел.

- Заплашен ли е мирът на Стария континент?

- Бих искал да вярвам, че не е. Близкият изток съвсем не е далече и виждаме как оттам семейства с по няколко деца само за дни прекосяват големи разстояния и тук се струпват много бежанци. Обръчът от военни конфликти около страните от ЕС продължава да се стеснява.

- А и тероризмът стана силен фактор…

- Той също е военен конфликт. Започваме да разбираме, че макар и тирани, режимите в Северна Африка и Близкия изток в последните 50-60 години са пазили Европа от този тип конфликт.

- Европейският съюз не е съюз само с икономически цели и умелата политика е фактор за стабилността и сигурността в Европа. Така ли е?

- Да, и трябва да си припомним, че през 1951 г. шест държави създават Европейското обединение за въглища и стомана. На практика с договорите за въглищата, стоманата и атомната енергия, подписани в Рим през 1957 г., се създават Европейската икономическа общност и Европейската общност за атомна енергия. С тях се цели завоалиран контрол на трите най-важни ресурса, които са проводник на войната. Въглищата са основният енергиен ресурс през средата на миналия век, захранващи и военната машина. Стоманата, от която се е произвеждало оръжие от нож до танк. Атомната енергия - след като в Хирошима и Нагасаки нагледно е показано, че й принадлежи бъдещето в развитието на военната индустрия за масово унищожение. Договорите предвиждат създаването на общ пазар. По онова време Джордж Маршал е очаквал, че държавите, съсипани от Втората световна война, ще са много по-склонни да загубят част от суверенитета си, за да се премахнат границите между държавите и национализма в съзнанието на хората, за да се избегнат 90% от причините за военните конфликти. Но скоро той се убеждава, че това е по-скоро свръхочакване.

- Великобритания показа, че е време за промяна. В тази сложна ситуация кое е възможното и разумното, което може да се случи?

- Великобритания стана катализатор на процеси, които трябваше да се случат. В Европа подобни геополитически трусове са ставали на почти всеки 20 години. През определен период от време Евросъюзът има нужда да преосмисля своето бъдеще. Още през 1951 г. Великобритания е поканена да се присъедини към ЕС, но тя отказва и става член едва през 1975 г. През 70-те години става първото сериозно преразглеждане на визията, след появата на Европейската икономическа общност. Наименованието Европейски съюз се появява с Договора от Маастрихт през 1992 г. Той е свързан с насърчаването на балансирано и устойчиво икономическо и социално развитие, създаване на територия без вътрешни граници, укрепване на социално-икономическото единство, създаване на икономически и паричен съюз и въвеждане на единната валута евро. Винаги има цикличност и нека да не драматизираме – просто пак стигаме до момента да преосмислим накъде вървим и какво искаме да постигнем. Във Великобритания центробежните сили за излизане от ЕС винаги са били много силни и това не е първият референдум по този въпрос, който те правят. Но нека да видим дали в крайна сметка, след като казаха „Хоп", ще скочат и ще задействат член 50 за излизане.

- Несъмнено има нужда от промяна, но лесно ли е в тази ситуация да се изработи новата визия за бъдещето на ЕС?

- На нас, които сме отскоро член на ЕС, промяната ни изглежда сложна. Но за старите страни членки това е нещо обичайно, което се е случвало неведнъж през годините. В Източна Европа процесите се усещат по-силно. Великобритания е нетен платец и се появиха страхове, че еврофондовете ще се окастрят за нас. Тези тънки сметки нямат нищо общо със съществуването на ЕС. Смисълът на Евросъюза не е да ни дава пари,

ИМА СТРАХ ОТ ОРЯЗВАНЕ НА ЕВРОФОНДОВЕТЕ, НО СУБСИДИИТЕ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И ПАРИТЕ, КОИТО БИЗНЕСЪТ ПОЛУЧАВА, ИЗКРИВЯВАТ КОНКУРЕНЦИЯТА

а да опазва мира и да гарантира съществуването на свободен и отворен пазар.

- България стана прекалено зависима от еврофондовете. Какво трябва да осъзнаем за развитието на нашата собствена икономика?

- Не можем да се откажем от навика да разчитаме друг да се грижи икономически за нас. Много хора не си дават сметка защо децата ни продължават да бягат от държавата. Но държавата - това сме ние. Те напускат родината, защото сме такива, каквито те не искат да сме. Искаме постоянно държавата да подкрепя финансово едно или друго начинание, един или друг бранш. Но парите, които се търсят, са нашите пари. И не държавата, а данъкоплатецът трябва да бъде питан съгласен ли е за подобен разход или не.

- Според вас кой е най-важният въпрос, свързан с бъдещето на ЕС, който трябва да си зададем в България?

- Ще перифразирам едно изказване на Джон Кенеди. Трябва да се запитаме какво ние може да дадем на Европейския съюз, а не само да питаме какво той ни дава на нас. Колкото по-бързо започнем с работа и труд да променяме настоящето и своя собствен манталитет, а също като наблегнем на учене, учене, учене и повишаване на квалификацията, толкова по-добре за нас самите, а и за Европейския съюз.

- Готови ли сме да направим крачката към промяната и в собственото си мислене, за да сме на висотата, за която говорите?

- Преди пет години щях да ви отговоря положително. Боя се, че вече българите, които бяха готови за това, живеят някъде на Запад. На хората им омръзна да се надяват и в личен план взеха решение за себе си.

- В такъв случай, вие какво правите тук?

- Седем години живях в Германия и Великобритания. Там завърших образованието си, но видях, че в турските предприятия висшият мениджмънт е от хора с турско гражданство, родени и получили образованието си в Западна Европа. Когато Симеон Сакскобургготски стана министър-председател, реших, че е време и аз да направя нещо за страната си и да се върна. В Германия за мен всичко беше както исках и както очаквах да бъде. Въпросът наистина е какво всеки от нас е готов да направи в родината си, за да станат нещата, каквито ги очаква да бъдат. Но когато противниците на развитието са по-силни от тези, които се стремят към позитивната промяна, човек се обезсърчава и започва да се замисля дали не е време да поеме на Запад.

Светлана **Боянова**:

Може да сме еталон за качество

Г-жо Боянова, разместването на пластовете, предизвикано от британския референдум за напускане на ЕС, как ще се отрази на българското земеделие?

- Напускането на ЕС от страна на Великобритания ще се отрази като цяло на ЕС, така че няма как да няма последствия и за България и нейното земеделие. В чисто търговски план обаче, предвид незначителния процент на стокообмена между нашата страна и Острова, не можем да говорим за сериозен проблем. Обединеното кралство представлява около 4% от аграрния стокообмен на България с ЕС, като формира 2,3% от изпращанията и 1,7% от пристиганията на селскостопански стоки от ЕС. Напрежение можем да очакваме само в краткосрочен план, докато се „наместят пластовете“ на вътрешния пазар на ЕС. Във финансов план е важно да имаме предвид, че част от приходната част на общия годишен бюджет на ЕС се формира от финансовите вноски на държавите членки. Тъй като Великобритания е нетен вносител в бюджета, напускането й ще означава намаляване на годишните средства, разпределяни между страните членки. Бюджетните линии, от които ще се приспадне тази сума, ще зависят изцяло от решението на останалите държави членки. Обединеното кралство винаги е допринасяло за вземането на балансирани решения на ниво ЕС, поддържайки една консервативна политика по отношение на земеделието. Ето защо, в политически план, проблеми могат да възникнат от нарушаването на този баланс. Всеизвестна е консервативната позиция на Обединеното кралство по отношение на държавните помощи и на директните плащания, с която се противопоставя на държавите членки, които застъпват тезата за необходимостта от по-сериозна държавна намеса в земеделието.

- Настъпват размествания в председателството на ЕС, задава се и нашият ред…

- Интересно стоят нещата в административен план. При нормални обстоятелства в периода юли-декември 2017 г. Обединеното кралство трябваше да поеме на ротационен принцип председателството на Съвета на Европейския съюз в рамките на тройката председатели заедно с Естония (януари-юни 2018 г.) и България (юли-декември 2018 г.). Председателството на Съвета на ЕС е много сериозно задължение и отговорност на всяка една държава членка и има последици за целия ЕС, защото председателят е този, който определя приоритетните за ЕС въпроси за срока на своето председателство. Именно той би следвало да води и преговорите за напускане на Великобритания на ЕС, което означава, че няма как Обединеното кралство да председателства Съюза в рамките на предвидения период. Вече знаем, че председателството на България беше изтеглено за първата половина на 2018-а, а това означава, че е задължително страната ни дотогава да се подготви добре за това, подреждайки приоритетите си и подготвяйки администрацията си. Би било добре, ако земеделието е сред приоритетите, които страната ни застъпва в рамките на своето председателство.

- Промените засега хипотетични ли са, или независимо дали Великобритания фактически ще напусне Евросъюза, Общата селскостопанска политика ще бъде преосмислена из основи?

- Селскостопанската политика на ЕС е

Светлана Боянова е председател на Института за агростратегии и иновации. Беше зам.-министър на земеделието и храните в първия кабинет на Бойко Борисов. Днес е активен консултант в сферата на селското стопанство.

ДА РАЗВИЕМ КОНКУРЕНТНИТЕ СИ ПРЕДИМСТВА, ДА ЗАЛОЖИМ НА ИНОВАЦИИТЕ И ДА ПРОИЗВЕЖДАМЕ СТОКИ, ЗА КОИТО ИМА ПАЗАРНА НИША

градена в продължение на десетилетия, така че за промени „из основи“ едва ли може да се говори. Несъмнено обаче ще настъпят някои изменения в правилата, в приоритетите, в бюджета. Те ще се дължат на оттеглянето от преговорите на един играч, който до момента в значителна степен е допринасял както финансово, така и чрез позицията си във формирането и прилагането на политиката на ЕС. Доколко ще са сериозни промените, дали ще говорим за нова ОСП, или само за един Health Check (за въвеждане на някои подобрения), подобен на този, на който бяхме свидетели преди години, ще стане ясно от развитието на политическата ситуация в Европа през следващите месеци.

- В каква зависимост от субсидиите е вече нашето селско стопанство?

- Вижда се, че „модерните“ производства в последните години са именно тези, които се облагодетелстват в най-голяма степен от субсидирането. Така беше със зърнопроизводството, после с биопродуктите. Вече стана ясно, че това не е работещ модел, поне не в дългосрочен план. Различни анализи показват, че схемите за директно подпомагане например сами по себе си не стимулират нарастването на производителността и инвестициите, в резултат на което добавената стойност от производството се запазва на ниски нива и дори спада. Напоследък обаче се забелязва едно „раздвижване на пластовете“. Все повече фермери разсъждават по-пазарно, стремят се да бъдат информирани, четат, анализират, търсят експертно мнение. А това при всички положения е успешният модел за правене на бизнес. Реалният бизнес трябва постоянно да се стреми да бъде максимално независим от политиката, тъй като, както се вижда, тя не е стабилна основа.

- При евентуално намаляване на субсидиите и изобщо на европейското финансиране в каква ситуация ще се окаже нашето земеделие и неговата конкурентоспособност?

- Евентуално намаляване на субсидиите ще се отрази на всички страни членки и в това не би следвало да има нищо фатално. В световен мащаб сме свидетели на много развиващи се икономики, които не са подпомагани в рамките на национални или други политики. Нека вземем пример от тях, а не да мислим за това какво някой някога би могъл да ни даде, какво ще пропуснем при спад в подпомагането. Нека наблегнем на конкурентните си предимства, на производствата, за които има пазарна ниша, на иновациите, които ще дадат тласък на бизнеса.

- Кои са най-уязвимите агропроизводства?

- Най-уязвим е бизнесът, който е по-малко пазарно ориентиран и по-зависим от субсидии. Не мога да кажа, че има потенциал за проблеми в определен бранш. Може би единствено много хора биха се отказали от биологичното производство, тъй като то в последните години се подпомага в значителна степен, а само по себе си не е лек бизнес, който може да се окаже недостатъчно рентабилен при намаляване на подкрепата.

- На какво трябва да се базира оптимистичната теория за българското селско стопанство и неговото бъдеще оттук насетне?

- С Обединеното кралство в ЕС или без, със субсидии или без, българското земеделие крие огромен потенциал за производство на висококачествени продукти на добри цени. Някога сме имали традиции, а името на страната ни се е свързвало с еталон за качество при редица земеделски продукти. Това е една позабравена слава, която можем да „изтупаме от прахта“. Освен това, както на изток, така и на запад, ни очакват огромни пазари, чиито нужди все по-трудно могат да бъдат задоволени. Ясно е, че не ние ще изхраним световното население, но бихме могли да насочим вниманието си към взискателните и платежоспособни потребители във всички посоки, защото граници за пазара на практика вече няма.

Веселин **Халачев**:

Има много възможности, нека да не ги пропускаме

Г-н Халачев, всички коментират какво трябва да се прави, но вие кажете какво не бива да се прави като член на Евросъюза?

- Не трябва да го напускаме например.

- Засега не виждаме силни центробежни сили у нас. Какво обаче ни дава членството?

- Дава ни пазар, финансови средства, възможности за повече износ на международните пазари, които се отварят заради „Произведено в ЕС“. Друг е въпросът, че малко български компании осъзнават това и се възползват от тази възможност. Турция например усилено изгражда фабрики в България или си аутсорсва последния цикъл от производството на даден продукт, за да ползва предимствата на Made in EU, което им гарантира по-лесен достъп до пазарите по цял свят. В рамките на ЕС не се плащат мита, няма двойно данъчно облагане, има свободно движение на стоките. Това са предимства, които не бива да забравяме. Не бива при всяка спънка да сме готови да дадем заден ход.

- Но защо британците искат да предприемат ход за излизане от ЕС?

- Това е най-мощната икономика в Европа след Германия. Техните стоки отдавна се ползват с разпознаваемост и са търсени. Ние сме в отлични партньорски отношения с тяхната Федерация на малкия бизнес и знаем, че тази организация е против излизането на Великобритания от ЕС. Фактът, че малко над 50% от британците са гласували за напускане на съюза, не означава, че и бизнесът го желае.

- От кои възможности, които членството в ЕС ни дава, все още не се възползваме?

- България изостава в кандидатстването по европейски програми, които се управляват директно от Брюксел. Почти няма такива проекти с български бенефициенти, тъй като малцина кандидатстват. Докосваме се до европейските фондове основно чрез оперативните програми и Програмата за развитие на селските райони.

- Защо е толкова слаб точно този интерес?

- Вероятно поради липса на информация. Но аз питам защо няма такава структура в България, която да информира обществото и бизнеса. Фирмите, неправителствените организации, местните власти, университетите, изследователските организации биха могли да получат финансиране на свои проекти. Нашето сдружение информира за това, но ние сме организация с малък бюджет и с малки възможности. Мъчно ни е, че България е все на опашката. Няма обаче отговор защо държавата загърбва тези възможности.

- Какви други възможности, които членството в ЕС дава, не се използват от държавата и от бизнеса?

- Твърде назад сме в използването на финансовите възможности, които ЕС предлага, и започвам да си задавам въпроса дали това криене на информация не е нарочно. Струва ми се, че някой има интерес тази информация да не е широкодостъпна.

- Какво е по силите ни да направим, за да има по-добре развита икономика и да не сме все на опашката?

- Разковничето е в това да се отворим към Евросъюза, след като той се отвори

Веселин Халачев е председател на Сдружението за подпомагане на малкия и средния бизнес „Обединени Бизнес Клубове“ и е член на Борда на директорите на European Small Business Alliance (ESBA) със седалище в Брюксел. Негов ресор са европейските фондове и програми.

към България и ни прие като свой член. Ние обаче оставаме тясноскроени. Българският бизнес е свикнал да мисли само за своя интерес. Повечето фирми са на принципа, че за да спечелят те, някой трябва да загуби. Моделът Win-win, в който всички печелят, не е българският модел на мислене. Това трябва да се преодолее и да се насочим към партньорства с други български или международни организации, което ще ни даде достъп до ноу-хау, до финансиране и до пазари.

- Пълноправен член сме на Европейския съюз, но държим ли се като наистина пълноправен член?

- Когато аз съм на мероприятия, организирани по линия на ЕС, се държа като представител на страна, която е пълноправен член. България е член на ЕС от 2007 г. и това вече трябва да го осъзнаем. Когато навремето България беше член на СИВ, все нещо не ни беше наред и все искахме нещо друго. Сега пак имаме залитания, но най-сетне трябва да си дадем сметка, че сме там, където сме, а не някъде другаде.

- България има възможност да се възползва от опита на другите 27 страни в ЕС. Защо не го правим?

- Всичко опира до нашия манталитет и нежеланието да се променим към по-добро, стъпвайки на положителния опит на другите.

- А защо не се възползвахме и от положителния опит на турската икономика например, която в последните години беше във възход?

- В последните години тя се развиваше добре, но не и в последната година. Страната загуби много от хода, с който се дистанцираха от Русия. Основен пазар за туризма и за земеделието за тях беше Русия. След опита за преврат ще последва срив в селското стопанство, туризма, инвестициите. Но нека да оставим нашите съседи да си решават своите проблеми. Въпросът е защо ние нямаме добра бизнес политика, която да дава гъвкавост да се възползваме от различни ситуации, които възникват на пазарите. Кризата с туризма в Турция автоматично не пренасочва туристите към България. Някой трябва да свърши определена работа. В средата на юли изпитах жалост, когато видях какво става по нашето Черноморие. Хората чакаха много туристи и вярвам, че дори са взели кредити, за да се подготвят за сезона, а туристите са малко. Но да не би някой от селското стопанство да се е възползвал от голямото търсене на вкусната българска агропродукция на външните пазари? Почти никой. Нека не искаме от тези, които произвеждат, да са и специалисти в международната търговия. Държавата не бива да се дистанцира, а да помага на бизнеса, трябва някой, образно казано, да води „хорото“ и да организира пазарите.

- В тази ситуация на подвижни пясъци струва ли си да се ориентираме към присъединяване в еврозоната?

- Моето лично мнение е, че като поемем в една посока, трябва да вървим натам. Затова аз съм „За“ влизане в еврозоната. Нека да не лъкатушим и постоянно да имаме съображения как нещо да не стане. Да вървим смело напред и да сме оптимисти.

ФИРМИ, МЕСТНИ ВЛАСТИ, УНИВЕРСИТЕТИ, ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ И НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ БИХА МОГЛИ ДА ПОЛУЧАТ ФИНАНСИРАНЕ **ЗА СВОИ ПРОЕКТИ ЧРЕЗ ПРОГРАМИТЕ, УПРАВЛЯВАНИ ДИРЕКТНО ОТ БРЮКСЕЛ**

Стефан **Стайков**:

ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЗОНИ стават притегателен център за инвестиции

Стефан Стайков е изпълнителен директор на „Национална компания индустриални зони" ЕАД от декември 2015 г. Той има над 20-годишен управленски опит в международни консултантски компании в сферата на изготвяне и внедряване на бизнес стратегии и програми, преструктуриране и повишаване на конкурентоспособността на частни и държавни организации; позициониране и преговори за стратегическо развитие на компании; инвестиционно банкиране; привличане на чуждестранни инвестиции и разработване на инвестиционни проекти. Работил е на ръководни постове в частни и държавни компании в Европа, Азия, Австралия и Нова Зеландия, сред които Ernst & Young, „Кока Кола", „Оракъл" и др.

Завършил е MBA в Massey University в Нова Зеландия и информационни технологии в Хумболт университет в Берлин. Владее отлично английски, немски и руски език.

ДОВЕРИЕТО Е ДНЕШНАТА ВАЛУТА, С КОЯТО БИЗНЕСЪТ ТЪРГУВА, И НИЕ МОЖЕМ ДА ГО ОПРАВДАЕМ, **ЗАЩОТО ПРЕДЛАГАМЕ НА ИНВЕСТИТОРИТЕ СИГУРНОСТ И ПРЕДВИДИМОСТ**

автор: **Татяна Явашева**

Г-н Стайков, как изглежда инвестиционната активност в България, гледана през призмата на „Национална компания индустриални зони“ (НКИЗ)?

- През последните няколко години индустриалните зони стават все по-привлекателни за бизнеса, защото предлагат освен индустриални площи и комплекс от услуги, които ускоряват и улесняват реализацията на инвестиционните проекти. Разнообразието от икономически дейности на различни компании и потенциалът, който те виждат и са започнали да реализират, е обнадеждаващ. Радва ме фактът, че нараства делът на индустриалните инвеститори спрямо общата инвестиционна активност, която като цяло също е значително повишена в последните години. Например, само за последната година и половина в Икономическа зона София – Божурище има 7 нови инвеститора с различни по профил дейности. Като оставим цифрите настрана, най-добрият знак, че Божурище е мястото на успешния бизнес, е фактът, че инвестиралите обмислят да разширят своите производства и да удвоят инвестициите си.

- Кои са предимствата, с които България разполага за привличането на инвестиции?

- Разполагаме с няколко ключови предимства. Безспорно е нашето стратегическо геополитическо местоположение на границата между Европейския съюз, Близкия и Далечния изток. Инвеститорите искат стабилност и предвидимост, което политически и икономически сме осигурили, особено на фона на сътресенията, които стават по света, и несигурната външна среда. Пречупена през призмата на инвеститорите, данъчната и фискалната политика, ниските данъци и режийните разходи, евтината работна ръка, които са част от тази политика, създават основата, която през последните две години се надгражда.

- Врата към Европейския съюз, ниски данъци и сравнително евтина работна ръка – безспорно това са фактори, важни за инвеститорите. Но какво не ни достига, за да се превърнем в дестинация, предпочитана от чуждестранните инвеститори?

- Наистина изброените фактори са от важно значение, но на фона на силната конкурентна среда те вече не са единствено и достатъчно условие за привличане на инвестиции. Най-голямото предизвикателство пред бизнеса определено е недостигът за квалифицирани кадри. Голяма част от инвеститорите, които вече се установиха в индустриалните зони, се възползваха от наличието на обучени кадри и с минимална допълнителна квалификация успешно развиват своите производства. Факт е, че индустрията стигна предела на налична обучена работна ръка. Пред тези инвеститори, които тепърва влизат в зоните, на дневен ред стои предизвикателството да намерят квалифицирани хора в нужното количество на традиционните места. Тъй като резултатите от усилията на правителството, свързани с въвеждане на дуалното обучение, ще дадат отражение в по-далечно бъдеще, трябва да се помисли за създаване на квалификационни центрове. Това гарантира по-ниски инвестиции и по-ускорени резултати. Възможни са различни подходи, както и партньорство между нашата компания и инвеститорите.

За да бъдем топ дестинация, се изисква обликът, който имаме пред света, и предимствата, които предлагаме, да бъдат разпознаваеми. За да успееш на външните пазари, трябва да създадеш, приложиш и промотираш поредица от предимства, които те отличават от останалите. И тъй като налагането на тези предимства зависи от държавната политика, заедно с Министерство на икономиката създаваме и ще продължим да създаваме устойчиви модели за затвърждаване на положителния ни облик пред света.

- Какво предлага НКИЗ и защо инвеститорите да й се доверят?

- Днешната валута, с която търгува бизнесът, е доверие, и ние можем да го оправдаем, защото предлагаме на инвеститорите сигурност и предвидимост, за което свидетелстват и успешно реализираните ни към момента проекти. Инвеститорите могат да ни се доверят, защото в качеството си на държавна компания се ползваме с пълната подкрепа на Министерството на икономиката и се радваме на добро сътрудничество както с държавната, така и с общинската администрация. Освен това нашите зони са разположени в непосредствена близост до паневропейски транспортни коридори, международни летища, товарни гари и пристанища. Те са атрактивни със своите стратегически локации и инфраструктура, изцяло съобразена с нуждите на инвеститорите. Не можеш да поканиш стратегически инвеститор на гола поляна. Трябва да му предложиш обособен терен с прилежаща инфраструктура, която да покрива изцяло неговите потребности. Нашият ангажимент към един инвеститор не свършва с това да му продадем парче земя. Напротив - с това започва нашата работа. Предлагаме инфраструктура, отговаряща на международните стандарти, както и цялостен комплекс от услуги, чрез които подпомагаме инвестиционния процес и улесняваме реализирането му в по-бързи срокове.

- Колко са към момента индустриалните зони, които управлявате и развивате?

- Към момента портфолиото ни се състои от 8 проекта

В БОЖУРИЩЕ СМЕ ПРИВЛЕКЛИ 11 ИНВЕСТИТОРА,
КОИТО ЩЕ ИНВЕСТИРАТ 102 МЛН. ЛЕВА И
ЩЕ ОТКРИЯТ 700 РАБОТНИ МЕСТА

ИНДУСТРИЯТА Е КЛЮЧЪТ КЪМ ПРОСПЕРИТЕТА НА ЕДНА ДЪРЖАВА, **А ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЗОНИ СА МОТОРЪТ НА ИКОНОМИКАТА**

с обща площ около 6,7 млн. кв. м. Три от тях са със статут на свободни зони – в Русе, Видин и Свиленград. Разполагаме с още пет зони в процес на развитие, като две от тях са в напреднал стадий – това са Икономическата зона София-Божурище и Индустриален и логистичен парк-Бургас. Останалите три проекта – Телиш, Карлово и Варна-запад, са в начален етап на развитие, но притежават потенциала да се превърнат в атрактивни индустриални зони.

- Кои от тях засега са най-успешните?

- Още от своето създаване Свободна зона – Русе се развива изключително успешно и към момента почти всички площи са заети. Новоизградените Икономическа зона София-Божурище и Индустриален и логистичен парк-Бургас също се радват на засилен интерес. В Божурище сме привлекли 11 инвеститора, с които сме сключили окончателни договори на стойност 102 млн. лв. и е планирано откриването на 700 нови работни места. В напреднал стадий на преговори сме с още няколко големи чуждестранни компании, които имат желание да развиват своята дейност на територията на зоната, с потенциал да удвоят сегашните инвестиции. Почти всички имоти от Фаза I в Икономическа зона София-Божурище, където вече има изградена инфраструктура, са заети.

Друг наш успешен проект е Индустриален и логистичен парк-Бургас, който развиваме съвместно с община Бургас, като фокусът е върху привличането на инвестиции, свързани с леки производства, складова дейност и услуги. Интересът към зоната ни в Бургас е в резултат на ползотворното партньорство между инвеститорите, централната и местната власт. Активната роля на общината вече дава видими резултати, които ще се отразят положително не само на индустриалната зона, но и на региона като цяло.

- Условията, които вие осигурявате, по-добри ли са от онова, което инвеститорите може да намерят на свободния пазар?

- Въпреки сходната дейност и услуги, които предлагат държавните и частните индустриални зони, искам да подчертая, че ние не се конкурираме помежду си, напротив, взаимно допълващи сме. Държавните зони предлагат едни преимущества, а частните разполагат с други. Предлагаме индустриалните терени на пазарни цени, защото имаме много по-отговорна задача. Мисията ни е, привличайки стратегически инвеститори, да подпомагаме българското правителство в усилията му да създаде устойчива бизнес среда, която да утвърди добрия инвестиционен облик на България. Индустрията е ключът към просперитета на една държава, а индустриалните зони са моторът на икономиката.

- Божурище е зона в развитие. Какви инвеститори успяхте до момента да привлечете и кои са предимствата, заради които си струва да се установи бизнес точно тук?

- Икономическа зона София-Божурище е нашият най-мащабен и бързоразвиващ се проект, предвид сериозния интерес към него. В зоната успяхме да привлечем компании от различни сектори. На територията й е изграден и успешно работи завод за производство на контролни табла за автомобилни климатични системи, които се използват от почти всички водещи марки автомобили в света, като „Порше“, „Ауди“, „Мерцедес“ и др. На територията на зоната има шест български компании, които впечатляват не толкова с мащабни инвестиции, а с иноваторство. Те попадат във високотехнологични сектори и предвиждат произвеждането на иновативни продукти - от лазерни технологии и оптични устройства до промишлени автоматизирани системи. Освен това компанията, която е дъщерно дружество на световния лидер в производството на изкуствени стени за катерене - „Уолтопия“, ще изгради производствена база и център за научноразвойна дейност. Сключихме договори и с логистични фирми, които ще изградят производствени бази и логистични центрове. А най-новият инвеститор в Божурище е немска компания, световен лидер в опаковъчните решения, използвани за всички видове хранителни продукти и промишлени стоки. Тя ще изгради R&D център, логистична база, офиси с шоурум, социални и битови помещения, център за професионално обучение. Предимствата на зоната ни в Божурище са стратегическото географско положение и мащаб, както и изградената инфраструктура. Увереността на инвеститорите да изберат Божурище се основава, разбира се, и на факта, че зоната е в непосредствена близост до София, където са големите университети с технически специалности, което е предпоставка за наличието на висококвалифицирана работна ръка.

- Бургас е другата привлекателна зона в развитие. В какво е нейната сила?

- Индустриален и логистичен парк-Бургас е един от важните икономически проекти, зад които държавата застава като гарант пред инвеститорите, че е добро място за реализиране на бизнес. Фактът, че логистичният парк се управлява съвместно от община Бургас и НКИЗ, предоставя на инвеститорите сигурност и институционална подкрепа, което е от изключително значение за всеки инвеститор.

Освен това Индустриален и логистичен парк-Бургас се отличава със стратегическа локация. Важно преимущество е, че е разположен във втория по големина български град на Черно море с най-голямото товарно пристанище в България.

- Каква е вашата визия – как индустриалните зони да се превърнат в място, където кипи дейност и сво-

ФИРМЕН ПРОФИЛ:

„Национална компания индустриални зони" ЕАД е дружество от холдингов тип със 100% държавно участие в капитала, специализирано в създаване, изграждане и управление на индустриални паркове и зони. Компанията е създадена с цел осъществяване на стратегията на българското правителство за развитие на икономиката и подпомагане притока на инвестиции в България.

бодно място няма?

- Важно е да се подчертае, че успешното развитие на индустриалните зони не се изчерпва единствено и само с увеличаването на територията и изграждане на необходимата инфраструктура. За да придобият облик на благоприятна среда за работа, индустриалните зони трябва да бъдат облагородени и да предлагат услуги от разнороден характер: транспорт за работещите, обособени зони за спорт и отдих, ресторанти, магазини, детски градини, обучителни центрове и др. Идеята е чрез предлагане на всички онези важни услуги, които иначе всяка компания трябва да планира сама, да се спестят време и финанси на инвеститора. Може да се предлагат и услуги, които да се концентрират в специални обслужващи центрове на територията на всяка зона, изградени по модела „на едно гише". Вярвам, че индустриалните зони може да се превърнат в притегателен център не само за инвестиции, но и за квалифицирани кадри. Това е и моята дългосрочна визия - индустриалните зони да се утвърдят като предпочитано място за работа, както за инвеститорите, така и за хората, които търсят добра работна среда, и работната ръка да бъде привлечена от индустриалните зони, а не те да са определящи за местоположението на инвестицията.

- Има ли бъдеще публично-частното партньорство, що се отнася до НКИЗ?

- Разбира се, че има бъдеще. Постигането на устойчиво икономическо развитие е възможно, когато местната, централната власт и търговските дружества, независимо дали са с частно или с държавно участие, работят в синхрон. Добрият диалог между институциите ражда успешни модели. Ние осъзнаваме, че в партньорство с общините можем да постигнем много повече, отколкото сами, затова инициирахме подписване на меморандум за сътрудничество с няколко общини, с които се ангажирахме да работим съвместно за привличането на инвестиции. Реализирани инвестиции, създадени работни места, работещи производства с добавена стойност и иновативни проекти - тези показатели влияят на цялостната икономическа картина. Затова е важно всички ние, независимо представители на коя институция сме, да работим като един екип за една обща кауза – повишаване на икономическите показатели и стандарта на живот. Трябва да има работеща бизнес среда, в която инвеститорът да „засее" своя бизнес, за да наблюдава как расте пред очите му.

- Как индустриалните зони допринасят за повишаване на икономическия растеж на България?

- Държавата и общините залагат на развитието на индустриалните зони в страната като ефективен лост за подобряване на бизнес средата и като катализатор за привличане на чуждестранни инвеститори. Производствата, изградени в тях, генерират значителен икономически ръст, директно и косвено, чрез обслужващия ги бизнес и може да повлияят благоприятно върху демографските различия в страната. Чрез създаване на нови работни места и увеличаване на икономическата активност, индустриалните зони имат ключова роля за разгръщане на икономическия потенциал както на местно, така и на национално ниво. Друга важна особеност е, че след привличането на големи компании в индустриалните зони към тях се присъединяват техни партньори и съпътстващи производства, като по този начин се създава гръбнакът на малкия и средния бизнес.

- Управлявате държавна компания. Ще се съгласите ли с твърдението, че държавата е лош стопанин? Как ще го оборите?

- Да, държавата може да бъде лош стопанин тогава, когато липсва дългосрочна визия, няма последователни и ясни действия. В някои случаи законовите разпоредби, въпреки добрите намерения, не само че не са ефективни, но се оказват сериозно препятствие за развитие. Когато има приоритети и се следва точно определен път, нещата изглеждат далеч по-оптимистични. Такъв е случаят с нашата компания, която е създадена и функционира с ясната цел да осъществява стратегията на българското правителство за подпомагане притока на преки инвестиции.

- Кой от вашите интереси към спорт, изкуство, екстремни преживявания и т. н. се оказа тъй силен, че му останахте верен и до днес?

- Тенис, футбол, ски - останах им верен. Спортът заема важно място в живота ми. Вярвам, че той развива качествата на хората и калява духа им, учи ги на дисциплина и самоконтрол, затова е добре всеки да открие това, което го кара да се чувства добре, да има нови преживявания и срещи с интересни хора.

ТРЯБВА ДА ИМА РАБОТЕЩА БИЗНЕС СРЕДА, В КОЯТО ИНВЕСТИТОРЪТ ДА „ЗАСЕЕ" СВОЯ БИЗНЕС, ЗА ДА НАБЛЮДАВА КАК РАСТЕ ПРЕД ОЧИТЕ МУ

Фото **Александър Нишков**

ЕХОТО НА

автор: **Владимир Митев**

Освен гласуване против емиграцията и за възвръщане на суверенитета, народният вот на британския референдум за напускане на ЕС беше насочен и срещу елита, въвел през последните години икономии и задълбочил социалното неравенство. Програмната реч, която новият премиер от Консервативната партия Тереза Мей изнесе в Бирмингам, за да очертае визията си за управление след допитването, показва, че политическата класа на Великобритания разбира заплахата, идваща от масите.

Широката подкрепа, която лидерът на опозиционната Лейбъристка партия Джеръми Корбин получава от левите британци, е израз именно на народното несъгласие с лицата и политиките, доминирали страната през последните десетилетия. Корбин поддържа по-високо данъчно облагане, противопоставя се на орязванията на държавните разходи, смята, че е възможно безплатно висше образование в Обединеното кралство, защитава правата на хомосексуалистите. Под негово ръководство в началото на юли лейбъристите достигнаха 600 000 членове и се превърнаха в най-голямата социалдемократическа партия в западния свят.

Искането за промяна бе отчетено от Тереза Мей, която провъзгласи в своята реч по собствените си думи „един различен консерватизъм“: „Ние вярваме не само в пазарите, а и в общностите. Не вярваме само в индивидуализма, но и в обществото. Не мразим държавата. Оценяваме ролята, която единствено тя би могла да играе. Вярваме, че всеки – а не само малцината привилегировани, има право да бъде стопанин на своя живот.“

Речта на Мей

Мей изрази съчувствие към хората с ниски дохо-

Фото Pixabay

ди и към маргиналните обществени групи. В същото време порица изплащането на високи бонуси в много от частните компании, при положение, че фондовата борса нараства с по-малки размери от скока на тези допълнителни възнаграждения. Обеща да вкара потребителите и работниците в бордовете на компаниите. Заяви, че „данъците са цената, която се плаща, за да се живее в цивилизовано общество“, т.е. макар че консерваторите подкрепят по принцип ниски данъци, тя ще очаква британците да дават своя принос за поддръжката на обществените услуги.

„Никой индивид и нито един бизнес, колкото и богати да са те, не е успял само със собствени сили. Техните стоки се транспортират по пътища, техните работници са образовани в училища, техните клиенти са част от сложни мрежи, обхващащи частния, държавния и благотворителния сектор. Няма значение дали сте Amazon, Google или Starbucks – вие имате задължението да върнете нещо на обществото. Имате дълг към своите съграждани, включително и отговорност да си плащате данъците. Така че като премиер ще стоваря силата на закона върху индивидуалното и корпоративното укриване на данъци“, обеща Тереза Мей.

Заради пламенната ѝ реч в защита на всеки британец, а не само на богатите и собствениците, тя бе описана от някои като комунистка. Но изказването ѝ в Бирмингам показва по-скоро нещо друго – управляващият пропазарен елит иска да изземе инициативата от Джеръми Корбин, който действително се превръща в заплаха за статуквото.

БРИТАНСКИЯТ РЕФЕРЕНДУМ РАЗКРИ СИЛНИТЕ НАСТРОЕНИЯ СРЕД НАСЕЛЕНИЕТО ПРОТИВ ЕЛИТА. ЗА ДА ИМ ОТГОВОРЯТ, КОНСЕРВАТОРИТЕ, В ЛИЦЕТО НА НОВИЯ ПРЕМИЕР **ТЕРЕЗА МЕЙ**, ОБЯВИХА ЗАВОЙ НАЛЯВО. ЗАПЛАХА ЗА ТЯХ Е ЗАСИЛВАЩАТА СЕ ПОДКРЕПА ЗА ЛИДЕРА НА ЛЕЙБЪРИСТИТЕ **ДЖЕРЪМИ КОРБИН**

Всъщност Мей показва майсторски способността на своята партия и на управляващите Великобритания да усетят какви са обществените нагласи и да им отговорят. В този дух е както обещанието й за икономика, която работи за всеки, така и уверението й, че под нейно ръководство напускането на ЕС ще бъде направено както трябва: „Не мога да съм по-ясна: Брекзит означава Брекзит. И ние ще го превърнем в успех“.

Финансовата политика

При обявяването на кабинета на Мей всички погледи се насочиха към външния министър Борис Джонсън, известен с недипломатичните си изказвания. Но далеч по-важно е какви намерения има финансовият министър Филип Хамънд.

Неговият предшественик Джордж Озбърн, който управлява финансите между 2010 г. и 2016 г., въведе икономии, повиши необлагаемия доход за физическите лица и понижи данъците за компаниите. През 2012 г. таксите за обучение в британските университети почти се утроиха. През юли т.г. различни висши училища на Острова обявиха, че през следващата учебна година ще има ново повишение. Подобни мерки, свързани с управлението на Консервативната партия, предизвикаха недоволство и тласнаха мнозина младежи да търсят своето представителство в лявото политическо пространство.

„В краткосрочен план нашите колеги в британската централна банка ще използват монетарни средства, както пожелаят. В средносрочен план ще имаме възможност в нашето есенно изявление – редовния анонс в края на годината, да пренастроим фискалната политика, в случай, че виждаме такава необходимост“, заяви Филип Хамънд в Пекин преди срещата на финансовите министри на G-20.

В друго свое изказване ръководителят на хазната обяви, че дори и икономиите да са били правилният отговор през кризата от 2008 г., сега икономиката влиза в „нова фаза“ и е добре да бъде преразгледан темпът, с който правителството се опитва да въведе баланс между приходите и разходите. Хамънд обещава и да защити интересите на Ситито по време на преговорите за напускане на ЕС, заяви в. Financial Times. В добавка Хамънд подчертава, че извънреден бюджет за 2017 г. не е необходим.

Британската икономика страда след референдума

Индексът на мениджърите по доставките (PMI), показващ бизнес активността, е спаднал от 52,4 пункта на 47,7, обяснява BBC. Това е най-големият спад за последните 88 месеца и се тълкува като знак за предстояща рецесия.

Проучване сред 650 британски компании от сферите на услугите, транспорта и търговията показва очаквания за влошаване на бизнес климата и за намаляване на поръчките. Междувременно през първия месец след провеждането на референдума британската лира се е обезценила с 10%.

МВФ понижи прогнозата си за глобалния икономически растеж, след като според базираната във Вашингтон институция Брекзитът е хвърлил „прът в колелата“. Освен това, според МВФ британският растеж през 2017 г. ще бъде с 0,9% по-малък от поранните очаквания и ще достигне едва 1,3%.

Към момента вестниците на Острова, които поддържаха напускането на ЕС, смятат, че тези негативни статистики са „вещаене на апокалипсис“, докато преди референдума ги считаха за „Проект „Страх““. Daily Express например публикува сега заглавие: „Великобритания е във възход след вота за ЕС: игнорирайте злите пророци… около нас новините са добри“.

Битката при лейбъристите

Заплахата, която идва от Корбин, провокира към действие и депутатите от парламентарната група на лейбъристите. Огромната част от тях са поддръжници на бившия лидер Тони Блеър – идеологически опонент на свързания с лявото крило в партията настоящ лидер. Обвиненията им срещу Корбин са, че не е направил достатъчно, за да защити британското оставане в ЕС. Но и че не би могъл да спечели избори, които да отворят пътя на партията към властта. Поради тези причини депутатите гласуваха

в края на юни със 172 срещу 40 гласа вот на недоверие срещу лидера си. Само че той отказа да подаде оставка.

Истината обаче е, че Корбин е напълно избираем – независимо от неговите непопулярни в естаблишмънта позиции – против военните разходи например. Народната подкрепа за левия политик означава, че той би могъл да овладее трайно партията и по този начин да принуди блеъристите да се отцепят в собствена формация. Сблъсъкът на двете концепции за Лейбъристката партия – тази на привържениците на Блеър и тази на привържениците на Корбин, ще се разрази на избори сред всички членове между 22 август и 21 септември т.г.

Брекзитът е една от спорните точки между двамата конкуренти за лидерство – Джеръми Корбин и Оуен Смит. Претендентът на блеъристите вече заяви, че според него британците трябва да гласуват отново относно напускането на ЕС – след като бъде постигнато споразумението с Брюксел за тази раздяла. „Мисля, че трябва да уважаваш резултатите от референдума, независимо дали ги харесваш, или не“, смята Корбин, цитиран от BBC.

Сегашният водач на лейбъристите изрази своето мнение и по въпроса за имиграцията: „Мисля, че трябва да бъде призната нуждата от подобни условия в цяла Европа относно движението на работната ръка. Ако кажем, че искаме да го ограничим, тогава също ще попречи на британците, които ще работят и живеят в Европа. Според мен подобни лимити ще бъдат невъзможни в единен пазар.“

На Континента

Визитата на премиера Тереза Мей в Германия и Франция се очакваше да даде някаква определеност на насоката, в която ще тръгнат отношенията между Великобритания и Континента. Посещението бе важно и в контекста на двустранните отношения, доколкото тези две държави са лидерите на ЕС и връзките с тях са ключови за успеха на преговорите по напускането на Острова.

В Германия Мей подчерта, че Великобритания няма да започне преговорите, преди „да изясним нашите цели“. Тя добави, че преговорите няма да започнат до края на 2016 г. Германският канцлер Меркел прие аргументите на гостенката си. Лидерката на Германия заяви, че „никой не иска дългосрочна патова ситуация“, но има смисъл да се даде на Великобритания време, за да се подготви внимателно.

Според френския президент Франсоа Оланд Лондон трябва да избере дали иска едновременно да е част от общия пазар и да приеме свободата на движението на хора, или желае „да има друг статус“. Според държавния глава на Франция, колкото по-рано Великобритания пристъпи към преговорите за напускане, толкова по-добре. Само че Тереза Мей обеща да изпълни исканията на британците за „контрол“ върху движението на хора.

Необходимо е време и за да се изясни как ще се развият противоречията в лагера на лейбъристите, както и какви конкретни мерки ще обяви Мей в желанието си да създаде икономика, която „работи за всеки“. Референдумът за Брекзит бе трус за политическата система на Острова и страната има нужда от време, за да утихне ехото от него и да се види кой ще я води по пътя вън от ЕС.

Вестник Guardian обяви, че САЩ и Великобритания биха могли да сключат договор за зона за свободна търговия, който да влезе в сила, след като Албиона напусне ЕС. Знаци в подобна посока са дошли от американски официални представители. Ако разводът с Брюксел включва достъп до европейския пазар, а ЕС не финализира свободна търговска зона с Щатите, Великобритания може да има отново най-добрата позиция между САЩ и Европа. За да се случи това, обаче, трябва много работа.

НОВИТЕ ПРИЯТЕЛИ **НА ЕРДОГАН**

автор: **Владимир Митев**

Опитът за преврат в Турция бе описан в първите дни след провеждането си като „аматьорски“ и дело на ограничен кръг от военни, чийто заговор е бил разкрит предварително. Медиите отбелязаха, че в първите му часове турският президент Реджеп Ердоган не е успявал да се свърже с разузнаването. Така че в турската преса имаше публикации за провал на тайните служби.

С отдалечаването от съдбовния петък, 15 юли, обаче, версията за събитията се променя. Турски журналисти, пишещи за американската медия с фокус Близкия изток Al-Monitor, разказват за мащабна организация, която предполага и наблюдаваните силни контрамерки. Освен това се налага мнението, че именно бързите действия на разузнаването са довели до провала на опита за преврат.

Самият Ердоган заяви на десетия ден след потушаването на военния бунт, че са били задържани 13 165 души. 8838 от тях са войници. 2101 са съдии и прокурори. 1485 са полицаите. 123 сред арестуваните военни са генерали и адмирали. Тоест 35% от генералския състав са задържани, като половината от поставените под арест висши военни командири са повишени на постовете си през 2013 г. и след това. Затворени са 934 училища, 109 пансиона, 15 университета, 104 фондации, 35 здравни институции, 1125 асоциации и 19 синдиката, свързани с предполагаемия подбудител на преврата – духовника Фетхула Гюлен, намиращ се в САЩ. Безпрецедентната чистка укрепва повече от всякога властта на турския президент.

В интервю за телевизия Al Jazeera Ердоган заяви, че някои от арестуваните вече са започнали да правят признания. Според него те потвърждават тезата за външна намеса. Следите изглежда водят към Щатите, но има съмнения и за участие в опита за преврат на регионални играчи от Близкия изток. Без значение дали тези интерпретации са истина, или са удобна пропаганда, по всичко личи, че след опита за преврат Турция на Ердоган се приближава към Русия и Иран, докато се дистанцира от Запада, в лицето на САЩ и Европа.

Американският държавен секретар Джон Кери, който по време на преврата заяви, че очаква континуитет във властта в Анкара след провала му и ответните действия на Ердоган предупреди, че Турция може да наруши „изискването за демокрация“, съпътстващо членството в НАТО, ако не прилага принципите на правовата държава. В някои медии думите му бяха интерпретирани като заплаха страната да бъде изключена от Алианса. „Ние отхвърляме категорично смъртното наказание. Страна, която го прилага, не може да се присъедини към ЕС“, заяви германският канцлер Ангела Меркел, след като Ердоган даде знаци в интервюта за световните медии, че то може да бъде върнато в Турция, за да не бъдат „хранени“ омразните за народа преврата-джии.

Фото **Shutterstock**

СЛЕД ОПИТА ЗА ПРЕВРАТ В ТУРЦИЯ ОТНОШЕНИЯТА СЪС ЗАПАДА СЕ ВЛОШАВАТ, ДОКАТО НАРАСТВАТ ОЧАКВАНИЯТА ЗА ПРЕНАСТРОЙВАНЕ НА ТУРСКАТА ПОЛИТИКА В БЛИЗКИЯ ИЗТОК В ПОСОКА, ЖЕЛАНА ОТ РУСИЯ И ИРАН

Междувременно турският държавен глава проведе телефонен разговор със своя ирански колега Хасан Рухани. Според ръководителя на иранския кабинет опитът за преврат е бил „тест, за да се определят вътрешните и външните приятели и врагове“ на Ердоган. Още в ранните часове на повратните събития в Турция Иран бе сред държавите, които категорично застанаха на страната на турския президент.

Реакцията на Ердоган показва, че той разбира посланието, което опитът за преврат излъчва. В разговора си с Рухани лидерът на Партията на справедливостта и развитието

изразява желание да си сътрудничи тясно с Иран и Русия „за да бъдат разрешени регионалните кризи и да се възстановят мира и стабилността в региона“. Първата среща на турския президент с чуждестранен държавен глава след опита за преврат ще бъде на 9 август в Санкт Петербург. Там ще го посрещне руският му колега Владимир Путин.

Не е ясно дали Турция би могла да бъде изхвърлена от НАТО, след като разпоредби за подобно действие няма в правилата, от които се ръководи Алиансът. Освен това Анкара е петият по големина търговски партньор на ЕС с общ стокооборот от 140 млрд. евро за 2015 г. С други думи, Турция има важни връзки със Запада и нейното значение за него ще продължи да е голямо, независимо от влошаването на отношенията след потушаването на опита за преврат.

Промяна обаче може да има в политиката на Турция в Близкия изток. До края на юни т.г. тя бе в изолация в региона заради политиката си на конфронтация със съседите. Част от нея беше подкрепата за бунтовнически групировки в Сирия, поддръжката за „Хамас“ в Ивицата Газа в ущърб на Израел, привилегированите отношения с иракските кюрди и сунити за сметка на централното правителство в Багдад и противопоставянето на управляващите в Египет военни. Отношенията с Русия също бяха във фризера заради свалянето на руски самолет в края на 2015 г.

Цената, която Турция плати за тази политика на конфронтация по всички фронтове, бе започването на гражданска война с кюрдите в собствените й граници и възходът на сирийските кюрди, които се възползваха от слабостта на централната власт на Дамаск и тази година провъзгласиха своя автономия, включително със западна подкрепа.

През последните години се писа много за турските връзки с Ислямска държава, за „джихадистката магистрала“ през нейна територия и за конфликта с кюрдите – политически действия, които в своята съвкупност изглеждаха плод на жажда за доминация на Ердоган и във вътрешен, и във външен план. Днес обаче рядко се споменава, че в края на 2012 г. тогавашният директор на ЦРУ Дейвид Петреъс посещава Турция, за да я убеди да се включи по-активно в сирийския конфликт на страната на опонентите на президента Асад. Вашингтон съзнателно създава впечатлението, че от Турция се очаква като съюзник на НАТО да има водеща роля в намесата на САЩ и неговите регионални съюзници. Впоследствие американският президент Барак Обама заема по-пацифистка позиция спрямо Асад, докато през лятото на 2015 г. Анкара ескалира противоборството си с кюрдите, включително в Сирия.

Подведен или не преди години, през юли т.г. Ердоган чрез своя премиер Бинали Йълдъръм даде знаци, че търси предефиниране на своята външна политика. Той се помири с Израел, извини се на Русия за сваления неин самолет. Бе демонстрирано желание за разбирателство и с Асад.

Подобно помирение би било напълно в интереса на Русия и Иран, които биха отчели стратегическа победа, ако турските усилия за дестабилизация на Сирия спрат. Но то може да е в интерес и на Анкара, тъй като досегашното подкопаване на централната власт в Дамаск само е усилвало сирийските кюрди. Ако Асад възстанови контрола върху страната, ще се попречи на кюрдските планове за еманципация не само в Сирия, но и в Турция, а също и в Иран.

В подкрепа на тезата за помирение между Ердоган и Асад е публикация на американското сп. Foreign Policy, което твърди, че съществува таен канал за комуникация между двете държави. Самият Асад обаче в интервю за националната информационна агенция на Куба заяви, че Ердоган е използвал преврата, за да утвърди дневния ред на „Мюсюлманските братя“. Поддържани от тях бунтовнически сили се борят в Сирия срещу Асад и засега не изглежда Анкара да иска прошка, а Дамаск да я дава.

Независимо от това израелският вестник Jerusalem Post обяви Асад за големия победител от развоя на събитията. Индикациите за пренастройването на турската външна по-

литика се появиха още преди опита за преврат. Едно възможно обяснение за него е, че е бил организиран от регионалните противници на Иран, който се очертава един от печелившите в ситуацията след потушаването му.

Според саудитския онлайн активист Муджтахид, наричан „Джулиан Асандж на Саудитска Арабия“ заради разкритията си за политиката на кралското семейство в родината си, Рияд е участвал в опита за преврат. Официално нефтената монархия приветства потушаването на пуча.

Известно е и че гюленистите традиционно са антиирански настроени. Според легендата веднъж Фетхула Гюлен казал, че ако се налага да премине през Иран, за да достигне до рая, той нямало да го направи. Ако Ердоган ограничава позициите на гюленистите в държавните институции, това вероятно би било добре за Иран.

Израел мълчи относно преврата и традиционно неговата роля е по-трудна за осмисляне. Любопитно е обаче, че един от лидерите на опита за пуч – бившият началник на турските ВВС Акин Йозтурк, е бил турски военен аташе в Тел Авив преди години.

Дори и при положение, че се сдобри с Турция, Израел едва ли би гледал безучастно турското приближаване до руско-иранската ос в регионалната политика.

Самият Ердоган заяви, че държавите, подкрепили опита за преврат, са повече от една. „Ще дойде време, когато всички връзки ще бъдат разкрити“, обеща той. Думите на иранския президент Хасан Рухани, че опитът за преврат е тест кой е приятел и кой враг на турския президент, навярно ще се окажат пророчески. Начинът, по който турската външна политика бъде пренастроена в следващите седмици и месеци, ще покаже кого Ердоган счита за приближен и кого вижда като противник и заговорник против себе си.

След неуспелия преврат Ердоган получи широка народна подкрепа за безпрецедентна чистка в държавата и укрепване на властта си

Фото **Shutterstock**

Борислав Малинов е мажоритарен акционер и председател на Надзорния съвет на „Норд холдинг" АД - дружеството и неговите дъщерни компании работят в сферата на рециклиращата индустрия. Той е съучредител и четвърти мандат председател на Българската асоциация по рециклиране. От 1997 г. досега г-н Малинов успешно ръководи и петзвездния апартхотел „Лъки Банско„.

Кръговата икономика е алтернатива на използвания досега традиционен линеен модел в икономиката, познат като „Вземи – направи - консумирай – изхвърли". При него продуктите завършват жизнения си цикъл в депата или в инсинератори за изгаряне на отпадъци. При кръговия модел ще трябва да пазим ресурсите в употреба толкова дълго, колкото е възможно, да извличаме максималната стойност от тях, докато ги ползваме, след което да ги възстановим, рециклираме и регенерираме в продукти и материали. Кръгова икономика предполага намаляване на отпадъците до минимум. Стоките ще бъдат с по-дълъг живот, по-лесни за рециклиране, ремонтиране или за повторна употреба.

Важни в цялостния процес са и новите бизнес модели на икономиката, сред които са:

✓ **Кръговите доставки:** Осигуряващи възобновяема енергия, биобазирани или напълно рециклируеми материали;

✓ **Оползотворяване на ресурсите:** Възстановяване на полезни ресурси или енергия от страничните продукти или отпадъците;

✓ **Удължаване живота на продукта:** Чрез ремонт, модернизация и препродажба;

✓ **Споделяне на платформи:** Повишаване употребата на продуктите чрез споделено използване, достъп или собственост;

✓ **Продукт като услуга:** Предлагането на достъп до продукта, вместо собственост.

За да се улесни преходът към по-ефективна кръгова икономика, Европейската комисия представи пакет от мерки, който включва законодателни предложения относно отпадъците и всеобхватен план за действие. Тя определя обща за ЕС цел за рециклирането на 65 % от битовите отпадъци и на 75 % от отпадъците от опаковки до 2030 г. Предвижда задължителното намаляване

Борислав **Малинов**:

КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА НИ ПОСТАВЯ НА НОВИ РЕЛСИ

ЩЕ СЕ УЧИМ ДА ПАЗИМ РЕСУРСИТЕ В УПОТРЕБА ТОЛКОВА ДЪЛГО, КОЛКОТО Е ВЪЗМОЖНО, СЛЕД КОЕТО ЩЕ ТРЯБВА ДА ГИ ВЪЗСТАНОВИМ, РЕЦИКЛИРАМЕ И РЕГЕНЕРИРАМЕ В ПРОДУКТИ И МАТЕРИАЛИ

на депонирането на отпадъци до максимум 10 % от всички отпадъци до 2030 г. Същевременно изменя определенията за отпадъците. Гарантира, че структурните фондове се използват в подкрепа на целите на законодателството на ЕС в областта на отпадъците и се ръководят от йерархията на ЕС за отпадъците, основана на най-добрите резултати за околната среда, като се започне от предотвратяването, подготовката за повторна употреба, рециклирането и оползотворяването на енергията и се стигне до изхвърлянето и депонирането на отпадъци. Предвидени са схеми за разширена отговорност на производителите - ще се възнаграждават онези, които пускат на пазара екологични продукти и насърчават тяхното оползотворяване и рециклиране в края на жизнения цикъл на продукта.

Рециклиращата индустрия, в която са ангажирани и предприятията за събиране и за третиране на отпадъците, играе основна роля в прехода към кръговата икономика. Този процес е предизвикателство и ще изисква значителни инвестиции, най-вече от страна на частния сектор, като същевременно ще се създаде по-голяма заетост и повече възможности за бизнес. Според данните на Еврокомисията Европа губи около 600 млн. т материали годишно, които се съдържат в отпадъците и които може да бъдат рециклирани или повторно използвани. Само около 40 % от отпадъците на домакинствата в ЕС се рециклират, като нивата на рециклиране в някои области достигат 80 %, а в други са едва 5 %. Превръщането на отпадъците в ресурси е ключова част от увеличаването на ресурсната ефективност.

Кръговата икономика е мисия възможна и за България. Тази задача е осъществима, ако са спазени няколко условия: Ясна регулаторна рамка, лоялна конкуренция на пазарите на отпадъци, стимулиране пазара на рециклируеми материали, укрепване на дейностите по рециклиране чрез адекватно регулиране, създаване на рециклируемо ориентиран екодизайн, наличие на силна индустрия за преработване и рециклиране в рамките на световния пазар. Най-лесно ще превърнем рециклирането в ежедневие, ако гледаме на отпадъците като на ресурс и на нещо ценно, вместо да ги третираме като „боклук“. Разделянето на отпадъците от гражданите и предаването им на правилните места е в основата на качественото рециклиране.

Първата стъпка е обществото да бъде информирано за основните правила, свързани със събирането и рециклирането на отпадъци, с повторната употреба и ремонта, както и за основните видове отпадъци, които може да се рециклират, къде те да се предадат и как. Екологичните и информационните кампании и днес са факт, но е необходимо това да е непрекъснат процес, докато всички придобием

навика да разделяме отпадъците, да ги предаваме, където ги рециклират и ремонтират, за да станем част от кръговата икономика. Обмяната на опит и добри практики с други държави също допринася за информираността и за въвеждането на иновативни модели за бизнеса. Положителен ефект ще има, ако се насърчава използването на екомаркировки, които стимулират потребителите да избират рециклираните продукти. Рециклирането може да се подкрепя чрез по-ниски ставки на ДДС за екологични продукти и повторно употребявани стоки. Също така може да се насърчава използването и оползотворяването на рециклируеми материали, като критерий за „зелените обществени поръчки“ да бъде по-устойчивият и екологосъобразен резултат, вместо по-ниската оферта.

Представям си бъдещето на българската кръгова икономика като силно развит и добре функциониращ вътрешен пазар за рециклиране, в който на свободна търговия се осигурява достъп до световните пазари. Част от бъдещия модел включва устойчиви икономически модели, които да позволят многократно или повторно използване на един и същи ресурс, като по този начин се удължава и неговият жизнен цикъл. Повишаването на количеството рециклирани отпадъци може да се подпомогне от мерки, които се залагат още в етапа на неговото проектиране. Сътрудничеството между производителите и рециклиращия сектор ще допринесе за улесняването на демонтирането и отделянето на материали от отпадъка, както и за намаляването на опасните вещества в него.

Развитието на нови бизнес модели, основани на споделянето, лизинга, използването на продукти втора употреба също е част от това близко бъдеще. Прилагането на тази цялостна нова визия ще ограничи зависимостта ни от природни ресурси и ще намали производствените цени в дългосрочен план. Крайната цел е да бъде удължен жизненият цикъл на продуктите, като това може да стане чрез подобряване на издръжливостта, улесняване на поправката и повторното използване на продуктите, както и чрез по-ефективно управление на отпадъците. Нека не забравяме, че ресурси ще са нужни и на онези, които идват след нас.

ВАЖНА ЦЕЛ Е УДЪЛЖАВАНЕТО НА ЖИЗНЕНИЯ ЦИКЪЛ НА ПРОДУКТИТЕ ЧРЕЗ ПОДОБРЯВАНЕ НА ИЗДРЪЖЛИВОСТТА, УЛЕСНЯВАНЕ НА ПОПРАВКАТА И ЧРЕЗ ПОВТОРНОТО ИМ ИЗПОЛЗВАНЕ

Инициатива на

КРИБ

БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ЗА ИНВЕСТИЦИИ

КМЕТА.BG
ПОРТАЛЪТ НА БЪЛГАРСКИТЕ ОБЩИНИ

АТЛАС НА ИНВЕСТИЦИИТЕ В БЪЛГАРСКИТЕ ОБЩИНИ

В последните години инвестиционната карта на страната се променя изключително бързо. Столицата отдавна не е онзи магнит за чуждите компании, който беше. Все повече фирми отправят поглед към други региони на България, където има подготвени кадри, работната ръка е по-евтина, предлагат се по-удобни терени и инфраструктура или има по-добри възможности за реализация на продукцията им.

Необходими са нови политики. Ето защо Българска агенция за инвестиции, КРИБ и Порталът на българските общини КМЕТА.bg подготвят луксозно издание, което ще представи възможностите за инвестиции в българските региони. Книгата „Инвестиции и региони“ ще бъде изпратена до членовете и международните партньори на КРИБ, търговските камари на основните икономически партньори на страната ни, представители на европейските институции, общините, както и до основните структури на държавната администрация.

СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО ИЗДАНИЕ „ИНВЕСТИЦИИ И РЕГИОНИ“ ЩЕ СТИГНЕ ДО ВСИЧКИ ЧЛЕНОВЕ НА НАЙ-ГОЛЯМАТА БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИЯ, ТЪРГОВСКИТЕ КАМАРИ И АТАШЕТА У НАС

Най-важният акцент в книгата ще бъде върху възможностите, които общините предлагат на българските и чужди предприемачи - терени, регулации, данъчни облекчения, както и да се посочат успешните примери за инвестиции на местно ниво.

Предимствата на отделните региони ще станат достояние на над 3000 компании, които представляват елита на българския и международния бизнес.

Компании с реализирани проекти в различни сфери на индустрията ще представят своя успешен опит и добри практики при взаимодействието с местните власти.

Тази книга ще бъде нашата библия, с която по-успешно да работим с чуждестранните инвеститори. Това ще бъде наръчникът, чрез който ще можем да покажем конкретни проекти, представляващи интерес за съответния инвеститор. Ще го насочим към определен град, община или регион, където има всички необходими условия за успешно развитие на неговия бизнес.

Стамен Янев, изп. директор на Българската агенция за инвестиции

Изданието ще ни помогне да популяризираме конкретни проекти в нашите общини, които представляват интерес за съответните инвеститори в страната или чужбина. Книгата ще бъде нашата визитна картичка по отношение на инвестиции, от които имаме нужда. Ще представим и условията, които осигуряваме в подкрепа за успешното развитие на бизнеса.

Атанас Камбитов, кмет на Благоевград

„Инвестиции и региони“ е определено работеща идея. Книгата ще направи общините по-разпознаваеми за чуждестранните инвеститори и ще им позволи да водят по-успешен диалог с тях.

Живко Тодоров, кмет на Стара Загора

Книгата ще бъде от голяма полза за общините. Досега всяка сама се представя със свои рекламни издания или пък няколко общини, обединени в едно. Подобно издание ще улесни инвеститорите. Те ще получават цялостна представа за мястото на общините върху инвестиционната карта на страната.

Златко Живков, кмет на Монтана

За контакт и участие:
Мартин Атанасов
Маркетинг и реклама
Бранд Медия България
02/852 96 99
0894/ 445 710
atanasov@kmeta.bg

ЩЕ ОСТАНАТ ЛИ ЛИХВИТЕ **НИСКИ ЗАВИНАГИ**

автор: **Бисер Манолов**

Финансовите пазари вече седмици търгуват, сякаш вотът на Острова изобщо не се е състоял. Единствено английската лира остава на исторически най-ниските си нива в края на юли, но затова почти никой не говори. Американските акции продължават „наказателната си акция“, покорявайки нови и нови ценови върхове, което вече също не е новина.

На дневен ред отново са дебатите около рекордно ниските лихвени нива и как инвеститорите да предпазят стойността на портфейлите си. Гладът за доходност изцяло погълна вниманието на пазарните играчи и те стриктно следваха принципа: „Buy or die!“ (Купи или умри!).

Анализаторите с по-екзотично мислене започнаха упражнения по темата: „Ще останат ли лихвените проценти на настоящите ниски нива завинаги?“. Истината е, че вече имаме цяло едно поколение финансисти, с десетгодишен стаж, което не е било свидетел на пълен цикъл на покачване на лихвените нива и точно такъв въпрос за тях изглежда резонен. От друга страна обаче, аз си спомням времената, когато търгувахме американските десетгодишни облигации при 15% годишна доходност.

В тази връзка е твърде любопитно да се направи справка на лихвите по ипотечните кредити в различните държави. Информацията, която ще предоставя по-долу, обобщава усреднени стойности като период и лихвени проценти.

Безспорно световен рекордьор по ниски лихви по ипотечни кредити е Германия с около 0.89%. Бих желал да припомня, че официално Германия емитира облигация, която предлага на инвеститорите нулева доходност. На първичен пазар, което е исторически прецедент. На второ място в класацията се нарежда Швейцария с лихви по ипотечните кредити около 1.03%. Интересното в случая е, че с швейцарските банки можеш да се договориш да изплащаш единствено и само месечната си лихва по ипотечния кредит, без да погасяваш главницата. Това се обяснява с исторически ниските нива на лихвените проценти в страната на шоколада. Тук припомням факта, че швейцарският франк има статут на една от четирите резервни световни валути. Това означава, че почти винаги швейцарците са имали проблем със силата на франка спрямо останалите световни валути в най-новата си история, което предполага парична политика от такъв тип. На трето място, въпреки Брекзит, се нарежда Великобритания, с усреднено ниво на лихвите по ипотечните кредити от 1.25% на годишна база. Да не забравяме, че по всяка вероятност ще станем свидетели на още едно сваляне на лихвата от страна на Английската централна банка, което може да размести класацията.

Между четвърто и шесто място се нареждат Холандия, Тайван и Словакия, съответно с усреднени нива на лихвите по ипотечните кредити в размер съответно на 1.50%, 1.80% и 1.89%. По всяка вероятност, известна доза любопитство предизвикват данните за Словакия, но обяснението е повече от логично. Малката страна от Централна Европа се възползва изцяло от членството си в еврозоната. Последното споменавам само като закачка към скептиците по темата за членството на България.

В класацията следват Швеция със средно ниво на лихвите по ипотечните кредити в размер на 1.97% и САЩ с 2.13%. По отношение на САЩ е важно да бъдат споменати няколко интересни факта за функционирането на ипотечния пазар. Малцина са наясно, че в най-голямото световно стопанство има директно държавно спонсориране на ипотечния пазар. Как става това? Преди финансовата криза най-активните участници на този пазар бяха двете държавни агенции „Фреди Мак“ и „Фани Мей“, които изкупуваха големи ипотечни пакети от търговските банки. Тези покупки се финансираха чрез емисия на облигации, и тъй като това бяха компании с държавни гаранции, цената на финансиране бе колкото тази на държавните облигации, или по-точно на десетгодишните американски ценни книжа. Като през интервенции в подкрепа на десетгодишните държавни ценни книжа много ефективно може да се влияе и върху цените по ипотечните кредити. В този ред на мисли може да се каже, че цените на пазара на недвижими имоти в САЩ не са функция на чисто пазарни механизми.

Интересно място в класацията заема Япония. Тя е на 14-а позиция със средно ниво на лихвите по ипотечните кредити от 2.50%. Изрично споменавам този факт, тъй като Японската централна банка е първата, която използва паричната политика на нулеви лихви, но това далеч не направи ипотечните кредити най-евтини.

Къде се намира България? Средното ниво на ипотечните кредити у нас е около 5.3%. Да, в момента пазарът предлага и ипотечни кредити около 4%, като в статистиката, която цитирам, става въпрос единствено за левови ипотечни кредити.

Това, което искам обаче да подчертая, е следното: цените на ипотечните кредити отразяват съответно цените на недвижимите имоти в цитираните държави. Казано по-точно, няма евтини ипотечни кредити и евтини недвижими имоти. В този ред на мисли, схемата да изтеглиш ипотечен кредит в една държава и да си закупиш недвижим имот в друга е трудна за реализация.

Лихвите по ипотечните кредити ще останат ниски поне до края на 2017 година. Категорично, при текущите лихвени нива, трябва да се теглят ипотечни кредити с фиксирана лихва до падежа, въпреки че те са малко по-скъпи от тези с плаваща лихва.

Рано или късно периодът на ниски лихви ще приключи, след което в по-благоприятна позиция ще бъдат по-съобразителните, и по-точно тези, чиито ипотечни кредити са с фиксирана лихва за целия период.

ПРИ ТЕГЛЕНЕ НА ИПОТЕЧНИ КРЕДИТИ ТЪРСЕТЕ ФИКСИРАН ПРОЦЕНТ

ДОКЪДЕ СТИГАТ ПИПАЛАТА НА ЛОБИЗМА

БИЗНЕСЪТ И РЕДИЦА ИНСТИТУЦИИ СЕ ОБЯВИХА ПРОТИВ СПОРНИТЕ ПОПРАВКИ В ЗАКОНА ЗА АДВОКАТУРАТА, НО ПАРЛАМЕНТЪТ Е КАТО ГЛУХОНЯМ

автор: **Георги Георгиев**

Един проект в Народното събрание е на път да ни превърне в истински Абсурдистан. Авторите на промените в Закона за адвокатурата са съчинили текстове като за театър на абсурда. Те загърбват всички досегашни усилия за улесняване на комуникацията с държавната и общинската администрация, за създаване на работещо електронно управление, което да предлага все повече услуги за бизнеса и гражданите. Изведнъж в комуникацията, незнайно защо, се вклинява фигурата на адвоката. И се влиза в омагьосан кръг: Задължително е да подадеш данъчната декларация пред НАП и финансовия отчет на фирмата в Търговския регистър, но проектът предвижда също тъй задължително да стане подаването им чрез адвокат. Критиците на закона са единодушни, че това е отявлено лобистки закон с абсурдни поправки. Вероятно ненапразно нито един адвокат не пожела да коментира пред сп. „Икономика“ предлаганите промени и ефекта, който те биха имали върху гражданите, икономиката, а и върху самата администрация.

Снежната топка, която се готви да бъде хвърлена, за да се осигури добро препитание на адвокатското съсловие, е на път да се превърне в лавина, която ще смаже и самите адвокати, и самата задължителност на редица съществуващи разпоредби. Не е страшно, ако някой лаик юрист с литературен уклон към абсурдизма напише подобен текст. Страшно е, че поправките в закона вече минаха не само през Комисията по правни въпроси, но и бяха гласувани на първо четене в Народното събрание. Не би било толкова страшно, ако това е първият лобистки закон, страшно е, че се превръща в тенденция определени кръгове с влияние във властта да налагат свои икономически интереси чрез разпоредби, срещу които съпротивата за години напред ще е безсилна. Така например чрез промени в Закона за енергетиката гражданите в топлофицирани блокове бяха задължени да плащат за услуга, която не желаят да ползват, а в отговор на голямото обществено недоволство топлофикациите продължават да се оправдават, че такъв е законът. Лобизмът минава вече границите не само на здравата, но и на болната логика, промъква се през всички инстанции, които може да кажат „Не“ на спорните текстове, а после така и не се намира воля духът отново да се върне в бутилката.

Затова работата на парламента трябва да се следи изкъсо и да не се позволява монополът и картелите да завладеят нова територия и да пуснат здрав корен. Бизнесът, а и редица институции, се обявиха против спорните поправки в Закона за адвокатурата. Парламентът обаче така и не намери за необходимо да разясни замисъла на промените. Очакваме все пак Народното събрание да не се държи като глухоняма институция.

Списание „Икономика“ събра няколко мнения за предлаганите промени в Закона за адвокатурата. Никой така и не видя позитив в новата посредническа роля, която се предвижда адвокатите да получат като подарък.

Божидар **Данев**, председател на Българската стопанска камара:

Няма нужда адвокатът да е вездесъщ посредник

Пълен абсурд е за всеки контакт с администрацията - даване на заявление, пускане на данъчна декларация, искане на справка за имотно състояние или свидетелство за съдимост, кандидатстване за нещо - неизменно да ви трябва адвокат. Излишно е да пращате адвокат в НАП, щом си имате счетоводител, който движи всички данъчни въпроси и книжа. Включването на нов и напълно ненужен посредник създава рискове за забавяне на документи и неспазване на срокове. Освен това, в повечето случаи документите се изпращат с електронен подпис. Защо трябва да е е-подписът на адвокат? Повечето фирми, особено по-малките, имат договори със счетоводни къщи, които ги обслужват. Значи счетоводната къща подготвя всички документи, но когато се стигне до подаването им, тя трябва да намери адвокат, който да ги препрати в съответната институция. За което фирмата му дължи пари. Това само затруднява и оскъпява комуникацията, без да подобрява нейното качество.

Проектът на промени в Закона за адвокатурата погазва интересите на много други професионални групи - счетоводители, нотариуси, фирми за управление на имущество, консултантски дружества. В много случаи юрист, който дълги години е работил в дадена област, няма да може да консултира, освен ако не се впише в регистъра на адвокатурата, за което е необходимо да има познания в областта на семейното, наследственото право и т. н. Ако искате да дадете на някого да управлява ваш проект или имот, пак ще ви трябва адвокат – например, ако става дума за договор с компания, която управлява етажна собственост. Сега стремежът е да вклинят навсякъде адвокати и да вземат хляба на други, които отдавна са на пазара и са доказали своите качества. Това е поредно проявление на опасната тенденция, която вече се превръща в национално зло. Редица съсловия и браншове се опитват чрез законодателство да създават монополизъм и картелизация - такива са законите за виното, за строителната камара, за архитектите. Лобисткият закон за архитектите определя минимални цени. Това го има и в действащия Закон за адвокатурата. Пълен абсурд е в пазарна икономика да се спускат ценови прагове, което работи срещу конкуренцията. Готви се нов Закон за земеделските производители, променя се Законът за автомобилните превози - във всички тези случаи авторите обясняват, че го правят за доброто на всички в бранша, а всъщност обслужват определени кръгове, които искат да овладеят конкретен бизнес. Пореден връх в това настъпление са промените в Закона за адвокатурата.

ПРЕД НАС Е ПОРЕДНОТО ПРОЯВЛЕНИЕ НА ОПАСНАТА ТЕНДЕНЦИЯ РЕДИЦА СЪСЛОВИЯ И БРАНШОВЕ ЧРЕЗ ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ДА СЪЗДАВАТ МОНОПОЛИЗЪМ И КАРТЕЛИЗАЦИЯ

Има свръхпредлагане на адвокатски услуги и сега трябва да им се отвори пазар. Правните факултети бълват по 2000 прависти всяка година. Те замърсиха правното пространство, част от тях влязоха и в Народното събрание и в правната ни система. И виждаме до какво води

настъплението на този „елит“. Стига се до крещящо противоречие с политиката на ЕС за намаляване на бюрокрацията за фирми и граждани. И досега чудовищната администрация у нас гони инвеститорите, а днес се предлага още по-голямо утежняване и нов вездесъщ посредник, който не разбира нито от трудови отношения, нито от инвестиции, търговия и счетоводство, но ще трябва да присъства навсякъде по силата на този проект.

Това е поредният проектозакон, внесен без никаква оценка на въздействието. Български парадокс е, че най-големите нарушители на законите са самите законодатели в парламента. В закона за нормативните актове категорично е казано, че не може да се разглежда закон без оценка на въздействието. Но правната комисия не се спира пред това. Срещу промените в Закона за адвокатурата има 33 отрицателни становища с много тежки критики, а те го одобриха на първо четене с уговорки, че щели да го поправят за второто четене. Какво по-ясно доказателство, че законът е лобистки и че членовете на правната комисия, които са все адвокати, бранят интереса на собственото си съсловие.

И ДОСЕГА ЧУДОВИЩНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ У НАС ГОНИ ИНВЕСТИТОРИТЕ, А ДНЕС СЕ ПРЕДЛАГА ОЩЕ ПО-ГОЛЯМО УТЕЖНЯВАНЕ И ОСКЪПЯВАНЕ НА КОМУНИКАЦИЯТА С НЕЯ

Проф. д-р Любомир **Стефанов**, член на УС на Съюза за стопанска инициатива и преподавател в УНСС:

Това ще е поредният Параграф 22

Така предложените промени в Закона за адвокатурата (ЗА) не бива да се приемат. Проблемите са свързани най-вече с чл. 24 – в него се изброяват дейностите, които се включват в упражняването на адвокатската професия. Ако текстът се тълкува като дейности, които може да се извършват само от адвокат, то тогава се стига до истински абсурди – например задължително трябва да се ползва адвокат при подаването на годишните финансови отчети в Търговския регистър, а това е задължение на всички търговци, които са около 1 милион. Категорично не мога да приема като задължително ползването на адвокат при изготвянето на договори – в моята повече от 11-годишна практика като управител на частното дружество „София консултинг“ ООД сам изготвям повечето от договорите, свързани с дейността му, като до момента не съм имал никакви проблеми. Но какво става с електронните услуги, предоставяни от различни държавни органи – за всяко заявление или искане за издаване на документ ще трябва ли задължително да се ползва адвокат? Това е въпрос, на който парламентът трябва да даде отговор, преди да гласува тези промени.

Известна надежда, че текстовете ще бъдат прецизирани,

ми дава докладът на Комисията по правни въпроси за първо гласуване на Закона за изменение и допълнение на ЗА от 27 юни т. г., в който ясно е отбелязана необходимостта от прецизиране на текстовете на законопроекта.

Не ми е известно някъде в други страни да има такава практика, наложена със закон. За гражданите и бизнеса подобно законодателно решение - дейностите по новия чл. 24, ал. 1 от ЗА да се извършват само от адвокати, ще доведе до значително увеличаване на разходите за достъп до услугите на държавни органи, както като преки парични разходи за възнаграждения на адвокати, така и като разходи на време за адвокатски услуги. Не съм сигурен, че и самите адвокати имат капацитет да се справят с огромния брой на задължителните услуги, които ще трябва да оказват. Спокойно може да се стигне до „Параграф 22“ – трябва задължително да ползваш адвокат, но да не може да го намериш, защото адвокатите ще бъдат претоварени с работа.

Категорично не бива да се приема подобен закон без пълна оценка на въздействието, защото засяга интересите на милиони граждани и търговци. В мотивите на вносителите на този законопроект има едно странно изречение – „За прилагането на предлагания Закон за изменение и допълнение на Закона за адвокатурата няма да бъдат необходими нови финансови средства и други ресурси.“ Не съм съгласен с това твърдение, тъй като върху гражданите и бизнеса ще се стоварят огромни допълнителни разходи като пари и време, ако дейностите по новия чл. 24 се извършват само от адвокати. Недопустимо е в Народното събрание да разглеждат подобни законопроекти, ако техните вносители не са представили пълна оценка на очакваното въздействие.

По принцип всеки закон, уреждащ определени обществени отношения, може да бъде разглеждан като „лобистки“, доколкото е в съответствие с интересите на определена група от обществото. Важното е не дали законът е „лобистки“, а дали той, уреждайки определени обществени отношения, създава предпоставки за позитивно развитие на икономиката и на обществото. Предложените промени в ЗА определено няма да допринесат за това, а напротив – ще се увеличи административната тежест за гражданите и бизнеса, без да има гаранция за подобряване качеството на адвокатските услуги. Уважавам адвокатската професия и смятам, че тя е безусловно необходима и полезна, но този законопроект по мое убеждение противоречи и на интересите на самите адвокати, особено в дългосрочен план.

ВЪРХУ ГРАЖДАНИТЕ И БИЗНЕСА ЩЕ СЕ СТОВАРЯТ ОГРОМНИ ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗХОДИ **КАТО ПАРИ И ВРЕМЕ**

Светослав **Калчев**, собственик и управител на фирма „Метални конструкции и инженеринг" ЕООД:

Излишна преграда в контакта с администрацията

Юрист съм с над 20 години юридически стаж, но не съм адвокат. Собственик съм на компания, в която работят над 100 души. Дружеството регулярно подава документи в НАП, НОИ или Агенцията по вписванията. Тъй като съм юрист, сам изготвям и подавам пред съответните институции част от тези документи. Друга част се подават от счетоводната къща, която обслужва фирмата. Ако проектът за промени в Закона за адвокатурата бъде приет във вида, който мина на първо четене в Народното събрание, ще бъда принуден да плащам хонорари на адвокат, в повечето случаи с далеч по-малък опит и стаж, за извършването на фактически, а не на правни действия, единствено защото това е нормативно определено. Същото се отнася и за останалите търговски дружества, те също ще трябва да плащат на адвокат, независимо че са създали работни места за оперативни юристи. Недопустимо е само адвокати да имат право да подават документи, а е и абсолютно безсмислено. Приемат ли се тези промени, ще се създаде неравнопоставеност между юристи с едно и също образование. При счетоводителите ситуацията е аналогична и там в повечето от случаите става дума за извършването на фактически, а не на правни действия, като подаването в Търговския регистър на изготвен от тях годишен финансов отчет. Като юрист, но и като предприемач, твърдо съм против подобни промени.

Ако става дума само за удостоверителни действия от страна на адвокатите – да заверяват подписи, пълномощни и т. н. – това е практика в много страни от ЕС. Но в тези държави има сериозни рестриктивни мерки при нарушаване на установените правила. Въпрос на законодателна преценка е каква практика да се въведе у нас. За чисто фактически действия, например свързани с подаване на документ за вписване в Агенцията по вписванията, не е нужно посредничеството на адвокат. Досега стремежът беше да развиваме електронното управление, процедурите да са максимално облекчени и всеки да може да контактува дори по електронен път с държавната и общинската администрация. Към момента въпрос на индивидуална преценка на всеки е да ползва или не услугите на адвокат. Сега обаче се предвижда това да стане задължително. Това е открито лобистки закон и е ясно чии интереси обслужва. В момента има вписани над 15 хил. адвокати, на които сега се търсят начини да им се осигурят доходи. Надявам се в парламента да гласуват по съвест и тези текстове, които ще създадат огромна финансова тежест на бизнеса и на гражданите, да бъдат отхвърлени. Адвокатите имат своето място в правораздавателната система, тяхна е основната роля за защита правата на физическите и юридическите лица, в процесуалното представителство по сериозните граждански, търговски и наказателни дела, но за чисто представителни функции е излишно адвокатът да е преграда в контакта на бизнеса и гражданите с администрацията. За трансформация на фирми, свързани със сливания, вливания, преобразувания, несъстоятелност, регистрация на европейско дружество и т. н., не може да се мине без юрист със строго професионален опит в материята. Но за регистриране на ЕООД процедурата е максимално опростена и въпрос на преценка на съответното лице е дали да ползва или не услугите на адвокат. Излишно е процесът да се усложнява.

Тези поправки в Закона за адвокатурата противоречат на здравата логика. Досега те срещаха съпротива, но депутатите пак изчакаха да дойде сезонът на отпуските, за да опитат отново да ги прокарат. Подобни промени, които ще превърнат адвоката в задължителен посредник, са абсолютно недопустими. Затова те трябва да бъдат спрени.

Юрист съм и не желая да плащам на колеги за нещо, което добре умея да правя и сам. Сам мога да преценя кога имам нужда от адвокатски услуги, до които също съм прибягвал, когато това наистина се е налагало. Всеки знае цената на собствените си пари и е недопустимо да ни извиват ръцете и да ни карат да правим излишни разходи.

ДА РАЗВИВАМЕ ЕЛЕКТРОННОТО УПРАВЛЕНИЕ И ДА ОБЛЕКЧАВАМЕ ПРОЦЕДУРИТЕ, ВМЕСТО ДА СЕ ЧУДИМ КАК ДА НАМЕРИМ РАБОТА НА НЕОПРАВДАНО МНОГОТО АДВОКАТИ

Д-р Гражина **Хоронжикевич**:

ПОЛША Е ГОЛЯМ ПАЗАР, ОТВОРЕН И ЗА БЪЛГАРСКИТЕ ФИРМИ

ОКАЗВАМЕ ПОДКРЕПА НА КОМПАНИИ, КОИТО ТЪРСЯТ НОВИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА СВОЯТА ВИСОКОКАЧЕСТВЕНА ПРОДУКЦИЯ

автор: **Яна Колева**

Д-р Хоронжикевич, ръководите отдела, който има важна роля в сътрудничеството между Полша и България. По какъв начин насърчавате двустранните бизнес отношения?

- Отделът за промоция на търговията и инвестициите към Посолството на Република Полша е създаден да помага на полските фирми, особено на малките и средните предприятия. Нашата мисия е не само да предлагаме помощ на полските дружества, но и да осигурим подкрепа на българските компании, които се интересуват от внос на полски стоки и услуги, както и от инвестиции в нашата страна. Подкрепяме българските фирми, които търсят път към полския пазар, правим промоция на Полша и полската икономика, насърчаваме инвестициите, търсим дистрибутори и вносители за полски фирми, организираме конференции и семинари по икономически въпроси, подготвяме щандове за изложения, бизнес срещи, предоставяме консултации за фирми, заинтересовани от съвместно сътрудничество.

- Като цяло стокообменът между двете страни има възходящо развитие. Какво изнася България и какво внася?

- По данни на Министерството на икономиката на Полша през 2015 г. взаимният външнотърговски стокооборот между двете страни е стигнал 1377,7 млн. евро, което означава 18,5% ръст в сравнение с 2014 г. В това число вносът от Полша е в обем от 887,4 млн. евро и е нараснал с 21,5%, а българският износ за Полша е в размер на 490,3 млн. евро с ръст от 13,4%. Салдото от взаимния стокооборот е положително за Полша и е 397,1 млн. евро. България изнася за Полша, на първо място, изделия от неблагородни метали. След тях остават електрониката, текстилните, пластмасовите и химическите изделия. Разгледани като отделни продукти – най-силно се търсят прътъ и профили от мед, българско вино, лекарства, листове от пластмаса, изделия от гума, мед и т. н. В България се внасят най-разнообразни полски стоки, има търсене на електроника, готови хранителни продукти, лекарства, козметика, изделия от неблагородни метали, пластмаса, мебели и играчки. Голям дял имат и животинските продукти – месо, най-вече птиче, мляко, предимно сухо.

- Справката за десет години назад показва, че като цяло България поддържа отрицателно търговско салдо. На какво отдавате липсата дори на едно изключение?

- Нашите търговски връзки са много динамични и фирмите търсят възможности за правене на съвместен бизнес. Бих искала да подчертая, че в двустранните ни отношения има не само едно изключение, а повече. По данни на полското Министерство за икономическо развитие в групата на продукти от растителен произход България поддържа положително салдо от почти 6 млн. евро, при материали и текстилни изделия положителното салдо за България възлиза на почти 30 млн. евро, при изделия от камък, гипс, цимент и други също има положително за България салдо от 1,5 млн. евро. Положително салдо е характерно за нашата взаимна търговия с изделия от неблагородни метали.

- Дипломатичен отговор. Но кое от произведеното в България крие най-голям експортен потенциал за вашата страна?

- Полша традиционно поддържа значима позиция сред направленията на българския износ на вино. То е и един от основните продукти в българския износ към Полша. Продажбите растат, като за последните години стойността на тази продукция се е увеличила двойно. Средностатистическият поляк избира червено полусухо вино. През 2015 г. са изнесени 19,6 млн. л вино на стойност 13 млн.евро, година по-рано износът възлиза на 12,7 млн. евро. Експортът на българско вино от реколта 2015 г. при производство от 130 млн. л е над 50 млн. л. Българското вино има голям експортен потенциал в Полша.

- България е консуматор на полски селскостопански стоки. Кое от нашата аграрна продукция обаче намира най-добър прием в Полша?

- От България за Полша се изнася главно вино, тестени и сладкарски изделия, слънчоглед, зеленчуци. Според пазарните изследвания полските потребители търсят продукти с високо качество, често предпочитат марки, които носят черти на премиум сегмент. Едновременно активно търсят най-доброто съотношение между качество и цена и търсят промоции. Тези два тренда оказват влияние също върху

Фото: **Стоян Йотов**

Д-р Гражина Хоронжикевич е първи съветник и ръководител на Отдела за промоция на търговията и инвестициите в Посолството на Полша в България. За втори път тя е избрана за ръководител на този отдел. Завършила е Икономическия университет във Варна и е получила стипендия на Х. Хъмфри от университета „Корнел" в Итака, Ню Йорк, в рамките на програмата „Фулбрайт". Има докторска степен по политически науки от Варшавския университет. Изучавала е европейска интеграция в университета в Маастрихт. Преди да пристигне в България, е била ръководител на икономическо-търговския отдел на Полското посолство в Любляна, Словения.

категорията на изнасяните за Полша стоки. Върху пазара въздействат много фактори, свързани с разпознаваемост на продукта, търсене на иновации и на стоки от локален характер. Българските селскостопански стоки винаги са се възприемали много добре. От постъпващите в офиса запитвания виждаме, че в Полша много се търси български белен слънчоглед, готови хлебни и сладкарски продукти, както и някои определени видове преработени и консервирани плодове, като замразени малини, временно консервирани вишни и череши, консервирани праскови или сушени плодове.

- Справката, предоставена от Българската агенция за инвестиции, сочи, че за 20 години преките полски инвестиции у нас са едва 150 млн. евро, като през първото тримесечие на 2016 г. по предварителните данни те са отрицателни: -0,9 млн. евро. Защо е толкова слаб интересът към инвестиции в нашата страна?

- Най-различни са сферите на дейност на полските инвеститори. Най-представителни засега в България са инвестициите в търговски центрове и хранителни вериги, а също така в производство на сокове и вино. Едно от най-харесваните вина има красиво полско женско име.

- Корпоративният данък в България е почти два пъти по-нисък, а и ДДС при нас е с по-ниска ставка. Това не е ли достатъчен стимул за вашия бизнес тук да развива дейност?

- Да, има полски компании, които се интересуват от България. Нарастващата тенденция в интереса към инвестиране в България беше малко ограничена заради глобалната криза, която допринесе за намаляване на инвестиционните планове в цял свят, но сега наблюдаваме отново нарастване на интереса на полски фирми да инвестират в България. Трябва да се отбележи, че ниските данъци в България са инвестиционно предимство, но за инвестиционно решение са важни и други елементи, като перспективи на развитие на пазара, достъпност на кадрите и др.

- Какво сочи информацията за българските инвестиции в Полша?

- Това са главно инвестиции в дистрибуцията на произведени в България продукти - например вино. Бихме се радвали, ако българските компании повишат интерес към възможностите за инвестиране в Полша. Страната ни е лидер сред новите членки на ЕС по инвестиционна привлекателност - въпреки глобалната криза преките инвестиции в Полша, макар и до известна степен да намаляват, остават на много добро ниво. Важните конкурентни предимства на страната са размерът на вътрешния пазар, квалифицираната работна сила, наличието на подизпълнители и партньори, атрактивна система за стимули на инвестициите. Полската икономика се развива много добре и прогнозите занапред са обнадеждаващи.

- С какво отделът, който вие ръководите, може да съдейства на българските износители, които имат интерес

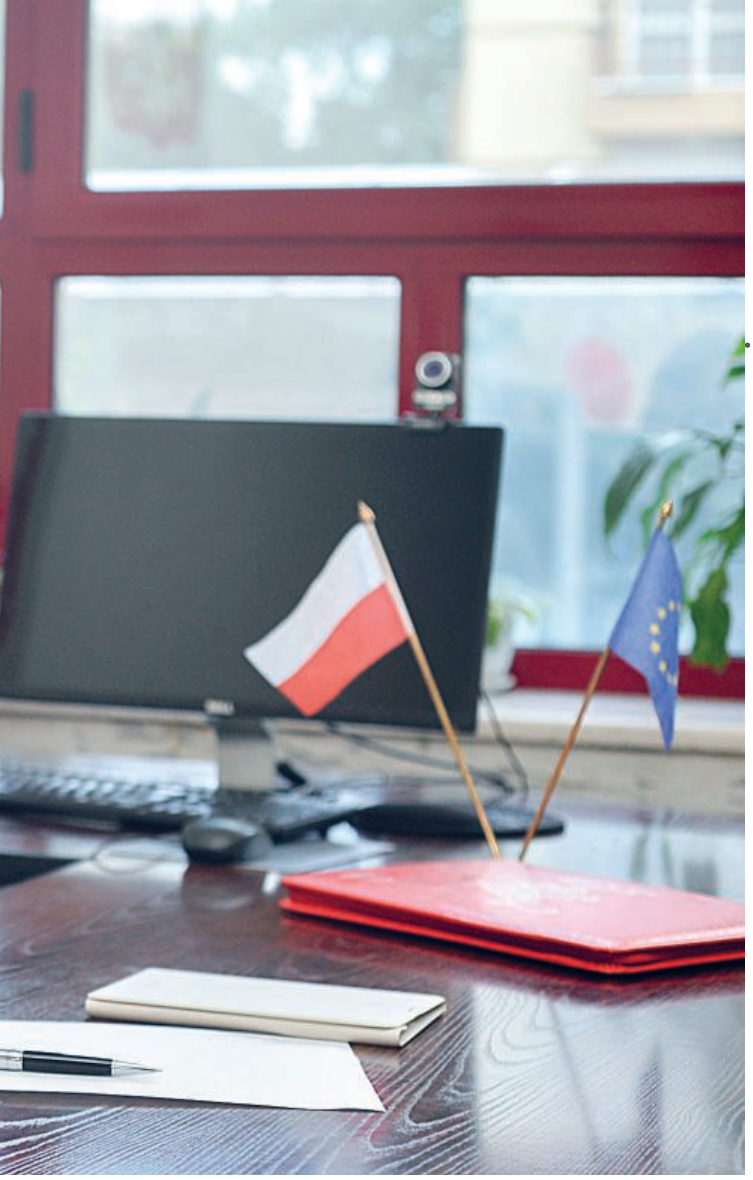

ОТ ПОЛСКАТА ИКОНОМИКА МОЖЕ ДА НАУЧИТЕ КАК ЧРЕЗ ИКОНОМИЯ ОТ МАЩАБА НА ПРОИЗВОДСТВОТО **МОЖЕ ДА СТАНЕТЕ ТЪРСЕН ЕКСПОРТЕН ПАРТНЬОР**

към Полша?

- Бих искала колкото се може повече български компании да разберат, че нашият отдел може да им помогне за установяване на контакти с нови партньори. Имаме достъп до обширна база данни. При нас постъпват оферти и запитвания както на полски, така и на български фирми, поддържаме и контакти с бизнес организации. Имаме добри отношения с много български компании, които сътрудничат с Полша, и трябва да кажа, че чувам положителни отзиви за това сътрудничество и за полските партньори. Винаги ме е радвало, когато тези компании търсят нови доставчици на продукти и се опитат да ги намерят в Полша. Хубаво е, когато можем да им помогнем. Към нас се обръщат полски и български фирми, които търсят партньори и възможности за съвместни проекти. Запитванията на български фирми качваме на нашата интернет страница https://bulgaria.trade.gov.pl/bg в линк Oferty firm bułgarskich. Офертата се изпраща до търговско-промишлени палати в Полша на заинтересовани фирми. Получавам добра обратна връзка.

- Кое от добрия опит на полското селско стопанство и на полската индустрия би било полезно и приложимо като познание и за българския бизнес?

- Дори в периода на реалния социализъм над 80% от земята в Полша беше частна, за разлика от България. Сега този процент е още по-голям – около 95%. Някои публични организации също имат земя и така делът на държавните земи е около 1%. Структурата на селското ни стопанство също е специфична – имаме 2 млн. селскостопански субекти. В Полша преобладават малките стопанства, като 1% собственици владеят 20% от земята, а 70% от стопанствата са под 8 хектара. В Полша, за разлика от България, арендаторите имат малко участие, повечето земи са поддържани добре и има голям брой работещи стопанства. Полското селско стопанство никога в основната си част не е било колективно, а фермерите и по онова време са стопанисвали своята земя и са трупали опит в самостоятелно обработване на земя и отглеждане на добитък. Тази ситуация допринесе за бързото развитие на селскостопанското производство след присъединяването на Полша към ЕС. По отношение на новите технологии ще кажа, че успешно въвеждаме системи за изгаряне на растителните отпадъци за отопление на сгради през зимата. Интересно за България може да е производството на биогаз от растителна биомаса, животински тор или органични отпадъци. Глобализацията осигури достъп до високите технологии и вече всичко може да бъде произведено навсякъде. Резултат от глобализацията е консуматорството като философия на обществото. Вкусовете се унифицираха, но полза от това имат само тези производители, които са на глобалния пазар.

- Вашата икономика е сред най-бързоразвиващите се в Европа. В какво е тайната?

- Конкурентоспособността на полските стоки и високото им качество е резултат от динамичното повишаване на производителността на труда, направените инвестиции в модернизация, нови технологии и увеличаване на производството. Важен елемент е т. нар. икономия от мащаба, която намалява разходите за единица продукт чрез увеличаване на производствения обем. Полша е голям пазар и производителите у нас се опитват да увеличат печалбите си чрез увеличаване на обема на продажбите, а оттам и на производството, а не от повишаване на цените. В същото време производителите имат свободен достъп до европейския пазар, който е с половин милиард потребители. Затова европейските производители трябва да имат специализация в дадено производство и с конкурентоспособни оферти да излизат на други пазари, да увеличават продукцията и да намаляват цените. Това ще бъде от полза за цялата икономика на ЕС, която се надпреварва с други световни играчи като САЩ, Китай и Индия. Това е от полза и за потребителите, които имат право на качествена стока на добра цена. В Полша широкомащабно се изпълняват големи инфраструктурни проекти, динамично и ефективно се използват европейските фондове, реализират се проекти за адаптиране към стандартите на ЕС. Страната ни е готова да сподели своя опит в изпълнението на проекти от всякакъв вид. Смятам, че опитът на Полша може да бъде полезен, а обединени в консорциуми полски и български предприятия биха могли заедно да реализират успешни проекти.

АЗИЯ се ИНТЕГРИРА МНОГОВЕКТОРНО

автор: **Владимир Митев**

Две седмици преди НАТО да проведе своята среща на върха във Варшава през юни т.г., в Ташкент Шанхайската организация за сътрудничество (ШОС – Китай, Русия, Казахстан, Узбекистан, Таджикистан и Киргизстан), стартира процедура по приемане на две нови страни членки – Индия и Пакистан. ШОС е базирана в Пекин и е възприемана като военен блок, който утвърждава влиянието на Китай и Русия в региона на Азия.

След привличането на Ню Делхи и Исламабад, което вероятно ще се осъществи окончателно през 2017 г., блокът ще обхване 40% от населението на Земята. С други думи около 3,1 млрд. души в Азия и Евразия ще бъдат съюзници в борбата с трите злини – тероризма, екстремизма и сепаратизма – основни цели на организацията.

„ШОС не е „източно НАТО“ – своеобразен Варшавски пакт на Източна и Централна Евразия, но не е и клуб за празно бръщолевене, както западните коментатори понякога я представят. ШОС притежава конституция и структура. Определено има отношение към сигурността, дори и поне на теория да е насочена към борбата с тероризма в Централна Азия, вместо да търси отговор на конвенционална военна заплаха от Запада“, обяснява базираният в Лондон анализатор на международната политика Александър Меркурис на сайта The Duran.

Въпреки това Русия обича да акцентира на своята гледна точка, че ШОС е алтернатива на западноцентричния световен ред. Китай обаче вижда организацията като начин да развива своите икономически проекти за интеграция на Евразия, без да инвестира едностранно в сигурността на региона.

Присъединяването на Пакистан и най-вече на Индия разводнява визията за ШОС като антизападен клуб поради връзките им със Запада. В Ташкент Ню Делхи и Исламабад подписаха Меморандум на задълженията, изпълнението на който ще ги направи пълноправни членове. Близостта между Пакистан и Китай е стара и намира израз и в проекта за икономически коридор, свързващ пакистанското пристанище Гуадар чрез мрежа от шосейни и железопътни връзки на стойност 46 млрд. долара с китайските западни провинции. В последно време нараства и военното сътрудничество между Русия и Пакистан – паралелен процес на индийското сближаване с Щатите.

В американския Конгрес депутати лансират идеята Индия да получи статут на съюзник на НАТО, който не е член на военния блок. Именно заради това индийското присъединяване към ШОС поражда по-противоречиви интерпретации. През последните 4 г. САЩ са внесли повече оръжие в Индия, отколкото нейният традиционен партньор във военните доставки – Русия. Независимо от това Москва изглежда разчита на индийското членство в блока и вероятно вижда в нейно лице потенциал за партньорство в бъдеще, настрана от обвързването и с Щатите.

Китай също има своя логика в допускането на Индия във военния блок. Според официоза China Daily присъединяването на Пакистан и Индия „ще помогне да се подобрят връзките между тези южноазиатски конкуренти и ще допринесе за мира и развитието на индийския субконтинент“. Индийски дипломати като Ашак Саджджанхар уве-

ШАНХАЙСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО СТАРТИРА ПРОЦЕДУРА ПО ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ НА ИНДИЯ И ПАКИСТАН. **СЛЕДВАЩИЯТ НОВОПОСТЪПИЛ ВЕРОЯТНО ЩЕ Е ИРАН**

рявават, че това е „пожелателно мислене“. Според бившия индийски посланик в Казахстан, Швеция и Латвия неговата родина е дала да се разбере, че не може трета страна да се меси в двустранните отношения между Ню Делхи и Исламабад.

Въпреки това Китай, макар и след дълго изчакване, изглежда преценява, че предимствата от членството на Ню Делхи надхвърлят негативите. Още през 2014 г. китайският президент Си посети Индия в рамките на визита, която показа придаваната от него важност на държавата на премиера Нарендра Моди за развитието на проектите за инфраструктурна свързаност на Евразия „Един пояс, един път“.

В Ташкент Моди заяви, че Индия е готова да си сътрудничи с Китай „в различните сфери на двустранна координация и комуникация“ и по регионалните и международните въпроси, включително по отношение на съществуващите между страните проблеми. Двата азиатски гиганта все още не са уточнили взаимната си граница.

Освен началото на процедурата по присъединяване на Индия и Пакистан, срещата в Ташкент прие редица документи. Специална декларация обяви намерения за по-тясно сътрудничество между страните членки в борбата с тероризма, екстремизма и сепаратизма, нелегалната търговия с наркотици и организираната трансгранична престъпност. Бе подчертана и нуждата да се работи съвместно, за да се насърчи икономическото развитие.

Част от дискусиите се отнасяше и до кандидатурата на Иран за пълноправно членство. Очевидно той се ползва с подкрепата на Русия. Руският президент Владимир Путин заяви, че след падането на санкциите на ООН срещу Ислямската република няма проблеми тя да се присъедини към ШОС.

Това иранско членство изглежда ще може да стане реалност най-рано през 2017 г. На срещата на върха в Ташкент китайският външен министър Ван И каза, че страната му ще се фокусира върху течащото присъединяване на Индия и Пакистан, преди да продължи с ново разширяване.

Според Ивън Файгенбаум, заместник-председател на института „Полсън“ и бивш американски дипломат в Централна и Южна Азия, сегашното разширяване може да затрудни работата на организацията в бъдеще: „Разширеният ШОС ще се сблъска с някои от сериозните проблеми на многостранната дипломация в Азия. Първо, групата държави става по-голяма и формата започва да определя функцията, вместо да е обратното. Второ, когато този обрат се случи, тя ще започне да търси пипнешком цел“.

Дори и да е така, лидерите на ШОС в лицето на Китай и Русия изглежда предпочитат да действат смело. Навярно те виждат в организацията средство да разширят влиянието си в региона. Индия например, е обявила, че желае да сключи договор за свободна търговия с Евразийския съюз. Москва вижда възможности за подобна свободна търговия и с Китай, и с другите държави от ШОС.

От друга страна, до края на годината се очаква да бъде пусната в експлоатация магистралата, която свързва Западна Европа със Западен Китай. Тя се изгражда от 2009 г. и има дължина от 8445 км – 2233 от тях на руска земя, 2787 км в Казахстан и 3 425 км в Китай. През април председател на Комитета по автомобилни пътища към Министерството на инвестициите и развитието на Казахстан Мереке Пшембаев заяви, че до завършването й остават само 457 км.

Изглежда за Китай и Русия рискът от изолирането на Индия и Пакистан е по-голям от този на приемането им в ШОС. Подобна логика вероятно са следвали и лидерите на ЕС, когато вземат решението за присъединяване на Румъния и България в опита си да ги откъснат от руското влияние. Мащабите в Азия са различни, но играта вероятно е подобна. Само че там „външната сила“ са Щатите.

ТЕХНОЛОГИИТЕ ПРЕОБРАЗЯВАТ ДОБИВНАТА ИНДУСТРИЯ

СТРЕМЕЖЪТ Е ЗА МАКСИМАЛНО УДЪЛЖАВАНЕ ЖИВОТА НА РАЗРАБОТЕНИТЕ НАХОДИЩА И ЗА ИЗВЛИЧАНЕ НА МЕТАЛИ ОТ РУДИ С МНОГО НИСКА КОНЦЕНТРАЦИЯ

автор: **Тони Григорова**

За последните 20 години добивният сектор в България мина през много изпитания, свързани с трансформацията от държавни в частни фирми, промяна от планова към пазарно ориентирана икономика, адаптиране към новите условия след смяната на собствеността, оцеляване в периода 1998-2000 г., когато се стигна до дъно на цените. Устойчивото развитие изискваше задължителна промяна в мисленето на всички, които работят в сектора. Безопасността на труда и грижата за хората се превърна от разход в инвестиция. Присъединяването на България към Европейския съюз донесе и множество задължения за стриктно спазване на законодателството на единния пазар и високите изисквания за ефективност и опазване на околната среда.

Браншът работи

Водещите добивни компании в България разбиват старите митове за минералносуровинната индустрия като непривлекателна, неекологична и неефективна. По оценка на Българската минно-геоложка камара (БМГК) тези фирми са инвестирали в България над 4 млрд. лв., за да са в крак с новите изисквания и новите технологии. Една част от компаниите, работещи в сектора, добиват метални руди, съдържащи мед, злато, сребро, олово, цинк, а други са специализирани в добива на индустриални минерали като каолин, бентонит, варовик. Има и такива, които осигуряват инертни материали – фракции пясък, чакъл. Развива се и добив на нефт и газ, а също

ФАКТИ

- **4-5% от БВП на страната**
- **Около 24 000 души са пряко заети в сектора**
- **Близо 120 000 души са косвено заети**
- **0,9% от територията на България е заета с добив, при средно 1% за ЕС**

ОПИТ

Има решение и на проблема с кадрите

Един професионалист в добивния бранш се развива и усъвършенства с десетилетия. Компаниите инвестират значително, за да може да задържат своите хора и да надграждат техните знания и умения. Сериозно предизвикателство е да се намери начин за мотивация на младите хора да се обърнат към минната индустрия. Работният процес постоянно се модернизира и има логика децата на настоящи и бивши миньори да станат миньори. Но с напредването на миграцията от малките населени места към големите и в чужбина, както и с развитието на технологиите, младите се ориентират към по-леки професии.

Затова БМГК разработи модел за професионална подготовка на кадри в средното образование. Притегателната сила тук е, че те получават професионални умения, а чрез влизане в стажантска програма лесно ще си осигурят работа и ще могат да допринесат за развитието на родния си край. Проблем за целия сектор е липсата на средни професионални кадри. Тази индустрия генерира 4-5% от БВП с 25 000 работещи в нея, а през 2014 г. имаше само 3 паралелки в цялата страна, които подготвяха специалисти. По тази причина БМГК създаде модел за обучението на кадри в бранша и от миналата година в Панагюрище има 6 паралелки, които работят по дуалната система, създадени са и още 8 минни паралелки в Мадан и Раднево. През новата учебна година в района на Сеново-Ветово и Перник-Радомир ще бъдат разкрити и други специализирани паралелки, които ще подготвят хора за добивните компании. Добър пример за партньорство между бизнеса и образованието откриваме в МГУ „Св. Иван Рилски“. Минно-геоложкият университет има над 60-годишен опит в обучението на минни инженери, геолози, маркшайдери, еколози и други специалисти. Връзките с бизнеса подпомагат ученето в реални условия – чрез стажове, практики, работа по проекти студентите са в досег с минната индустрия и надграждат своите знания и умения.

на твърди горива като въглищата. Към това многообразие на дейностите се числят и геоложките фирми, които ще кажат дали в даден район има полезни изкопаеми и дали е икономически изгодно те да се добиват. Развива се логистичният подотрасъл. В него се включват проектантите и строителите на минни обекти, търговците на тежко оборудване и механизация, иновативните инженерингови компании, както и няколко особено значими организации, сред които Минно-геоложкият университет „Св. Иван Рилски“ и Националният музей „Земята и хората“. В България няма отворена нова мина от близо 30 години. Очаква се през есента на 2016 г. „Дънди Прешъс Металс“ да започне дейност край Крумовград и до две години да добива златна руда.

Развитието

Преди 20-30 години професията миньор беше изключително тежка и непривлекателна, а днес до работното място миньорите стигат с автомобил или автобус, комфортът при работа включва климатик, радио, връзка с интернет дори под земята. Мащабните инвестиционни програми и партньорствата с научни и образователни институции преобразиха сектора, разказват от БМГК. От изключителна важност е ангажиментът на водещите добивни компании към местната общност на територията, на която работят. Това е част от техните програми за корпоративна социална отговорност. „Най-важният фактор за промяната е ефективният мениджмънт на нашите добивни компании, водени от визионери, които познават целия процес и знаят къде искат да стигнат. Ако тези хора не бяха поели риска да управляват старите рудници, да осъществят огромната трансформация, то сега нямаше да говорим за успехи в добивната ни индустрия“, уверява Иван Андреев, изпълнителен директор на БМГК. Към момента в камарата членуват 116 компании, като водеща роля имат големите добивни компании, а най-много са логистичните фирми. Сред лидерите са „Асарел-Медет“, „Елаците-Мед“, „Дънди Прешъс Металс Челопеч“, „Каолин“, „Титан Златна Панега“, „Горубсо-Мадан“, „Мини Марица-изток“, „Овергаз Инк.“, „Проучване и добив на нефт и газ“, „Холсим Кариерни материали“. Всички те са внедрили технологии на световно ниво и имат разработени програми за обучение и развитие на персонала. Добивният сектор постига производителност на труда 2,5 пъти по-висока от средната за индустриалния сектор в страната. Силни мениджъри, дългосрочна визия, мащабни инвестиции, отношение към хората, техните семейства и местните общности – това дава устойчивост на този бизнес, твърдят от БМГК.

Тенденции

Браншът има своите икономически цикли, които са характерни за всяка индустрия. Те са повлияни от световните тенденции – борсови цени на металите, глобални икономически и политически промени, социални очаквания. Проблеми има в подотрасъл „Въгледобив“, тъй като той изцяло зависи от тецовете на въглища, а там се натрупа много напрежение, свързано с разплащанията. Сериозен проблем за неметалните полезни изкопаеми е незаконният добив. През есента на 2015 г. Министерският съвет прие националната стратегия, върху която ще се базира устойчивото развитие на бранша за следващите 15 години. Това дава увереност на добивните компании, че отрасълът е приоритетен за държавата и тя ще подпомага неговия стремеж за растеж. Има

„Мини Марица-изток“ ЕАД е модерното лице на въгледобива

Геоложките проучвания дават ценна информация за съдържанието на метал в рудата

РАЗВИТИЕТО НА ДОБИВНАТА ИНДУСТРИЯ В БЪЛГАРИЯ

Силни страни

+ Ноу-хау и исторически опит, знания и добра връзка с образованието
+ Високоефективни технологии
+ Отговорно управление и прилагане на мерки за опазване на околната среда
+ Тази индустрия е фактор в развитието на регионите чрез създаването на пряка и косвена заетост
+ Стратегическо планиране - от проучването до плановете за местната общност и след края на добива
+ Международното сътрудничество подпомага развитието

Слаби страни

- Недооценяване на ползите от добива и преработката на подземните богатства
- Спънки пред инвеститорите
- Недостиг на кадри
- Стагнация на международните пазари
- Липсва цялостно изградената верига на високата добавена стойност, в която добивната индустрия е само първата брънка

две важни за сектора тенденции. Едната е свързана с удължаване живота на работещите мини, а другата - с разкриването на нови. Сред глобалните предизвикателства пред световната минна индустрия е максималното удължаване на живота на разработените находища, ефективното оползотворяване на техните запаси, използването на изградената инфраструктура и на натрупания професионален опит.

Новостите

„Асарел-Медет“ инвестира в модернизация и внедряване на техника от водещите световни производители и е в състояние да преработва руди с двукратно по-ниско съдържание от първоначално предвиденото, което води до по-ефективното оползотворяване и удължаване на експлоатационния живот на мината. Същото важи и за рудник „Челопеч“. През 1994 г. той е пред фалит. Когато „Дънди Прешъс Металс“ идва в България, внедрява високоефективни технологии и практики, които го превръщат във водещ в Европа и света за подземен добив. Важен момент е, че с напредване на работите в дълбочина съдържанието на ценните съставки в рудата намалява. България е богата на полезни изкопаеми, но на руди, бедни на метал, и на въглища с ниска калоричност. Което означава повишен инвестиционен риск, повече разходи за ефективно извличане и използване, както и инвестиции за опазване на околната среда, обясняват от БМГК. Рудите, които се добиват и преработват у нас, са със съдържание на метал под 0,4 %. Няма държава в света, която да преработва руди с такова съдържание, даже отпадъкът на голяма част от рудниците в света е с по-високо съдържание на метал, уверяват експертите на камарата. Има вероятност в близко бъдеще да се преработват и стари отпадъкохранилища, в които съдържанието на ценни компоненти е достатъчно високо. Добивът от морското дъно може да се окаже следващият бум в тази индустрия. Местата за добив са твърде ограничени като площ и като дълбочина, но добивът трябва да следва принципите на устойчивото развитие. Това означава отговорност на всеки етап от процеса - от проучването до рекултивацията, което вече е стандартна процедура за модерните компании.

Технологичното обновление променя облика на българския рудодобив

Значителните постижения през последните години в световната техника и технология при обогатяването на полезни изкопаеми позволиха създаването на високоефективни процеси, екологосъобразни технологии, апарати и машини за преработка на руди със сложен състав, бедни, трудно обогатими руди и отпадъци. Така с въвеждането на новите технологии добивната индустрия ще продължи да променя своя облик.

Иван **Андреев**, изпълнителен директор на Българската минно-геоложка камара:

Възходът се крепи и на иновациите

Иновациите са микс от знанията на хората за процесите, за характеристиките на конкретната мина, и те трябва да се съчетаят с правилната технология. Те често минават отвъд обичайния опит и предлагат решения, които преди 10-ина години бяха немислими. Редица от нашите добивни компании като „Асарел-Медет“, „Елаците-Мед“, „Каолин“ и „Горубсо-Златоград“ внедряват иновации на световно ниво. Така например „Асарел-Медет“ въведе серия от технологии и съоръжения, които им позволяват да обработват руда с изключително ниско съдържание на мед, и да извличат висококачествен меден концентрат, който е крайният продукт на добивните компании. Те изградиха най-модерната в Европа инсталация за екстракция и електролиза и от близо 4 години произвеждат катодна мед с чистота 99,99%. Това е световен стандарт за качество и иновация. Всички процеси - и в рудника, и в обогатителна фабрика „Асарел“, се управляват чрез автоматизирани диспечерски системи, които за неспециалистите изглеждат като контрола на трафика в РВД. Иновативна е и рекултивацията на тяхното действащо Окисно насипище. Опитът им е уникален за световната практика, тъй като предприятието възстановява околната среда още в периода на експлоатацията.

Другият добър пример е от „Дънди Прешъс Металс Челопеч“, които изградиха свързаност на машини и хора с безжична връзка под земята, за да осигурят по-голяма безопасност и ефективност при работа. При поредното уникално решение в нашия бранш не става дума за просто опънати кабели, а за Wi-Fi технология, която работи дори на 1 км под земята без космически спътници. Чрез нея може да се определи местонахождението на всеки от работещите. Това е уникална разработка като пълнота на процесите и контрола на сигурността и повишаването на безопасността на хората и техниката в световен мащаб.

„Горубсо-Златоград“ и Централната лаборатория по управление и преработка на суровини и отпадъци към МГУ „Св. Иван Рилски“ съвместно разработиха и внедриха научноизследователска програма за по-ефективно и комплексно оползотворяване на минералните ресурси от рудни полезни изкопаеми. Те постигат впечатляващи резултати за намаляване съдържанието на цинк в оловния концентрат (под 4%), на олово в цинковия концентрат (под 1,5% при норма от 2,5%) и на кварц в цинковия концентрат (под 3,2%). Това значи, че те произвеждат висококачествени концентрати, рационално оползотворяват суровинните ресурси и предотвратяват тяхното изчерпване.

Друг пример е въведената в Рудничен комплекс „Елаците“ през 2015-2016 г. модерна диспечерска система Dispatch, която прилага изцяло нов подход в управлението на цялостния добивен процес. С внедряването на модула за високоточно позициониране успешно се контролират правилното и точното разположение и движение на машините, сондажните работи, изземването на земна маса и руда. Благодарение на автоматизираното управление на целия машинен парк се оптимизира работата му и се увеличава производителността. Същевременно се постига максимално оползотворяване на наличния природен ресурс, като автоматично се контролират зададените технологични и качествени показатели на добиваната руда. Преносът на данни се осъществява чрез изградената безжична мрежа Wi-Fi на територията на рудодобивния комплекс, захранвана изцяло от зелена енергия.

Напоследък се замислям за понятието „изчерпаем ресурс“. На определени места вече не се добива нефт, мед, желязна руда, но пък благодарение на напредъка в областта на проучването на подземните богатства са открити други находища. Освен това с напредването на технологиите добивът започва да става по-ефективен. Споменатите примери за извличане на полезни компоненти от руди, които са с изключително ниски нива на съдържание на метала, са доказателството за иновациите и технологиите. Преди 20 години имахме запаси за 20 години, а към момента също имаме запаси за 20 години напред. Геологията не може да прогнозира икономическите процеси и затова е по-добре да не се ангажираме с по-дълъг период на предвиждане.

НОВОСТИТЕ В ТАЗИ ИНДУСТРИЯ ЧЕСТО МИНАВАТ ОТВЪД ОБИЧАЙНИЯ ОПИТ И СЕ ВЪВЕЖДАТ РЕШЕНИЯ, **КОИТО ПРЕДИ 10-ИНА ГОДИНИ БЯХА НЕМИСЛИМИ**

Светла **Лесова**:

С МНОГО ТРУД ГОРЧИВОТО КАКАО СТАВА ИЗЯЩЕН ШОКОЛАД

Светла Лесова е изпълнителен директор на „Монделийз България" от началото на 2015 г. Преди това в същата компания е директор "Продажби и стратегии" за Източна Европа, Близкия изток и Африка. В продължение на близо 10 години работи в друг мултинационален производител на бързооборотни стоки - Procter & Gamble, където първоначално отговаря за марки като Gillette и Braun, а през 2010 г. става и управител на „Проктър и Гембъл България".

автор: **Татяна Явашева**

Бизнес лидерът трябва да владее изкуството на... свързване на интуитивното с рационалното. При взимането на решения се ръководя от ума и придобития си опит, но също така от интуицията и от сърцето си. Защото най-доброто решение е това, което е добро както за бизнеса, така и за екипа и хората, с които работя – именно в този баланс се изразява изкуството да ръководиш.

Моята роля в бизнеса е... да предоставя благоприятна среда за устойчиво развитие и растеж – на бизнеса и на хората, от които зависи той.

Когато си на върха на една компания... носиш отговорност към всеки човек, който по някакъв повод се докосва до тази компания, било като служител, като подизпълнител или като консуматор на произведените продукти.

Успехите ми са следствие от... стремежа ми към непрекъснато усъвършенстване. Вярвам, че всеки държи съдбата в ръце си и не трябва да си поставя бариери и да изпада в зависимост от ограничаващи обстоятелства. Всяка житейска и професионална фаза, през която съм минала, била тя предизвикателна или приятна, съм я приемала като необходи-

КОГАТО СИ НА ВЪРХА НА ЕДНА КОМПАНИЯ, НОСИШ ОТГОВОРНОСТ КЪМ ВСЕКИ ЧОВЕК, КОЙТО ПО НЯКАКЪВ ПОВОД СЕ ДОКОСВА ДО ТАЗИ ФИРМА

ФИРМЕН ПРОФИЛ:
Монделийз Интернешънъл Inc. (NASDAQ:MDLZ) е водеща компания в света за закуски с нетен приход за 2015 г. от близо 30 млрд. долара. Като създава вкусни моменти на наслада в 165 страни, Монделийз Интернешънъл е световен лидер в производството на бисквити, шоколад, дъвки, бонбони и енергийни напитки, с търговски марки за милиарди долари, като Oreo, LU и Nabisco biscuits; Cadbury, Cadbury Dairy Milk и Milka шоколад; и дъвките Trident. Монделийз Интернешънъл е достоен член на Standard and Poor's 500, NASDAQ 100 и Dow Jones Sustainability Index.

мост за преобразяване на ума, за овладяване на нужни умения, дисциплина и добиване на зрялост. Когато се подхожда с внимание към всяка ситуация и се положи съзнателно усилие да се разбере реалността и да се научи максимално много, бъдещият успех е само въпрос на време.

Това, което изгражда една организация… са хората. Човечността и доверието са основите, на които един екип трябва да гради отношенията си, независимо от йерархия и статус. Всеки човек има нужда от свободата да работи в сигурна, мотивираща и съзидателна среда. Това са най-важните предпоставки, които обуславят успеха на една организация.

Ръстът в нашия бизнес е пряко свързан с… благоденствието на хората – тези, които работят за нашите марки, тези, които се наслаждават на продуктите ни, както и на общностите, които обслужваме.

Хранително-вкусовата промишленост е сладък бизнес само когато… Ще дам метафоричен пример от нашия бизнес – какаото е горчиво в суров вариант - за да се превърне то в изящен шоколад, се изисква много труд, отговорност и честност.

Случката, която искам да споделя: При едно от моите служебни пътувания до Нигерия участвах в търговска конференция на наши служители в Лагос. Присъствала съм на много търговски срещи както в България, така и по света. Това е един от най-любимите ми моменти - имам възможност да се видя с хората, които са и лицето, и сърцето на нашите продукти. Това е форумът, на който най-добре разбирам какво се случва с продуктите ни, след като бъдат произведени. Очакванията ми за тази среща бяха сходни с това, което бях свикнала да чувам и да дискутирам при подобни конференции – отзиви от клиенти, търговски условия, новини от пазара. В срещата участваха повече от 200 служители на „Монделийз Нигерия“ – усмихнати и позитивни хора. Когато срещата започна, всички се изправиха и отдадоха почит на загиналите колеги през изминалото тримесечие. Престъпността в страната е толкова голяма, че почти всеки месец биват убити наши колеги. Тогава си дадох сметка в колко различна реалност живеят и работят тези хора и колко относително е всичко в живота. Представете си колко различни са очакванията на хората в Нигерия от тези в България. В средата на срещите хората там имаха обичай да пеят и да танцуват!

Измервам богатството с… миговете, които прекарвам със семейството си – това е моето богатство, колкото и тривиално да звучи. Богат е щастливият човек, а аз съм истински богата.

Много хора не си дават сметка… в колко прекрасна страна живеем. На много малко места по света хората могат да се радват на четири пълни и красиви сезона, на море през лятото и ски през зимата, на липсата на природни катаклизми, земетресения и войни. Тероарът, както се изразяват винените хора, в България е много специален – на практика живеем в райско кътче. В същото време тук живеят страхотни хора, умни, талантливи и отдадени. Глобализацията и достъпът до информация прибавиха към страната ни и нова модерност и развитие, които в последните години много промениха България към по-добро. Вярвам, че тук има потенциал за всичко и всички - зависи от нас самите.

За да може България да заеме по-добро място на глобалния пазар… както и за развитие на пълния потенциал на страната ни, е необходимо да се подобрят условията за бизнес тук. Първите стъпки са направени, но повече предвидимост, стабилност и съвместна работа на бизнеса с институциите биха променили страната ни категорично и осезаемо.

Ако зависи от мен, бих променила… българското образование. Вярвам, че човек се ражда съвършен. В каква личност ще се превърне, зависи от основите, които семейството, образованието и социалната среда ще изградят в него. Трябва да разберем, че нашето общество няма по-важно задължение от образованието и изграждането на човечност и отговорност на тези, които ще ни заменят.

Съветът ми към онези, които сега тръгват „към върха“, е… да вървят нагоре с мисълта, че може да се наложи да се върнат по същия път. Никога да не забравят, че не целта е от значение, а самият път и какво човек оставя след себе си.

Моята любима максима е… крилата фраза на Сократ: „Аз знам, че нищо не знам“. Ръководя се от максимата, че човек винаги трябва да подхожда с любопитство към света, да не спира да учи и да се развива.

Жанета **Джамбазка**:

КОНТРОЛИРАМ РИСКА ЧРЕЗ ТОЧНА ПРЕЦЕНКА НА ВСЯКА СИТУАЦИЯ

ПОСТОЯННО ТРЯБВА ДА УСЕЩАМ ПУЛСА НА БИЗНЕС СРЕДАТА, ЗАЩОТО НЕ ГОЛЕМИТЕ АСИМИЛИРАТ МАЛКИТЕ, А БЪРЗИТЕ ПОГЛЪЩАТ БАВНИТЕ

Жанета Джамбазка е член на УС, изпълнителен директор и главен финансов директор на „Дженерали Застраховане" АД. Тя е член на Съвета на директорите и изпълнителен директор на „Джи Пи Презастраховане" ЕАД. Професионалната си кариера започва като счетоводител. В застрахователната сфера работи от 28 години, като от декември 2002 г. до декември 2015 г. е зам.-председател на УС и изпълнителен директор на ЗАД „ВИКТОРИЯ". През 2016 г. спечели наградата CFO на годината в категория „Стратегия и развитие на финансовата функция".

УМЕНИЕТО ДА БАЛАНСИРАШ ИНТУИЦИЯ, РАЗУМ, ЕМОЦИЯ И ЕКСПЕРТИЗА - ТОВА Е МОЕТО ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА „ЖЕНСКА ТАЙНА" НА ФИНАНСОВИЯ МЕНИДЖЪР

автор: **Яна Колева**

За застрахователния сектор в България 2016-а е година на предизвикателства за компаниите и техните акционери относно спазването на директивата Платежоспособност II, която е в сила от 1 януари тази година, както и за резултатите след приключване на прегледа на балансите. От една страна, застрахователните компании трябва да въведат необходимите политики и процедури, да извършат много внимателна оценка на цялостната си дейност, да оценят записаните рискове и апетита към риска, както и свързаните с него калкулации за платежоспособност, от друга страна, акционерите трябва да имат готовност да осигурят достатъчно капитал за съответната компания, който да покрива изискванията за платежоспособност.

Най-голямото предизвикателство за нашия холдинг в България е преструктурирането на дружествата и създаването на реални възможности за по-висока ефективност, качество на работа и реализиране на очакванията на акционерите.

Ролята на финансовия директор при сливането на две дружества е свързана с активното участие и управление на всички процеси по преобразуването на двете компании в областта на финансите, счетоводството, инвестициите, контролинга, административните дейности и управлението на риска. А също с участие в Комитета по преобразуване и обединение на двете дружества и при създаване на нова стратегия за управление, организационна структура, управление на процесите на всички нива в обединената компания.

Моята стратегия за развитие на финансовата функция във всеки момент е да имам ясна визия и конкретни цели, които да реализират стратегията на компанията.

„Женските тайни" на добрия финансов директор включват интуиция и адаптивност към промените, поглед към детайлите на бизнес процесите, а също и вниманието, което отделям на хората в компанията, която ръководя. Умението да балансираш интуиция, разум, емоция и експертиза – това е моето определение в случая за „женска тайна".

Отговорността на изпълнителния директор, пряко ангажиран с ресор „Финанси", зависи от разпределението на ресорите в компанията, в която той работи. Като главен финансов директор на дружествата на „Дженерали" в България управлявам дейностите, свързани с финанси, счетоводство, инвестиции, актюери, планиране и прогнозиране, контролинг, презастраховане, административни дейности в компанията, бек офис. Отговарям и за изготвянето на краткосрочните и на дългосрочните програми за дейността на „Дженерали Застраховане".

Дългогодишният ми опит на финансов мениджър ме научи, че нямам право да замръзвам на едно място и непрекъснато трябва да усещам пулса на бизнес средата, защото в света на бизнеса не големите асимилират малките, а бързите поглъщат бавните.

Правилата, които спазвам: Дисциплина, последователност, търпение и точна преценка за всяка ситуация. Взискателна съм към себе си и към екипа, с който работя.

Рисковете в застраховането са следствие от средата, в която се развива застрахователният бизнес, а също от неправилната оценка на поетите рискове или от недобрите мениджърски решения.

Намаляваме рисковете чрез консервативен подход при оценка на риска от застрахователна и инвестиционна дейност, а също и чрез презастрахователни договори. В областта на мениджмънта - чрез създаването на условия за повишаване на качеството на работата, финансовата дисциплина и професионалното развитие на добрите служители.

Неизползваният потенциал на застраховането зависи от гледната точка - например дигитализирането на продажбите на масовите застраховки според мен е бъдещето в застраховането на българския пазар.

Добрият финансов директор се познава по резултатите на компанията и по екипа, с който работи.

Подводните камъни в нашата работа са много, но е важно да ги предвидиш и навреме да ги отстраниш.

Финансовото поведение на българите по отношение на застраховането зависи от застрахователната култура, а също от финансовите възможности и от наличието на сигурен и убедителен застраховател.

Балансът между професията и личния живот е изкуство. На теория мога да постигна баланс 50 на 50, на практика в последните години в тази област трудно намирам баланс и времето за професионалната ми ангажираност взема превес над личната.

Ориентирах се към работа във финансовия сектор, тъй като разбрах, че това е моята професия и призвание.

Сега е моментът да докажем като компания своята стабилност, а като екип - своя професионализъм.

КРЕДИТИ ЗА **ЛЯТОТО**

ЮБИЛЕЙНАТА ПРОГРАМА НА ОБЩИНСКА БАНКА ПРЕДЛАГА **СПЕЦИАЛНИ ПРОДУКТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА ПОЧИВКА И ЛЕТНИ РЕМОНТИ**

Лятото, жадувано и дългоочаквано, вече е в разгара си. Много хора планират ваканцията си, съчетавайки вълнуващи преживявания с любимите хора и приятели, заедно с пътуване до нови или проверени дестинации и курорти в страната и чужбина.

Тази година България се нареди сред най-търсените страни за летен туризъм. Според статистиката има ръст от 14% на чуждестранните гости в страната ни. Очаквано Испания, Португалия и Италия обаче продължават да държат първенството като най-актуални дестинации, показа световното туристическо изложение в Париж, на което 500 туристически курорта бяха обявени най-търсените за този сезон.

Мислейки къде да направим желаните пътешествия и мечтани ваканции обаче, на преден план изниква въпросът как да си набавим нужните средства за почивката. Ритъмът на лятото неустоимо ни зове и ако не сме заделили предварително пари, добър вариант са различните финансови продукти на пазара.

Отлично решение в този случай са стандартна и златна револвираща кредитни карта MasterCard, издавани от Общинска банка. Още повече, че по повод своята 20-годишнина, банката изготви специална юбилейна програма, чиито по-атрактивни условия отговарят на потребностите и възможностите на всеки клиент. Преференциалните условия и по двете карти са изключително интересни. Картите са без такса за обслужване за срок от 20 месеца, считано от датата на сключване на договора, намален годишен лихвен процент по револвиращия кредит при теглене в брой от АТМ или ПОС и при плащане чрез ПОС при търговец или чрез интернет и други.

Освен време за почивка, лятото е и времето, през което много домакинства планират да направят ремонт на дома си. Това често се оказва сериозно перо и статистиката показва, че освен за семейната ваканция, през летните месеци хората търсят средства за финансиране и на ремонти. По данни на банкови експерти, българите теглят потребителски кредит най-често за ремонт на дома. Около 45% от хората биха изтеглили кредит, за да реновират дома си. Изправени пред този избор, най-добре е потребителите да намерят най-подходящата за тях финансова възможност.

Много добро решение тук е потребителският кредит „Точно за теб“. Той е от юбилейната програма на Общинска банка, в размер до 20 000 лева и е с по-нисък годишен лихвен процент. Специално за годишнината е направена 20 % отстъпка от годишния лихвен процент за кредити със срок на издължаване до 20 месеца. Освен това няма такса за проучване и анализ и даже има и бонус – безплатна застраховка „Живот“. Така желаещите да теглят потребителски кредит за ремонт, пътешествие или друго могат да го направят при изключително изгодни условия.

Ако вече сте осигурили финансирането на своите идеи – без значение дали са желаният ремонт или очакваната ваканция – действайте смело. Важното е да осъществите поне една своя мечта.

Повече информация за юбилейната програма на Общинска банка и отличните промоционални продукти, които са съобразени с потребностите и възможностите на потребителите, може да намерите на www.municipalbank.bg

20 години ОБЩИНСКА БАНКА

ЮБИЛЕЕН ПРОДУКТ

Кредитни карти

За малки удоволствия

- Намален годишен лихвен процент
- Без такса за обслужване за първите 20 месеца

www.municipalbank.bg

ГЛЪТКА ОПТИМИЗЪМ ЗА ЕЛЕКТРОННОТО УПРАВЛЕНИЕ

автор: **Александър Александров**

Някои от по-старите ИТ специалисти и предприемачи понякога се шегуват, че в България се въвежда електронно управление вече повече от 20 години. И тази шега далеч не е без основание – истината е, че то е неизменна „дъвка“ в устата на последните няколко правителства, а приказките по темата надминават многократно свършената работа. Съпротива срещу въвеждането му винаги е имало, но значението за обществото е достатъчно голямо, за да си позволим стопиране на процеса. Електронното управление е един от най-значимите процеси за реформиране на държавата, който има потенциала да намали значително бюджетните разходи, да повиши ефективността на администрацията, да спомогне за борбата с корупцията, както и да улесни гражданите и бизнеса.

Добрата новина от последните седмици е, че парламентът прие на второ четене някои важни промени в Закона за електронното управление, които могат да задвижат процеса по дигитализиране на държавната администрация и да го насочат в правилната посока. Измененията, които

бяха внесени от Министерския съвет, създават нов централизиран орган, който ще координира развитието на административни електронни услуги, ново държавно предприятие за управление и контрол на ИТ проекти и изненадващо за мнозина въведоха изискване всички бъдещи държавни софтуерни системи да се създават с отворен код.

Държавна агенция „Електронно управление"

Новото ведомство ще концентрира в себе си всички дейности по развитие на е-управлението и дигиталните услуги, предлагани от държавата, ще реализира проектите за нови правителствени софтуерни системи, ще координира тези дейности с различни европейски и други външни организации и не на последно място ще се грижи за информационната сигурност на държавата. Очаква се устройственият правилник на структурата да бъде готов до октомври, а тя да заработи пълноценно до края на годината. Все още не е ясно кой ще оглави новото звено, макар и за кратко за поста да беше спряган съоснователят на софтуерната фирма „Грамма" Васил Величков. За да се ускори процесът по създаване на държавната агенция, в нея ще се влеят кадри от други държавни ведомства.

Държавно предприятие „Единен системен оператор"

Новото дружество ще поеме реализацията на различните електронни административни платформи. Това включва тяхната разработка и интеграцията помежду им, обезпечаването им със свързаност, управлението на междуведомствени проекти, защита на системите и услугите, както и тяхната поддръжка и системна администрация. Представители на правителството побързаха да уточнят, че единният системен оператор няма да конкурира частните фирми от бранша, а ще поеме дейността по управление на проектите. Това беше необходимо, тъй като от години представители на ИТ бранша обвиняват в конкуренция сега съществуващото технологично държавно предприятие – „Информационно обслужване". Самото то най-вероятно ще се влее в новия оператор, което обяснява и защо аналогични притеснения вече се прехвърлят и към него.

Единствено отворен код

С новия закон беше прието и изискването всички бъдещи държавни софтуерни системи да се разработват само с отворен код (open source). Новината дойде малко изненадващо за бранша. Редица фирми и експерти в сферата на отворения код отдавна призовават страната ни да заложи на този метод за разработка на софтуер, посочвайки огромните предимства, които има той. Нито едно правителство досега обаче не взимаше предвид тези съвети и през последните години open source общността се беше отказала да прави опити за лобиране. Затова и една толкова категорична победа беше приета от мнозина в ИТ средите с нескрито задоволство.

Предимства

Софтуерът с отворен код представлява програми, чийто изходен код е достъпен за външни лица и може лесно да бъде разгледан или променян. Най-често този тип приложения се разпространяват свободно под GPL лиценз (General Public License) и понякога са безплатни. Сред най-популярните примери за софтуер с отворен код са операционната система Linux, браузърът Firefox, платформата за уебсайтове WordPress и др. Много от тях се разработват не от компании, а от големи общности от програмисти, които работят отдалечено и общуват посредством различни форуми и други онлайн канали. Това прави този тип приложения по-качествени, по-сигурни и надеждни, тъй като тяхното подобрение се гарантира от огромен брой разработчици.

В случая с държавните ИТ проекти, системите с отворен код едва ли ще са безплатни, но има голяма вероятност да намалят осезаемо бюджетните разходи за разработка на софтуерни системи. По-важното е, че отвореният код ще ги направи по-сигурни и надеждни, тъй като всеки разработчик ще може лесно да открива уязвимости и те да бъдат премахвани своевременно. Със сигурност залагайки на отворения код, както и на отворените данни, правителството поставя рамките за едно успешно електронно управление, което ще има повече шансове да изпълни своите цели и може би някой ден ще бъде приравнено с Естония и други добри примери в областта.

ВАЖНИ ПРОМЕНИ В СЕКТОРНИЯ ЗАКОН ПРЕДВИЖДАТ ПОЯВАТА НА ЦЕНТРАЛИЗИРАН ОРГАН И **ЗАДЪЛЖАВАТ ДЪРЖАВАТА ЗАНАПРЕД ДА СЪЗДАВА СИСТЕМИ САМО С ОТВОРЕН КОД**

РАЗДВИЖВАНЕТО на НЕДВИЖИМИТЕ ИМОТИ

ПРОБУЖДАНЕТО НА КУПУВАЧИ И НАЕМАТЕЛИ ОТВАРЯ НОВ ХОРИЗОНТ ЗА ИНВЕСТИТОРИТЕ И СТРОИТЕЛНИТЕ ПРЕДПРИЕМАЧИ

автор: **Яна Колева**

Пазарът на недвижимите имоти уверено излиза от стагнацията и те отново връщат позиции като добро вложение. Оживлението е не само в София, която винаги е като барометър за инвестиционния интерес, но и в цялата страна. Наблюдава се повишено предлагане на жилищни кредити с изгодни лихвени проценти, има нарастваща активност на купувачите, но пазарът страда от недостиг на жилища ново строителство. Нарастващото търсене засяга не само жилищните имоти, но и цялата палитра от предложения. Разбира се, засиленият интерес към покупка се отразява на цените, които вървят нагоре.

Динамика

Предлагането изостава и това засега е проблем. Като цяло обаче има осезаем ръст на сделките. Фактор за това се оказаха лихвите по депозитите, клонящи към нула. Хората със свободен финансов ресурс предпочитат да ги насочат към инвестиционно решение, което често е свързано с покупката на недвижим имот. Все по-голям дял сред ку-

пувачите в София заемат инвеститорите, които освен от перспективата за вложение и нарастване на стойността на инвестицията, се интересуват и от доходността от отдаване на имота под наем. Наемният пазар в София е един от най-добре развитите в страната, а през тази година расте и търсенето, което дава добри перспективи за развитие, уверяват от BULGARIAN PROPERTIES.

Тенденции

През 2015 г. се очерта интересна тенденция - заради по-голямото търсене и недостатъчното предлагане на качествено ново строителство става ясно, че на ход са строителните предприемачи. Новите имоти се проектират по съвременните изисквания, предлагат удобства на своите обитатели като гаражи, наличие на по-голяма сигурност, вътрешното разпределение на жилищата в тях е по-функционално и всичко това води до предпочитането им от страна на купувачите и на наемателите. Друга тенденция, която се очерта през тази година, е нарастването на продажбите на имоти ново строителство „на зелено". Купувачите стават по-смели и купуват имоти в ранен етап от изграждането, но само от доказали се инвеститори. Има активен интерес от страна на предприемачите за строителство на нови сгради и той ще продължи да расте. Ще се засилва и търсенето на бизнес имоти и по-големи индустриални площи, като и тук цените плавно ще се покачват. Интересът към ваканционните имоти обаче все още ще е слаб.

Офис площи

Наблюдава се и повишено търсене на офис площи, като този тренд от 2015-а се запазва и през тази година. Обикновено новооткриващите компании търсят по-малки площи до около 200-300 кв. м, но вече не липсват и такива, които наемат по-големи квадратури от по 700-800 кв. м. Пазарът се настройва на по-високи обороти и това се усеща все по-осезаемо. Основните наематели продължават да са компании, занимаващи се с аутсорсинг, с финансово посредническа дейност, с информационни технологии и като цяло фирми, ангажирани в индустрии с по-висока добавена стойност. Често тези компании не обслужват българските пазари и клиентите им са извън страната. Засилен интерес има от фирми, които отварят първите си офиси в България. Те оперират в съседни страни, но и с централни офиси в Израел, Великобритания, Русия и др. Не липсва интерес и към наемане на допълнителни площи от разрастващи се компании, които вече имат присъствие на българския пазар. При липса на допълнителни площи във вече обитаваните офис сгради се търсят варианти за релокация. Повишеното търсене от страна на бизнес наемателите води до по-високи нива на заетост в офис сградите. Като цяло тези с привлекателна локация, с добро и функционално разпределение на площите, са със заетост от над 90-95%. Ето защо инвеститорите в офис сгради и бизнес комплекси вече планират започване на строителство на нови офис площи и разширение, а някои дори вече са започнали подобно строителство, посочват от BULGARIAN PROPERTIES.

Край морето

Раздвижване има и по Черноморието. Руските купувачи винаги са били сериозен, но не основен фактор в пазара на недвижими имоти в морските ни курорти. Отливът им се компенсира с купувачи предимно от Европейския съюз, но също така от Китай и от страни от Близкия изток, като се очаква тяхното присъствие да расте. За проектите, ориентирани само към руските купувачи, настъпват тежки времена, защото те трудно биха се адаптирали към изискванията на останалите участници на пазара. Освен това руснаците вече предпочитат градски жилища, в които да остават за постоянно, а не имоти в затворени комплекси, отдалечени от социална и култур-

на инфраструктура.

Затворените комплекси

След като кризата временно забави пазарните процеси в сферата на имотите, в това число и на затворените комплекси, днес те възвръщат своята популярност. Те се оказват най-подходящият вариант за определени групи от купувачи, особено за млади семейства с малки деца. Затова и интересът към тях се връща, стига да бъдат правилно изградени и добре популяризирани, смята Георги Пейчев, мениджър в „Имотека“. Имаше период на негативно отношение към затворените комплекси, породено от прекомерния брой услуги и ангажименти за купувачите, в комбинация с изкуствено завишени цени. Днес инвеститорите действат по-разумно – предлагат в съответствие с интереса на клиентите и поддържат пазарни цени, не по-високи от тези на индивидуалните сгради. Затова и актуалността на затворените комплекси отново е налице, твърди Георги Пейчев. По негова оценка потенциалът на затворените комплекси е голям. Над 15% от покупките на този тип имоти са направени с цел инвестиция. Важно е, когато се изгражда подобен проект, той да е ясно таргетиран и да има предварителна картина за това как да изглежда на финала. Според Пейчев друга съществена стъпка при инвеститорите днес е това, че се стремят да отговорят на търсенето и на нуждите. При затворените комплекси това са сигурността, зелените пространства и уредената среда за живот.

Интересът отново се връща, но нека не забравяме уроците на кризата.

Люба **Атанасова**:

Кризата при жилищата е преодоляна

Люба Атанасова е изпълнителен директор на „Имотека". От 2015 г. поема развитието на най-новата компания в групата на AG Capital. Започнала е работа в групата през 2005 г. като брокер в „Адрес недвижими имоти", след като самата тя е била клиент на компанията. През 2007 г. става мениджър на кантора „Оборище", от която обособява два допълнителни екипа, създавайки новите кантори „Бизнес имоти" и „Наеми". Успешно ръководи трите кантори и през 2012 г. е назначена за мениджър на „Адрес недвижими имоти" за регион София. Преди да започне работа в групата на AG Capital е развивала собствен бизнес в сферата на строителството и петролните продукти.

Госпожо Атанасова, може ли да се каже, че дълбоката криза при недвижимите имоти вече е преодоляна?

- Кризата при жилищните имоти отдавна е преодоляна, динамиката расте още от 2014 г. Пазарът днес е активен, очакванията на купувачи и продавачи са относително сходни. Появява се предлагане, което във все по-голяма степен – и качествено, и количествено, покрива търсенето, макар обемът на новото строителство да не отговаря на интереса. В този контекст за криза отдавна не говорим. Това, върху което трябва да се концентрираме днес, са поуките, които тази криза ни даде, да се опитаме да подхождаме отговорно и професионално към пазара на жилища.

- Какви тенденции се очертават напоследък в търсенето и предлагането?

- Търсенето е насочено главно към качествени и функционални имоти, за които все още е характерен недостиг. Интересът е основно към двустайни и тристайни имоти на удобни места в София. Сигурният квартал и обширните зелени площи стават все по-важни за купувачите, особено за семействата с малки деца. Инвеститорите днес базират проектите си на потребителските нужди и интерес. Стремят се да предложат функционални имоти на разумни цени, като внимателно подбират локацията, което е нелека за столицата задача.

- Кое днес движи пазара на недвижимите имоти?

- В голяма степен много хора се мотивират за покупка на жилище поради възможността да съхранят спестяванията си. Лихвите по депозитите са твърде ниски, а тези по кредитите надали ще паднат допълнително. Затова покупката е разумна стъпка за всеки със спестени пари, особено ако е открил желания имот. Други катализатори на пазара от началото на годината са постепенният ръст на цените, започнал още през 2015 г., както и започналото вече ново строителство. Комбинацията от тези фактори създава благоприятна среда за купувачите. Много от тях се стремят да купят по-голямо жилище, продавайки по-малкото, растат и сделките с цел инвестиция.

- Какво е характерно при жилищните имоти през първото полугодие на тази година – какво се търси, какво се предлага?

- Търсят се все повече големи имоти, задължително с добро функционално разпределение на пространствата, светли и с хубав изглед. Интересът е както за собствено ползване и подобряване на средата на живот, така и за инвестиция. Обичайно, когато купувачът открие желаното жилище, е готов да плати цената му, но само ако то наистина отговаря на очакванията. Характерно за пазара през последните месеци е, че отстъпките имат все по-малко значение – половината сделки на „Имотека" са сключени без продавачът и купувачът да са се договорили на цена, по-ниска от първоначално обявената. Можем да обобщим, че пазарът в София е активен, условията са изгодни, а единственият недостатък днес се крие в недостига на хубави имоти. Но в следващите година-две, когато на пазара излязат сградите, които вече имат разрешително за строеж, този недостиг няма да е толкова остър.

- Какъв е профилът на новия клиент на жилищен имот?

- Три са ключовите характеристики на новия клиент, който е различен от купувача през 2007 г. Той купува по-голям имот. Търси престижен квартал. Готов е да плати над планираното, ако дадено жилище отговаря на изискванията му.

- Строителните предприемачи излязоха ли от шока и започнаха ли да предлагат по-качествено строителство на по-добри за клиента цени?

- Ако под „добри“ имате предвид ниски цени, то отговорът е - не. Строителните предприемачи излязоха от шока и започнаха да предлагат много по-добро качество, но това качество няма как да бъде на твърде ниски цени. Това не означава, че нивата са завишени. Добре е да се знае, че не е важно просто строителството да е качествено или цените да са ниски, важно е съотношението „цена-качество“ да е разумно и да отговаря на очакванията на клиентите. За сградите, които в момента излизат на пазара, мога да кажа, че отговарят на това условие.

- Столичният бул. „Витоша“ винаги е имал своите специфики като търговска площ. Какво се очертава като тенденция напоследък?

- Бул. „Витоша“ преди няколко години бе зона почти изцяло за модни магазини, а заведенията бяха малко на брой. Днес тенденцията е по-скоро обратната – булевардът все по-устойчиво се позиционира като място за срещи и забавления, налице са множество ресторанти и кафенета, а магазините осезаемо намаляха. Дори да настъпят промени с някои наематели, в следващите няколко години цялостният облик на булеварда ще се запази в настоящия си вид. Напоследък наблюдаваме и сериозен интерес към жилищата в района, което доведе и до известен ръст в цените на апартаментите.

- Какво наблюдавате при бизнес имотите и тяхната покупко-продажба?

- Трябва да се има предвид, че големите компании, които са ключови клиенти при бизнес имотите, търсят по-скоро наем, а не покупка. Ако говорим за малък и среден бизнес, може да се каже, че и там се наблюдава известно активизиране. То е движено от ръста в потреблението (2.5% на годишна база според НСИ), от икономическата ситуация, която мотивира все повече хора, особено млади, да стартират свой бизнес. Разбира се, говорим предимно за София и по-големите населени места.

- На кого препоръчвате да купува имот сега? Къде си струва да се купи?

- Имот може да купи всеки, който разполага със спестени пари и иска да ги вложи по сигурен начин. Тогава покупката е препоръчителна. Ако намери имот, който е харесван и желан, то тогава може да се каже, че покупката става задължителна. Ценовите нива няма да падат, а качествените имоти се изчерпват изненадващо бързо. Данните сочат, че над 60% от сделките се сключват в рамките на един месец след старта на търсенето. Изгодна би могла да бъде покупката и ако тя замести месечния наем. Практически, вноската по ипотечен кредит за жилище няма да се различава съществено от наемните нива, с тази разлика, че в първия случай накрая ще имате собствен имот. Струва си покупката в престижен район – центъра, „Лозенец“ и „Изток“ винаги са били привлекателни. Но това в голяма степен зависи от индивидуалните нужди на купувача. Хората с малки деца имат повече мотиви да купят в зелен квартал, отколкото в центъра. Техният избор често са южните райони – „Борово“, „Гоце Делчев“, „Манастирски ливади“, „Младост“, „Изгрев“, районите около парковете.

ПАЗАРЪТ В СОФИЯ Е АКТИВЕН, УСЛОВИЯТА СА ДОБРИ И ЕДИНСТВЕНИЯТ НЕДОСТАТЪК Е В НЕДОСТИГА НА ХУБАВИ ИМОТИ

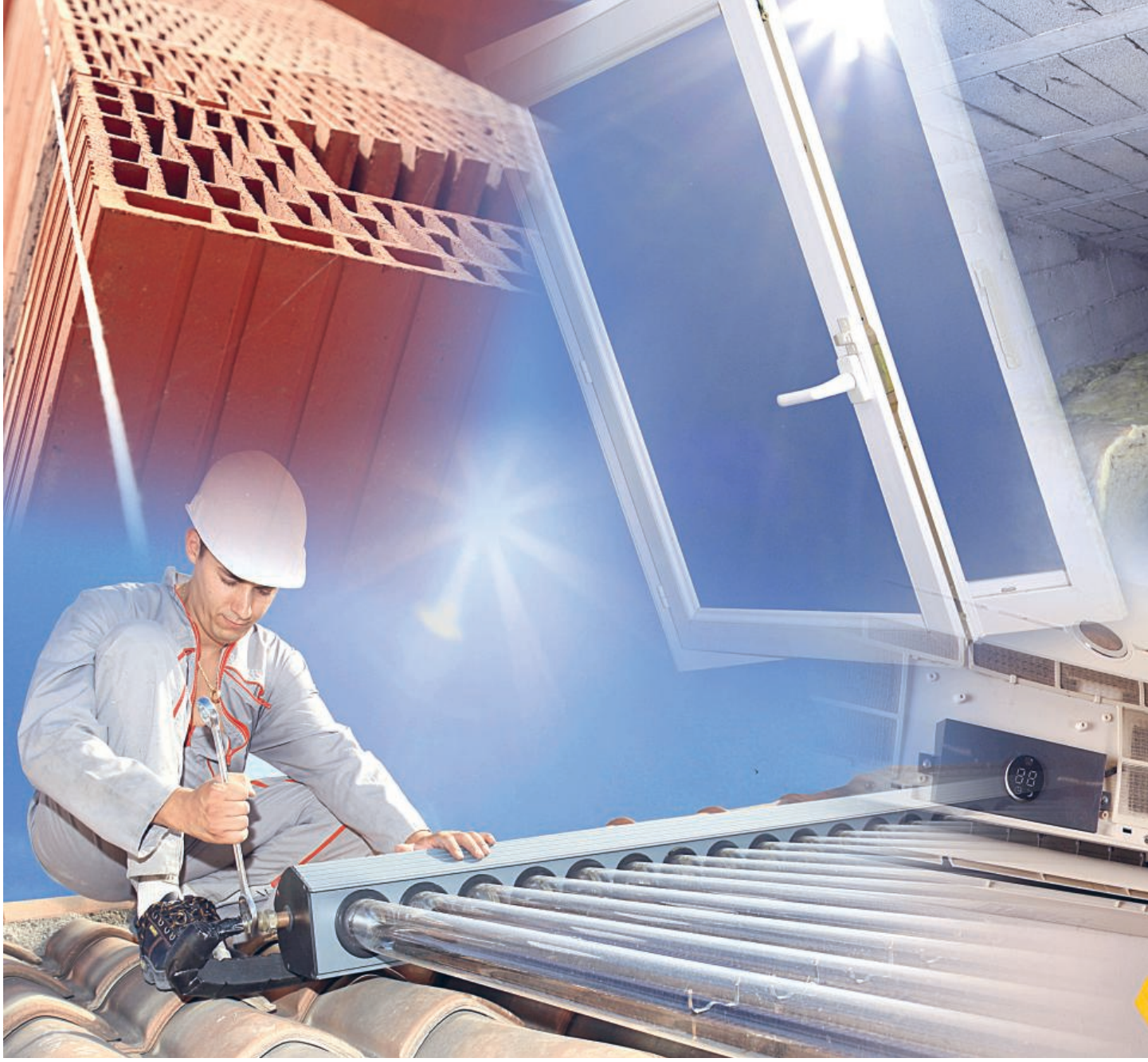

СИНДРОМЪТ „ВОЙЧЕХ“

автор: **Яна Колева**

Ако имате проблеми с мивката или с водопровода, още утре се обадете на Войчех, защото след референдума полският водопроводчик ще напусне Великобритания. Да, имаше и такива коментари в британските медии в дните около Brexit. За съжаление остава неизлечим синдромът „Войчех“, така условно ще наречем липсата на средни технически кадри, които компетентно да монтират и ремонтират всичко, свързано не само с ВиК, но и с инсталирането на техниката и с нейната поддръжка, а и с всякакви други дейности, за които са необходими специфични технически умения. И това не е проблем, който само британците ще имат, след като полските водопроводчици евентуално бъдат принудени да изкарват препитанието си в друга европейска страна. Тези трудности от недостига на квалифицирани средни технически кадри стават ежедневие на много места по света и у нас.

Големината на проблема

Всяко следствие си има причина. Липсата на този вид кадри не е просто защото една сутрин сме се събудили, и тези хора са се преселили на друга планета. Няма как, когато се закриват средни професионални паралелки или направо такива училища и техникуми, да не получим резултата, който вече е налице. Математиката не е създадена, за да причинява трудности на учениците. Неслучайно Аристотел я определя като „наука за количеството“. Така и в реалния живот, ако в училище или изобщо в системата на образованието и квалификацията на кадри не бъдат създадени професионалисти с базови умения, то няма как да разчитаме такива хора да се самоизградят и да присъстват на пазара на труда. По-скоро обратното е вярно – създавай повече кадри, тъй като една част от тях така или иначе ще поемат друг път на развитие. Но явно, за да се пристъпи към качествени промени, ще трябват още количествени натрупвания на недостига от хора с технически умения.

На изчезване

Технологиите проникват навсякъде и във всичко. Те

НЕДОСТИГЪТ НА СПЕЦИАЛИСТИ С ДОБРИ ТЕХНИЧЕСКИ УМЕНИЯ СТАВА ВСЕ ПО-ОСЕЗАЕМ. **РЕШЕНИЕ НА ПРОБЛЕМА МОЖЕ ДА СЕ НАМЕРИ САМО АКО СЕ ТЪРСИ**

имат перспектива за развитие и все повече млади хора се насочват към IT сферата. Бумът на технологиите обаче не означава, че животът е само технологии. Все повече смарт устройства ще са част от нашето всекидневие, все по-голяма свързаност ще има между тях, системите, които ще работят за нас, ще стават все по-умни, както и градовете като цяло. Това засега е тенденцията, която къде по-бавно, къде по-бързо, но върви. Някой обаче ще трябва да монтира климатика и да му прави профилактика, да се грижи за поддръжката на автомобила, някой трябва да постави плочките в банята, да монтира шкафовете в кухнята, както и всички смарт устройства, за да е домът по последен писък на модата. Някой трябва да се грижи за поддръжката не само на компютрите, но и на машините в предприятието. Хората с технически умения, които дори не е нужно да са инженери, стават все по-необходими, но стават и все по-малко.

Коренът на „злото"

От години в обществото се насаждат нови стереотипи, които не са добре съобразени с реалното обществено развитие. Икономиката няма необходимост само от мениджъри, икономисти, юристи, финансисти и хора, които добре владеят чужди езици. Тя има нужда от техничари и инженери, от добре квалифицирани хора за всяка дейност. Всеки в една или друга степен има нужда от определени услуги, които също така трябва да бъдат предоставени от квалифицирани хора. Ако наскоро сте правили ремонт в дома или офиса, няма да е изненада, ако за едно и също нещо се е налагало няколко пъти да викате т. нар. специалисти, които правят и все нещо недоправят.

След като през 90-те години редица предприятия бяха закрити, инженерите станаха излишни и закономерно последва отлив от инженерните специалности у нас. Това обаче се превърна и в тенденция в развитите страни. Защото добър инженер се става с инвестиция от много време и усилия, иска се и природен талант и нюх за това. Видя се, че има сфери, които са източник на далеч по-лесни доходи и подрастващите започнаха да се ориентират към по-леки специалности. Сега се говори за дуално образование, но интересът все пак опира до престижа на професиите и до заплащането след това.

Преобръщане на тренда

Все още не е дошъл моментът, в който „палачинката да се обърне". Защото все още, макар и трудно, се намират специалисти, които да свършат работа. Може и на вас да ви се е случвало да се повреди машина и това да блокира вашата работа. Често е трудно да намерите някой, който бързо да я поправи, и в такъв момент всеки е готов да плати доста повече, за да може проблемът своевременно да бъде решен. Този вид технически кадри ще стават все по-дефицитни и цената на техния труд ще расте. Дефицитът в България идва от това, че интересът на учениците се насочи основно към езиковите гимназии. Хората с добри технически умения имат по-лесен достъп до пазара на труда в Западна Европа, а голямата разлика в заплащането е подтик да направят тази стъпка.

Бизнесът говори, говори за недостига на кадри, извика неволята и започна сам да финансира обучението на ученици и студенти. Системата на образованието е затънала във формализъм, тя е друга планета, която има слаба връзка с решаването на проблемите, които реалният живот налага. И ще е така, докато обществото не формулира ясно какво очаква от системата на образованието и докато не бъдат създадени необходимите условия това да се случи.

Вярваме обаче, че нищо не е загубено, докато не е напълно загубено. Досега към младите имаше обвинения, че твърде дълго стоят пред компютрите. Но само за дни играта Pokemon Go се превърна в мания и изкара много хора навън, мотивира ги да тръгнат из паркове и градини на лов за покемони. Остава да превърнем в мода техническите специалности и проблемът лесно ще бъде решен. Pokemon Go е само доказателство, че винаги има начин да се намери начин.

ВСИЧКИ СМЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИ ОТ СЪЗДАВАНЕТО НА УСПЕШНОТО ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ **БИЗНЕСА И ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА**

Фото: **Стоян Йотов**

Анелия **Димова**:

В СТИМУЛИРАЩА СРЕДА КАДРИ СЕ ПРИВЛИЧАТ ПО-ЛЕСНО

Анелия Димова е ръководител „Човешки ресурси" за Югоизточна Европа в „Аурубис България". Като част от висшия мениджърски екип тя ръководи процесите и развива политиките, свързани с подбора и назначаването на персонал, обучението и развитието на служителите, както и с възнагражденията и допълнителните придобивки в компанията. Има над 15 години опит в областта на човешките ресурси, натрупан в компаниите „Солвей Соди", БТК, „Рока България". Завършила е международни икономически отношения в Икономическия университет във Варна и има допълнителна квалификация по Executive Leadership от Cornell University, USA.

Темата за недостига на кадри с определена квалификация е много обсъждана в последните няколко години и това не е изненада. Теорията за цикличността в икономиката с пълна сила важи и за цикличността в търсенето и предлагането на работна ръка.

Пазарната реалност

Отговорност на бизнеса е да усеща и да прогнозира перспективите в пазара на труда, като отчита факторите на средата, в която оперира. Роля на бизнеса е да бъде фокусиран не само върху постигане на финансови резултати, но и да работи като част от т. нар. ЕКОномика, в която образователната, осигурителната и другите системи са част от общата екосистема. Теорията U на Ото Шармер много коректно формулира предизвикателството пред всички нас, които живеем в XXI век – да се опитаме да изоставим моделите от миналото и да започнем да работим в настоящето, предусещайки бъдещето. Време е да осъзнаем, че няма добавена стойност в това да се правим на изненадани. Трудно е на пазара на труда, тъй като голяма част от децата, завършващи средно образование, заминават да учат в престижни университети извън страната и след това търсят възможности да останат там.

Това, което ние, работодателите, търсим като квалификация у потенциалните кандидати, особено със специфична техническа квалификация в индустрията, не е налично веднага - било поради разминавания с образователната система, било поради липсата на възможности подобен опит да бъде натрупан. Добрата новина е, че все повече работодатели с подкрепата на държавни институции, синдикални и други партньорски организации работим за развитие на дуалното образование, в посока на прогнозиране на нуждата от специфична квалификация на бъдещите работници и служители, надявам се и в посока на създаване на предвидима макросреда, позволяваща правилно планиране на работната сила.

Що е то талант

Когато стане въпрос за „таланти", винаги се сещам за дискусията ми преди години с колега с достолепен организационен опит в индустрията. Тогава трябваше да приведем процеса по „привличане, идентифициране и развитие на таланти" в българското ни дружество в съответствие с процеса на мултинационалната компания, на която бяхме подразделение. Това, което дискутирахме, е защо използваме термина „талант" и то само за определени служители, попадащи в критериите. Според колегата ми това звучеше пренебрежително, дори обидно за останалите наши колеги, които по една или друга причина не влизаха в тази категория. В крайна сметка, постигнахме съгласие, че за нас всеки един работник или служител има свой своеобразен талант и ролята ни като специалисти по човешки ресурси и мениджъри е да помогнем за идентифициране на тези таланти у всекиго. Бих определила привличането на нови таланти като привличане на нови сътрудници за организацията, които имат търсените от нея знания, способности, мотивация и ангажираност. За мене от ключово значение за този процес е имиджът на компанията, който включва нейната политика по управление на хората, нейната политика за устойчиво развитие и взаимодействие с общности, клиенти, планета.

Лоялност на служителите

Моето разбиране е, че служителите продължават да работят за дадена организация, ако това им носи смисъл. За някои този смисъл се изразява в непрекъснати възможности за участие в нови проекти, за други – във възможностите да израстват кариерно, за трети – в сигурността на работното място.

И нека дебнат предложения отвсякъде. И нека има възможности за професионално развитие във и извън дадена организация. Това е здравословна конкуренция. Смяната на хората в компанията е и положително нещо, защото в нея влизат нови лица, които може да дадат нов импулс, свеж поглед и иновативни идеи. Именно затова ние, специалистите по човешки ресурси, заедно с мениджърите непрекъснато търсим начини за споделяне и предаване на знанието в организацията. Да не забравяме, че добрият мениджър създава екип, в който споделянето е ценност. Екипът продължава да функционира добре и в отсъствието на формалния лидер.

Създаване на професионалисти

Смятам, че правилната посока е начертана и картата на професионалните гимназии в България е стъпка в тази посока. Страните в процеса – работодатели, образователни и държавни институции, демонстрират с действията си, че прехвърлянето на отговорности е спряло. Пример са различните форуми, напоследък често организирани и с наше пряко участие, където правителство, образователни институции и работодатели обсъждат как най-добре да се развива професионалното образование, как да се създава адекватна професионална ориентация у младите хора предвид очертаващите се бъдещи тенденции на пазара на труда. Всички сме заинтересовани да работим съвместно за превръщането на образовател-

ната система в партньор на бизнеса и обратното – на бизнеса в партньор на образователната система. Поправките в Кодекса на труда от миналата година регламентираха т. нар. дуално образование. Законовата рамка позволява надграждане на моделите, които някои бизнес организации в партньорство с училища и университети създадоха по креативен начин. От ресурсна и организационна гледна точка това облекчава бизнеса и учебните институции.

Опитът на „Аурубис България"

Въпросът с кадрите е предизвикателство за всеки работодател. „Аурубис България" е индустриална компания, опериираща в отдалечена от голям град локация. Нашият фокус винаги са хора от региона на Средногорието, където е разположен заводът, но невинаги успяваме да открием необходимите ни кадри в този регион. Имаме различни подходи за запълване на вакантните позиции, които като правило обявяваме първо вътрешно в компанията, за да дадем възможност на заинтересовани наши колеги да представят кандидатурите си. В „Аурубис България" от 2011 г. провеждаме практикантска програма. Тя е фокусирана върху млади хора от региона, завършили средното си образование и желаещи да получат професионална квалификация, която да им позволи да намерят реализация при нас. Нуждите от практиканти определяме в зависимост от плана за развитие на работната сила, стъпил на прогнозните пенсионирания и новите работни места, свързани с инвестиционни проекти през следващите 3-5 години. До този момент имаме около 40 успешно завършили практиканти и всички те вече работят в нашата производствена или техническа дирекция. За високоекспертни или мениджърски позиции на този етап успяваме да привлечем необходимите ни сътрудници. Добрата новина е, че за нас вече работят млади хора, завършили висшето си образование в западни университети, включително и с докторска степен. Нашият непрестанен стремеж е да създаваме професионални възможности и стимулираща среда в „Аурубис България".

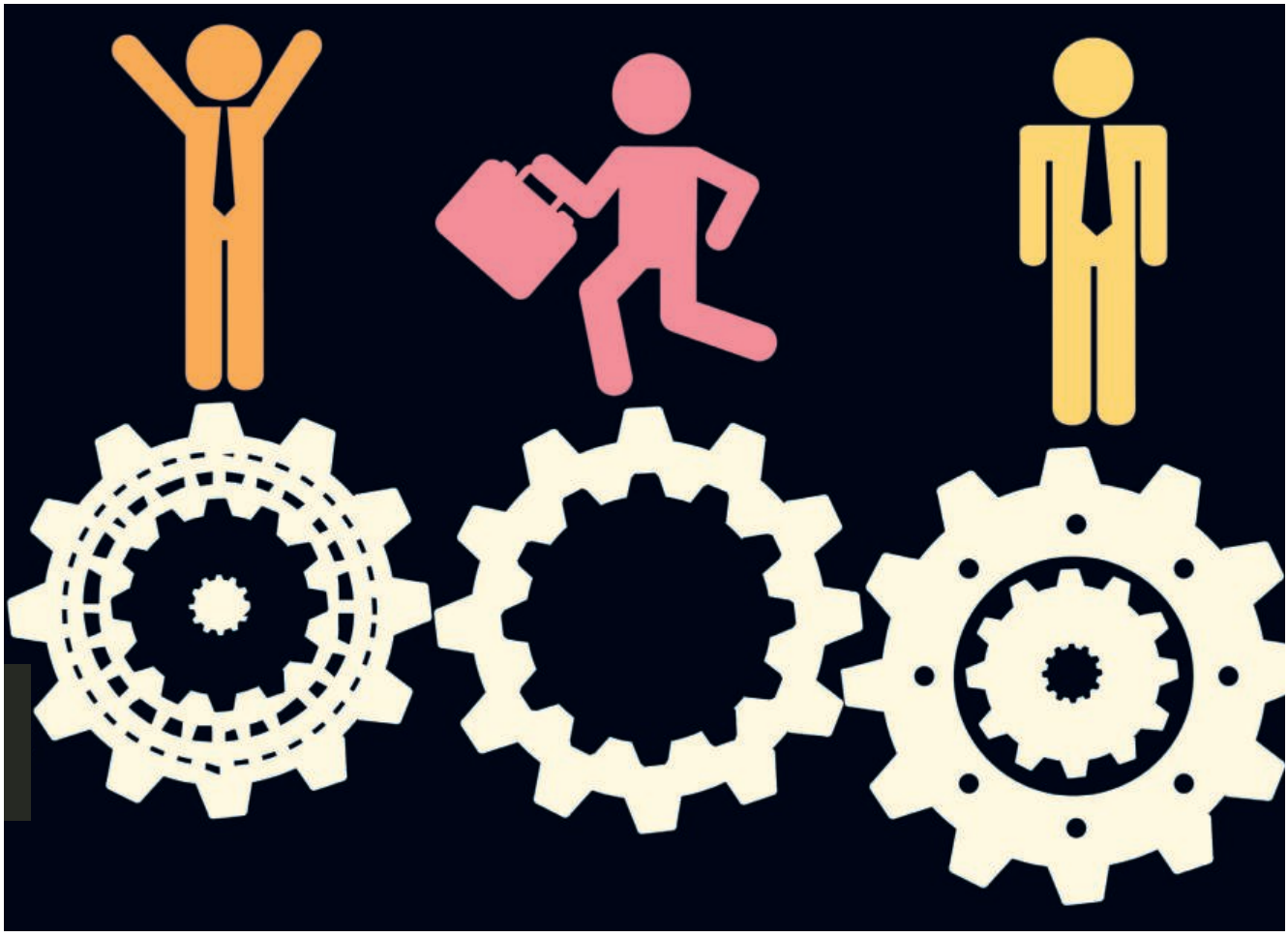

ВСЕ ПОВЕЧЕ РАБОТОДАТЕЛИ С ПОДКРЕПАТА НА ДЪРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ, СИНДИКАЛНИ И ДРУГИ ОРГАНИЗАЦИИ **РАБОТИМ ЗА РАЗВИТИЕ НА ДУАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ НУЖДАТА ОТ СПЕЦИФИЧНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

Economic.bg
ИКОНОМИЧЕСКИЯТ ПОРТАЛ НА БЪЛГАРИЯ
WWW.ECONOMIC.BG

КАК ДА СТАНЕШ **ЗВЕЗДЕН СТАЖАНТ**

автор: **Ана Недкова**

Всички искат опит, за да ме наемат, но как да натрупам опит, когато никой не иска да ме вземе на работа? Това е една от най-често срещаните дилеми, която студентите или прясно дипломираните млади специалисти срещат в кариерния си път. Често тази наглед прозаична дилема заприличва на омагьосан кръг, от който младите хора не знаят как да излязат. Положението обаче не е толкова страшно, уверяват HR специалистите. Разбира се, никой не очаква човек на малко над 20 години да има изключително респектиращ опит и много години стаж зад гърба си. Важното е да покажете, че сте мотивиран и че сте готови да подхождате отговорно към задачите си. Ето кои са считани от професионалистите за трите най-важни етапа за всеки, решил да намери първата си работа и да се изкатери до върха на корпоративната стълба.

Преди стажа

✓ **Решете с какво наистина ви се занимава –** Може на 20 да смятате, че силата ви е в счетоводството, а в хода на работата си да установите, че всъщност най-много ви бива да работите с хора. Със сигурност обаче всеки млад човек има в ума си представа как би искал да изглежда кариерата му. Помислете на каква позиция бихте искали да се реализирате и търсете точно такава или подобна. Няма лошо да сервирате в кварталния ресторант или да продавате в мола – това учи на трудови навици и дисциплина. Така обаче рискувате, когато се сдобиете с мечтаната диплома по туризъм, на работа да бъде нает всеки ваш колега, който има макар и месец стаж в агенция.

✓ **Направете списък с компаниите, в които бихте искали да работите –** Възхищавате се на определена компания, или сте чули добри отзиви от работещи там? Имате любима банка, телеком или верига магазини? Пуснете смело CV. Дори и да нямат обявена позиция в момента, повечето екипи по човешки ресурси пазят документите ви в база данни и могат да се обадят в по-нататъшен момент. Често ентусиазмът на младите хора и искреното им желание да попаднат в компанията печелят сърцата на екипа по подбор.

✓ **Не се колебайте да използвате лични контакти –** Разпитвайте смело свои познати дали биха ви препоръчали място и позиция, които да пасват на вашите амбиции за бъдещето. И тук съвсем не става въпрос за „връзки“ в негативния смисъл, който обичайно влагаме. Никога не знаете къде дебне вашата мечтана позиция или в кой екип може да се почувствате повече като сред семейство, отколкото като сред колеги.

✓ **Посещавайте кариерни форуми –** Вече няма университет, където да няма провеждан кариерен панаир поне веднъж годишно. На място, освен информация за свободни позиции, можете да получите и информация от първа ръка за културата на дадена компания, както и практични съвети от HR специалистите относно това как да подобрите CV-то си. Винаги носете няколко копия от него в себе си на подобни събития.

По време на стажа

✓ **Показвайте мотивация –** Никой няма да ви се разсърди за това, че не знаете или не умеете всичко. Запомнете, че на първото ви работно място хората следят само за едно нещо: дали имате мотивация да учите. Неслучайно един от най-популярните мениджърски постулати гласи: „Hire for attitude, train for skills“ („Наемай за отношение, обучавай за умения“).

✓ **Не се страхувайте да предлагате помощта си –** Питайте активно за задачи, предлагайте помощта си и предлагайте на колегите си да ги отмените в някои ангажименти. Обяснете, че могат да разчитат на вас например за преводи, или да направите няколко телефонни обаждания, за които на мениджъра ви не му остава време заради препълнения му календар.

✓ **Не забравяйте, че сте там да учите –** На всеки му се случва да донесе кафе или обяд в офиса за колегите си или да ги зарадва със сладолед в жегите. Не приемайте твърде лично, ако ви се налага да отскочите до кафе машината. Но ако усещате, че не учите нищо полезно по време на стажа си, а единствено изпълнявате лични поръчки, не се колебайте да си тръгнете. Фирмите, които желаят да инвестират в младите си служители и ще ви третират с респект, не са малко, и е въпрос на търсене да се откриете взаимно.

✓ **Искайте обратна връзка –** Не се колебайте да искате мнение за работата си. Не се засягайте от коментари и критики – вие сте там, за да учите и да вземете максималното от опита на колегите и клиентите си. Добре използвана, обратната връзка може да ви спести месеци учене на принципа „проба и грешка“.

След стажа

✓ **Искайте препоръка –** Помолете прекия си ръководител за препоръка. Тя може да стои добре не само при кандидатстване за следващи позиции, но и ако решите да кандидатствате за магистърска програма или семестър обмен в чужбина.

✓ **Говорете за постоянна позиция –** Ако мястото ви е харесало, а учебната програма позволява, няма нищо лошо да се поинтересувате за постоянна позиция в компанията. Много от днешните мениджъри са започнали кариерата си като стажанти в организацията, която в момента управляват.

Темелко **Дечев**:

„БИЗНЕС БУРЯ“ ПРЕДИЗВИКВА МЕНИДЖЪРИ И ПРЕДПРИЕМАЧИ

Темелко Дечев има 10-годишен опит със стратегическо развиване на бизнеси от различни индустрии. Работил е като мениджър на фирма за недвижими имоти в ситито на Лондон, в ИТ компания, реализираща проекти на пазари в Европа, САЩ и Австралия, делегат е на 15-ия Световен Бизнес Диалог и част от екипа, изградил националната структура в България на международна неправителствена организация, обединяваща млади предприемачи и лидери от различни сфери. В момента работи по проекти за развиване на бизнес и от различен характер с дейности в САЩ, Европа и Азия . Част от тях е интерактивното събитие „Бизнес Буря“, което ще се проведе на 8 септември в София с медийното партньорство на сп. „Икономика“.

СЪБИТИЕТО ЩЕ ПОДГОТВИ ЛИДЕРИТЕ ДА ПРЕВЪРНАТ СМЕЛИ ИДЕИ В ПРОДУКТИВНИ РЕЗУЛТАТИ

Г-н Дечев, през септември в София предстои уникално по рода си бизнес събитие – „Бизнес Буря“ (Business Storm). Представете го накратко.

- Това е един уникален по рода си проект. Форматът на събитието ще съчетава специализирани бизнес обучения от иновативен характер и с различна тематика, емоционални и интерактивни преживявания за участниците, форум на бизнес експерти, уъркшоп и много други интересни изненади. Основна цел е да бъдат адресирани актуални теми от различни бизнес сектори и индустрии, които подпомагат растежа на бизнесите на регионално, национално и международно ниво. Искаме да дадем на участниците знания, емоции и реални резултати, но не чрез добре познатите ни от други събития формати на лекции чрез монолог с минимален елемент на интеракция с участниците, а създавайки точно обратната механика на учене и преживяване. Няма да е скучно – нито за ума, нито за сетивата, нито за емоциите на участниците. Така искаме да постигнем конкретни резултати по време, а и след края на всяко издание на „Бизнес Буря“. Планираме форматът да не е съсредоточен само върху събития, но екипът ни все още работи върху различни концепции.

- Как се роди идеята за организирането на „Бизнес Буря“?

- Съвсем случайно, по време на силна градушка над един средиземноморски курорт - наблюдавайки реакциите на мениджърския състав на обекти в хотелския, логистичния, ресторантьорския, банковия, транспортния и други сектори, и решенията, които се взимаха, администрацията и мениджмънта, целите на действия, реакциите към клиенти, екип, партньори, последиците за бизнеса и т.н. По време на връхлетялата неочаквано буря се появиха интересни заключения за това как реагират хората в една бизнес организация по време на „бизнес буря“. Наблюдаваните процеси доведоха до много интересни последици както за клиентите, за самите бизнеси, така и за екипите в тези бизнес организации. От гледна точка на бизнес развитие, маркетинг, стратегическо планиране, финанси, анализ и планиране, човешки ресурси, управление на процесите, продажби, клиентско обслужване, устойчиво развитие на бизнеса, информационни технологии, реклама, администриране, макрорамка на икономическите процеси и т.н. – се вижда ясно как всичко е свързано в една фина мрежа от процеси и колко важно е управлението й, за да се развиват бизнесите във възможно най-добрата насока. Стресовите и неочаквани процеси влияят интересно на всичко това. А след като отминат, нещата изглеждат далеч по-лесни и реализируеми, до следващата „бизнес буря“ от различен характер и до следващия „изгрев“ или появила се „дъга“ на хоризонта. Природата е перпетуум-мобиле. Един бизнес също. След месеци брейнсторминг, обсъждане с колеги, специалисти от различни индустрии, приятели и познати от Европа, се роди и идеята за първия формат на събитието „Бизнес Буря“. Но, разбира се, буря с буря не си прилича. И следват много интересни изненади.

- С какво то ще бъде различно от познатите лекторски конференции? Какви уникални преживявания ще донесе на посетителите?

- Цялата концепция на проекта „Бизнес Буря“ е буреносна сама по себе си. Нестандартна, предизвикателна и силно интерактивна, адресираща най-актуалните и полезни бизнес теми към даден момент или от дадена индустрия. По време на събитието ще бъдат градени знания и ноу-хау с доказани в сферата си експерти и ще се работи по нестандартни и предизвикателни бизнес казуси. Събитието има за цел да превърне смелите идеи, интерактивни бизнес преживявания и продуктивни резултати в реалност. Искаме всички посетители да преживеят уникални по рода си емоции, които да им помогнат да научат полезни стратегии, знания и ноу-хау за бизнеса си, да преживеят уникални по рода си емоционални и интерактивни формати, и да останат с конкретни и реализируеми знания и съвети след края на първото събитие. Ще се стремим да даваме максимално много на участниците и да стимулираме техните сетива: знания, слух, зрение, мислене, обратна връзка, чувства, преживявания и емоции, чрез работа и предизвикателства от бизнес света около нас. Цялата програма може да бъде разгледана на сайта www.business-storm.com.

- Кои ще бъдат основните говорители и какво ще научат от тях гостите на събитието?

- Международният лектор и Executive Coach Саймън Бъкнал ще бъде специалният ни гост. Той ще проведе 4 интерактивни мастър обучения, които е реализирал в различни страни по света. Саймън е консултирал над 30 000 мениджъри, директори на компании, предприемачи, бизнес лидери и специалисти в различни сфери.

По време на Форума на бизнес експертите, който ще се проведе след трейнинг сесиите на Саймън, ще вземат участие доказали се български предприемачи и бизнес лидери, сред които Светлин Наков - основател на „СофтУни“, и Марина Стефанова – директор „Устойчиво развитие“ на Сдружение „Българска мрежа на Глобалния Договор на ООН“. Останалите лектори предстои да бъдат обявени.

- Смятате ли да продължите занапред с организирането на подобни събития и по какви теми?

- Имаме изградени още 2 концепции за „Бизнес Бури“. Едната е съсредоточена вурху правенето на бизнес с азиатските региони и държави, а другата е концентрирана върху връзката между e-Governent и e-Business. Имаме покани за работа и реализацията на „Бизнес Бури“ в Лисабон, Барселона, а също така сме и в контакт с партньори от Милано, Виена и Берлин. Форматът се приема много добре и от българския бизнес. Към момента проектът е подкрепен от близо 50 утвърдени бизнес и предприемачески организации, медии, асоциации, клубове, компании, фирми, НПО и сдружения.

ЕЛАТЕ НИ НА ГОСТИ

автор: **Татяна Явашева**

Българският туризъм има много лица – екзотични места, петзвездни хотели по Черноморието и в планинските курорти, пренаселени бетонни комплекси, селища с невероятен потенциал за туристически комфорт…

Къщите за гости са просто една чудесна възможност за приятни преживявания, стига добре да подберете домакините и да имате яснота какво точно очаквате от тях. Повечето освен постеля – от ниско бюджетни туристи до суперлукс, предлагат и храна, която е твърде разнообразна – от традиционни гозби, характерни за региона, до гурме, приготвено с биопродукти, които са местно производство. Всяка къща за гости има и своите предложения за развлечения, приключения и дори за обучения. Може да се научите да стреляте с лък, да яздите, може да учите чужди езици, да получите уроци по различни изкуства и създаване на най-различни умения, може да се отдадете и на екстремни преживявания. Много от домакините са развили определена специализация, но са готови да отговорят на желанията, а и на капризите на своите гости. Те осигуряват близката връзка с местните хора и съдействат да разгледат природ-

ните и историческите забележителности в района, но да имат и приключения, ако летовниците имат страст към това.

Къщите за гости позволяват да „спрете“ времето, да прекратите надбягването и да заредите „батериите“. Те са добрата проява на туризма, който има персонално отношение и грижа към всеки. В повечето случаи това е споделяне, уют и нови емоции, в които комерсиалният момент няма водещата роля.

Сп. „Икономика“ представя две концепции на къщи за гости с различен фокус и с различен опит. Това, което ги свързва, е гостоприемството, уютът и стремежът да съдействат на своите гости да погледнат живота от друг ъгъл.

АКО ДОБРЕ ПОДБЕРЕТЕ ДОМАКИНИТЕ, ЩЕ ПРЕКРАТИТЕ НАДБЯГВАНЕТО С РАБОТАТА, **ЩЕ СПРЕТЕ ВРЕМЕТО И ЩЕ ПРЕЗАРЕДИТЕ „БАТЕРИИТЕ“**

Вени **Райкова**:

Селският туризъм е страст

Вени Райкова е управител на комплекс „Онгъл", който разполага с три къщи в с. Кърпачево, община Летница. Селото е в района на Деветашкото плато, на три километра над Крушунските водопади. Първата къща за гости е в бившето селско училище, в което класните стаи са луксозно преобразени. Втората е със стилна архитектура, построена от майстор Иван през миналия век. Третата е типична селска къща, намираща се на централния селски път. В „Онгъл" може да опитате традиционни за района гозби, да ползвате сауна, да стреляте с лък, да яздите коне, да карате велосипеди, да се отдадете на приключенски туризъм. Можете и да не правите нищо с чаша питие на бар „Дувар" или на шезлонга край басейна.

ВСЕКИ ИМА НУЖДА ОТ СЕБЕОТКРИВАЩИ ПРЕЖИВЯВАНИЯ И ДОБРА ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ТОВА СА **ЕЗДАТА, СТРЕЛБАТА С ЛЪК, ПЕЩЕРНИТЕ ЕКСПЕДИЦИИ И ПРИКЛЮЧЕНИЯТА**

Ездата и стрелбата с лък са запазена марка за комплекс „Онгъл"

Госпожо Райкова, кое прави къщата за гости привлекателна за туристите?

- Името. Разликата между хотела и къщата за гости е именно в това, че те са гости, а не просто клиенти. Усещането за уют, което могат да създадат домакините, е неповторимо и носи индивидуален отпечатък. Естествено екологичната храна, която е местно производство, и добрата хигиена са задължително условие. Но това, което прави къщата за гости привлекателна, е приятната атмосфера, новата среда и перфектната грижа за гостите. Разбира се, нещата не опират само до легло и храна, затова „Онгъл" предлага приключения – те са „гвоздеят" на програмата.

- Комплекс „Онгъл" вече включва три къщи за гости. Как намерихте вярната формула за развитие?

- За да бъде намерена формулата за развитие, се предполага, че трябва да сме я търсили. Ние обаче не просто развиваме туристически продукт, а вярваме, че мисията ни е да помогнем на гостите да открият дивата красота на Деветашкото плато. Селският туризъм винаги е бил моя страст. Убедена съм, че когато влагаш позитивна енергия в дадено начинание, то тя неизменно се връща. Това си е чиста физика.

- Уютът и вкусната храна имат притегателна сила, но с какви други очаквания идват гостите при вас?

- Всички имат нужда от себеоткриващи преживявания. Това, към което искаме да насочим гостите си, е да открият себе си чрез контакта с коня, чрез древното изкуство на стрелбата с лък, чрез пещерните експедиции. Семейство Миладинови например, които ни гостуваха за две седмици, установиха, че притежават много таланти, за които не бяха подозирали. Всички се сприятелиха с кончетата и дори в края на престоя си галопираха из двора. Ицко откри, че е изключително надарен стрелец и убеди родителите си да го запишат на стрелба с лък, когато се приберат вкъщи. Те прекарваха горещите следобеди или около басейна, или на експедиция във Футьовата и Бонинската пещера. Често си правеха пикник около пещерите Гарваница и Стълбицата край с. Кърпачево.

- Комплексът е на територията на Деветашкото плато, той е в района на Летница и Крушунските водопади. Тази наситеност на богата история и природни феномени вероятно има съществена роля в бизнес като вашия…

- Да, така е. Без съмнение богатата история е от съществена важност, а Летнишкото съкровище е само част от нея. Това е значима предпоставка за туристическото бъдеще на региона. Особен принос има и фактът, че община Летница е една от най-добре уредените в Северна България. Отлично поддържаната пътна инфраструктура и активността на общината съдействат за утвърждаването на района като туристически център.

- Предлагате редица приключения. Как поддържате това разнообразие от предложения и кое засега се радва на най-силен интерес?

- Приключенията са следствие от интереса на гостите, но и на природните дадености на Деветашкото плато. Безспорно най-силното преживяване идва от взаимодействието с конете и разкриването на техния невероятен свят. Контактът с тях е основан на обмена на положителна енергия. Този район е специално място и се усеща притегателната сила на цялото Деветашко плато. Още щом пристигнат и се освободят от колата, телефона и лаптопа, в мига, в който вдишат свежия въздух, гостите усещат промяната. А ако са отворени да се слеят с околния свят, ще разберат какво е безвремие.

- Къщите за гости дават поминък на местните хора, те са добър начин за съхраняване на българското село. Кое ви създава най-големи трудности в работата и как ги преодолявате?

- В с. Кърпачево живеят по-малко от стотина души. Както навсякъде, така и при нас основното предизвикателство е липсата не само на обучени, но на каквито и да е кадри. Но това не е непреодолим фактор. Екипът на „Онгъл" е съставен от ентусиасти - хора, живеещи в селото, пенсионери и ученици. Ние вярваме, че с високото качество на туристическата услуга допринасяме за развитието на селото и на общината.

Росица и Петър **Бойчеви**:

От Леденик ще си тръгнете с незабравими спомени

Петър Бойчев е графичен дизайнер. Правил е графичния дизайн на редица печатни медии. Неговата страст е лого дизайнът. Росица Бойчева е преподавател по английски език, рисуването е нейно хоби. Казва, че обича да събира хора, и затова е работила в сферата на мениджмънта в частното образование. Двамата са със свободни професии и след като си построяват голяма къща в с. Леденик край Велико Търново, решават да развият семеен бизнес. Така отварят къщата за гости МАКАК КОНАК.

Как стигнахте до идеята да направите къща за гости?

Р. Б. : Не сме строили с европейски пари и затова не тръгнахме с намерение да правим къща за гости. Хора като нас отиват на определено място, то им влиза в сърцето и те търсят начин да са там по-дълго. Имаме свободата на нашите свободни професии и МАКАК КОНАК е израз на желанието ни да развием нещо в с. Леденик.

- Кое е най-характерното за това село?

Р. Б.: Леденик е край Велико Търново и съчетава най-доброто от града и от селото. То носи името си от старата традиция на местните хора да си правят ледници, каквито има в почти всеки двор на старите къщи. Леденикът е прадядото на хладилника - това са сгради без прозорци, те са изцяло от камък, леко издигнати над земята. Река Янтра прави брод край селото, който е плитък. Встрани има вир, където зимно време се образува дебел лед. И през този брод той лесно е бил извозван с каруци. Ледът е увиван в слама и е поставян в сандъци. Така е оставал непокътнат до лятото, като е служел за съхранение на продуктите.

- Как попаднахте в селото и се сдобихте с имот?

П.Б. : Бях една година студент във Факултета по изобразително изкуство на Великотърновския университет. Имах приятели, които имаха вила в с. Леденик. Често ходехме там и си създадохме добра приятелска среда с много други хора. В един момент решихме и ние да си купим имот. Намерихме двор с порутена къща и започнахме да строим наново.

Р. Б.: Издигнахме новата сграда върху основите на старата къща. Тя беше ансамбъл от пристройки, правени във времето, но пожелахме да запазим същия модел. В двора имаме Дядо Орех, който е на 100 години и е нашият естествен климатик и снабдител с прекрасни орехи.

- Кога решихте да добавите и комерсиален момент?

Р. Б.: Обичаме да посрещаме гости и стана някак естествено. А и хората, които идват, стават наши нови приятели.

П. Б.: При нас я няма анонимността на хотела. МАКАК КОНАК не е място, където хората просто отсядат и после си отиват. Тук има преживявания, които оставят незабравими моменти.

- Свободните професии дават възможност да развивате паралелно и тази дейност ли?

Р. Б.: Да, много по-добре е през лятото да преподаваш английски език под сянката на ореха, отколкото в горещия и задушен град.

П. Б.: Добрата интернет връзка ми дава свобода да работя от дистанция като графичен дизайнер. Къщата е на село, но има всички съвременни удобства. Тя е близо до голям

СЪЗДАДОХМЕ МАКАК КОНАК, ЗА ДА СПОДЕЛИМ С ПОВЕЧЕ ХОРА КРАСИВИТЕ МОМЕНТИ, КОИТО **МОЖЕ ДА ИМАТ В ЕДНО УНИКАЛНО БЪЛГАРСКО СЕЛО**

град, но не е в големия град.

- Как забавлявате гостите освен чрез добра трапеза и сладка приказка?

Р. Б.: Около селото има много забележителности и, ако те имат желание, ги разхождаме. Но често не напускат пределите на нашия двор.

П. Б.: Създава се толкова приятна атмосфера, че не желаят да сменят това удоволствие с друго. Нашата къща е близо до Янтра и покрай реката се стига до Бейската кула. Направена е от Шемши бей в средата на XVII в. и е архитектурен паметник. И до днес витаят легенди и предания, има и местна история, аналогична на Ромео и Жулиета, в която е замесен синът на Шемши бей. С удоволствие ги разказваме на нашите гости.

- Какво друго може да се види в селото?

Р. Б.: Има и стара воденица с интересна архитектура, която е оборудвана с австрийски машини точно преди Девети септември 1944 г. После те са били демонтирани и прибрани в сандъците, а тя е работила като държавна мелница на ток. След реституцията съоръженията отново са монтирани, но воденицата в момента за съжаление не работи.

- Как построихте къщата, лесно ли намерихте майстори?

П. Б.: Успяхме, защото в селото имаме приятели, които ни подкрепяха във всичко. Намерихме точните хора, но внимателно обмисляхме всяка стъпка.

- Как се прояви графичният дизайнер по отношение на детайлите в къщата?

Р. Б.: Той има много голям принос за цялостната визия. Например многото декоративни керамични елементи дават облик на къщата.

П. Б.: Направих проекта за керамичните плочки, много от тях са ръчно рисувани и ги изпълнихме при наши приятели от Golem Design Studio в Леденик. МАКАК КОНАК носи усещането за българска къща, без да е етнографски музей.

- Какви занимания предлагате на гостите, които искат да съчетаят полезното с приятното?

Р. Б.: Двамата собственици на Golem Design Studio правят при нас уъркшоп по бижутерия от керамика. Организираме обучение по фотографско майсторство и работилница за батик за рисуване върху коприна, които се водят от добри преподаватели. В селото има комплекс с плувен басейн и това е друга възможност. Понякога с гостите събираме вкаменелости в местностите край селото, тъй като то някога е било дъно на море и може да се намерят морски звезди, миди и други останки от морски обитатели.

П. Б.: На територията на с. Леденик са били работилниците, които са правили царската дворцова керамика. И досега се намират много парчета. Има и останки от тракийски комплекс със светилище. В близост е античният римски град Никополис ад Иструм и там също водим наши гости. А ако някой желае, през август може да се включи в разкопките.

- И все пак коя е движещата ви сила за МАКАК КОНАК ?

П. Б.: Искаме да споделим удоволствието, усещането и преживяването с други хора. Радваме се заедно с други ентусиасти да правим много неща.

Р. Б.: Най-ценното, което ще отнесат оттук, са хубавите спомени. Това са най-големите „жълтици“ в този живот. Според нас мястото е само фон на човешките взаимоотношения. Ако си имал добър контакт с хората, то и мястото ще ти се стори вълшебно.

- Една причина да дойдем в МАКАК КОНАК ?

Р. Б.: Да се срещнете с нас и да отнесете незабравими спомени от Леденик.

- Но защо МАКАК КОНАК ?

Р. Б.: Конак е турска дума и означава място, където отсядаш по време на път.

П. Б.: Добавихме „макак“ заради веселата рима. Любимата маймунка на Пипи Дългото чорапче например е макак. Обичаме играта на думи, харесва ни да си играем и на къща. Искаме и гостите да станат част от тази приятна „игра“, в която се грижим те да имат всички удобства.

ХЛЯБ КАТО СЛЪНЦЕ И ЛУНА

автор: **Татяна Явашева**

Когато обичаш това, което правиш, нямаш нито един работен ден. „Слънце Луна“ е точно такъв проект и това не е само марка на вкусен и здравословен хляб, а е цялостна философия и култура за алтернативен начин на живот. Днес този бранд обединява пекарни, в които се правят различни видове хляб и сладкиши, приготвени от пълнозърнесто брашно по здравословни рецепти. Той включва още каменна мелница в с. Диканите, вегетариански ресторанти с богато меню от полезни храни и магазини за предимно биопродукти, разказва Елисавета Класанова.

Началото

Всичко тръгва от идеята на Свилен Класанов за семейна фурна, която купуват преди около 13 години. По онова време на българския пазар все още няма пълнозърнест хляб. С Елисавета се срещат точно в началото, когато той стартира бизнеса. Тя също е предприемач със своя галерия „Инке Тинке“, но мечтата на Свилен да развие тази нова дейност става и нейна и започват заедно да осъществяват проекта „Слънце Луна“. Той се превръща в семеен бизнес, основан на традиция и приемственост. В началото управляват вегетариански ресторант с чайна на бул. „Патриарх Евтимий“ 10. Две години по-късно го закриват, за да фокусират усилията си върху идеята за хляба, правен по стари технологии. „Когато не просто правиш бизнес, а осъществяваш своя мечта, тогава божественото е на твоя страна“, уверила се Елисавета.

Напред към истинските неща

„Слънце Луна“ е комерсиален проект, в основата на който стои духовното начало и желанието за позитивна промяна. Свързан е със запазването на биоразнообразието в България и по света. „Слънце Луна“ събира хора, готови да променят себе си и да преобразят средата, в която живеят. Казвали им, че е твърде скъп предлаганият от тях хляб с квас, направен от пълнозърнесто брашно, смляно на каменната мелница. Но няма начин продуктът да е евтин, когато правиш нещо истинско и държиш да плащаш адекватно на хората, ангажирани с това, обяснява Елисавета Класанова.

Проектът се развива успешно във времето. В началото били само четирима души, а вече са над 60. За „Слънце Луна“ здравословното хранене не е модел, чрез който да продават по-скъпи продукти, а е убеждение, че храната е и начин на мислене. И тъй като стремежът бил да развиват, а не просто да продават, положили всички усилия интернационални партньори да им предоставят специален сорт пшеница, който да се засее в България. Постепенно се сдобиват с още семена от стари нехибридни сортове пшеница и ръж. Дават ги на хора, които имат истинско отношение към земята и желание да се посветят на устойчивото биоземеделие. Ето защо уверено може да се каже, че „Слънце Луна“ има мисията да създава нова нагласа към хляба, към храната, а и към живота. Около тях се създава кръг от съмишленици, които вярват, че има начин добрите идеи за промяна да проработят. Своеобразно доказателство е и фактът, че предлагат и използват здравословни продукти и в момента „Слънце Луна“ е бранд с 15 вида хляб и над 30 вида сладкиши от пълнозърнесто брашно.

Философия

В хляба има ръж и пшеница, които олицетворяват Луната и Слънцето. Това е „танц“ на женското и мъжкото, така Елисавета обяснява забравената философия на хляба. Тя уверява, че „Слънце Луна“ не е начин да се изкарват пари, а е част от глобално общество с пробудено съзнание, за което е важно как хората живеят, как се хранят. За тях всеки детайл е от съществено значение, защото малките неща в един момент правят голямото. Човек има нужда от чиста храна и чист въздух, чиста земя и хора, с които в мир и любов да живее на нея. Музиката е важна част от проекта, тъй като и душата на човека има нужда от храна. Подкрепят много музиканти и артисти с вярата, че нивото на културата трябва да се качва, да се твори красота и тя да се споделя.

Модел за растеж

„Слънце Луна“ постоянно се раз-

„СЛЪНЦЕ ЛУНА“ Е БИЗНЕС ПРОЕКТ, В ОСНОВАТА НА КОЙТО СТОИ ДУХОВНОТО НАЧАЛО И ЖЕЛАНИЕТО ЗА **ПОЗИТИВНА ПРОМЯНА НА СЪЗНАНИЕТО И НА ОБЩЕСТВОТО КАТО ЦЯЛО**

Фото: **Стоян Йотов**

„Слънце Луна“ има мисията да създава ново отношение към хляба, към храната, а и към живота, уверява Елисавета Класанова

вива и разраства. В момента имат два магазина, два ресторанта, мелница, сладкарница, пекарна. Още след първата година от старта на проекта започват запитванията към тях за франчайз. Но да станеш франчайзодател според Елисавета е като да се ожениш. Дълго отказвали, тъй като интересът не бил от хора, които истински вярват в идеята, а те поскоро искали да вложат парите си в бизнес с бъдеще. Към момента имат един франчайз партньор с пекарна и магазин в столичния квартал „Изток“. Но всеки франчайз изисква внимание и грижа и затова засега собствениците на „Слънце Луна“ се въздържат от подобен модел за растеж.

На здрави основи

Преди време откриват стара къща, строена през 1934 г. от македонски адвокат, в която има добре запазена пекарна. Вземат я под наем, възстановяват я напълно и започват там да пекат хляб с квас - на табан, без тави. Елисавета е убедена, че идеите им ще се споделят от все повече хора и „Слънце Луна“ ще има последователи по цял свят, но не като техен франчайз, а като съзнание, че нещата трябва да се правят от сърце и с отговорност към хората. Тя вярва, че промяната става отвътре навън и тогава се постига устойчивост. Развитието на проекта „Слънце Луна“ показва, че това е работещият модел. Все повече стават хората, които искат да живеят по нов начин. Според Елисавета за нас, българите, с пълна сила важи поговорката „Вода гази, жаден ходи“, тъй като не ценим онова, което като природни дадености имаме. Разполагаме с уникално наследство и природни богатства, а живеем като в мъгла. Нужна е нова посока на мислене и на развитие.

КАК СЕ СЪЗДАВА УСТОЙЧИВ БИЗНЕС

1. Предприемач се става, когато си буден, имаш идея и тя силно те движи напред.
2. Парите не бива да са цел. Движещо трябва да е желанието да осъществиш голямата си мечта.
3. Правете това, в което вярвате. Важно е да заложите на идея, узряла да се случи, и то в момент, когато хората са отворени да я приемат.
4. Идеята трябва да е толкова голяма, че да привлича съмишленици и да се създава кръг от хора, които също вярват в нея и са част от нея.
5. За да развиете бизнес, свързан със здравословното хранене, трябва да сте приели този начин на живот. Но да не сте крайни, защото не е важно само с какво се храните, а и какви са вашите мисли.
6. Успехът идва само когато правите всичко с любов.

ЗВЕЗДАТА РАДЖАН СЕ СКРИВА ЗАД ХОРИЗОНТА

автор: **Владимир Митев**

Финансист със славата на рок звезда, управителят на индийската централна банка Рагурам Раджан заяви, че няма да търси нов мандат на върха й, след като през септември 2016 г. изтича срокът на сегашното му управление. Той обяви решението си след натиск от представители на управляващата партия „Джаната“ и след поредица от разминавания между своите разбирания и тези на правителството.

Раджан бе назначен през 2013 г. от Индийския национален конгрес – партията, която националистическата формация „Джаната“ измести от властта година по-късно. Той дойде от САЩ и може би е логично срещу него да има недоволство в някои кръгове, че е чужд на родината си. Но отстраняването му бе маневра, която цели най-вече да се пресече в зародиш възникването на алтернативна политическа сила, формирана около Раджан. След успехите му в първия мандат - като ниската инфлация и бурния икономически ръст, втори успешен мандат със сигурност би го интегрирал към системата и би му дал шанс да разшири влиянието си. Сега тази възможност е пресечена.

Рагурам Раджан е роден през 1953 г. и е син на дипломата и разузнавач Р. Говиндраджан. Прекарва детството си в чужбина и научава хинди едва когато се установява трайно в Индия – след 1974 г. Завършва със златен медал Индийския технологичен институт с бакалавърска степен по електрическо инженерство. През 1987 г. получава магистърска диплома по бизнес администрация в Индийското училище по мениджмънт в Ахмедабад, отново със златен медал. После прави докторат в Училището по мениджмънт „Слоун“ към Масачузетския технологичен институт в Щатите. Следва кариера в света на финансите, която му носи голяма слава – като на рок звезда.

Раджан е най-младият експерт, заемал някога поста на главен икономист на Международния валутен фонд. Докато работи там - между 2003 г. и 2007 г., той има имидж на пред-

УПРАВИТЕЛЯТ НА ИНДИЙСКАТА ЦЕНТРАЛНА БАНКА ОБЯВИ, **ЧЕ НЯМА ДА ИСКА НОВ МАНДАТ, СЛЕД КАТО СЕ ОКАЗА НЕУДОБНА ФИГУРА**

ставител на развиващите се държави. След известен стаж като университетски преподавател в САЩ през септември 2013 г. Раджан оглавява индийската централна банка за срок от 3 години.

По време на мандата си Раджан успява да намали инфлацията от двуцифрено число до 5,8%. Преди 2013 г. валутата на Индия е известна като една от „крехките 5“ в света (наред с валутите на Турция, Бразилия, Република Южна Африка и Индонезия), т.е. тя е слаба и е несигурен пристан за инвестиции. Раджан променя и това. Преодолява и проблема с дефицита по текущата сметка, който през първото тримесечие на 2016 г. бе ограничен до едва 300 млн. долара. Преди икономистът да поеме кормилото на централната банка, икономиката на Индия расте скромно и под възможностите си. През 2015 г. БВП се е увеличил със 7,5% - повече от растежа на Китай, който е 6,9%.

Правителството в Ню Делхи, начело с премиера Нарендра Моди и финансовия министър Арун Джейтли, определено са доволни от икономическите данни. Те се дължат не само на политиката на Раджан начело на централната банка, но и на инициативи на кабинета. Например програмата „Произвеждай в Индия“ увеличава чуждестранните инвестиции в страната през 2015 г. до 63 млрд. долара. Това е 20% от общите инвестиции в Източна и Южна Азия – повече, отколкото е успял да привлече дори Китай (18%, или 56,6 млрд. долара).

Раджан обаче предупреждава да не се изпада в излишна еуфория. Според него тези резултати трябва да се повтарят в продължение на 20 години, преди индийците да заживеят с достойни доходи.

Управителят на централната банка многократно се позиционираше различно от изказваните мнения на правителството по големите икономически и обществени въпроси. Докато в Ню Делхи изпитваха задоволство от стопанските резултати, финансистът заяви, че Индия е „едноок в царство на слепите“, с което си спечели неодобрението на финансовия министър Арун Джейтли и на други влиятелни представители на партията „Джаната“. Според Раджан, който е привърженик на консервативната финансова политика, „ако повярваме в нашето превъзходство и започнем да разпределяме бъдещото богатство, сякаш вече го притежаваме, ще спрем това, което е необходимо, за да продължим да растем“.

През 2014 г. икономистът посочи, че Индия е изгубила шансовете си по отношение на привличането на инвестиции в производството, което е фокус на програмата „Произвеждай в Индия“. „Предупреждавам срещу избирането на един отделен сектор от икономиката, който да бъде насърчаван, просто защото това е свършило работа в Китай – например производството. Индия е различна, развива се в друго време и трябва да се отнася със съмнение относно идеите, които биха работили при нея“, заяви финансистът в реч пред студенти по бизнес в Кашмир.

В други случаи Раджан критикува още нетолерантността в обществения живот и в политическите дебати, културата на корупция и клиентелизъм в индийското общество. Той дълго време се съпротивляваше и на желанието на правителството лихвеният процент да бъде намален, така че да се насърчат икономиката и бизнесът.

Така управителят на централната банка даде заявка за една политика на модернизация, която надраства чистите финанси и при подходящи условия може да го превърне в алтернатива на индийското статукво. Но с тези свои амбиции икономистът се конфронтира с партията „Джаната“ и в крайна сметка се стигна до развръзка.

През май високопоставеният депутат от „Джаната“ Субраманиан Свами обвини Раджан, че с политиката си на високи лихви е ударил по дребния бизнес и е допринесъл за „срива на индустрията и ръста на безработицата“. Освен това според Свами управителят на централната банка е в Индия, докато разполага със зелена карта от американското правителство, което означава, че той „умствено не е напълно индиец“.

В края на юни премиерът Моди определи атаката на Свами като „неподходяща“ и заяви, че Раджан „не е патриот в по-малка степен“. Това стана обаче, след като управителят на централната банка заяви в писмо до своите подчинени, че няма да иска нов мандат. Посланието на финансиста вероятно е било предхождано от сондажи в ръководството на партията „Джаната“ и със самия премиер относно възможностите за нов мандат, които вероятно са показали, че Раджан няма нужната подкрепа.

След писмото на икономиста партията „Джаната“ и Моди могат спокойно да се дистанцират от атаките срещу него. Раджан бе повикан в Индия в момент, когато страната имаше икономически трудности. Сега обаче всичко върви добре и неговите силни възгледи могат по-скоро да са пречка. Раджан вече обяви, че след септември се връща към преподавателската си кариера. Не е изключено в бъдеще отново да е нужен на страната си. Това обаче едва ли ще бъде по времето на правителството на Моди.

ТЕСТ

ПРЕД НАЙ-БОГАТАТА ЖЕНА НА АФРИКА

автор: **Владимир Митев**

Наричат я „принцесата“. Навярно защото нейната лична история има приказен елемент, свързан с богатство и власт. Изабел душ Сантуш е най-богатата жена в Африка със състояние от 3,3 млрд. долара по оценка на Forbes. В началото на юни тя бе назначена от баща си – президента на Ангола Жозе Едуарду душ Сантуш, за ръководител на нефтената компания на страната Sonangol. Опонентите му възроптаха за пореден път как Ангола се е превърнала в семейна фирма на фамилията Сантуш. За 73-годишния държавен глава обаче приоритетите са други и изглежда са свързани с мисълта на кого ще предаде властта в близко бъдеще. Размахът на Изабел я прави подходяща, особено ако се докаже за пореден път в Sonangol.

Живот на върха

43-годишната бизнес дама се ражда в Баку, докато баща й следва инженерство. Тя е рожба от първия брак на Душ Сантуш с рускинята Татяна Сергеевна Куканова. След развода на родителите си Изабел се установява в Лондон, където учи механо- и електроинженерство. Така младата анголка си спестява голяма част от непосредствените впечатления от разрухата на гражданската война, която се води в страната й между 1975 г. и 2002 г.

Още по време на конфликта Изабел, тогава на 24 години, започва първия си бизнес в Луанда – ресторант и нощен клуб – Miami Beach, на брега на Атлантическия океан. Следва небивал възход. Няколко години по-късно бизнес дамата вече притежава 25% от първия мобилен оператор в Ангола – Unitel. „Принцесата“ инвестира и във финансовия сектор и то не само в страната си, а и в Португалия, където е акционер още в най-голямата кабелна телевизия – Zon. Има дялове и в диамантения бизнес в Ангола.

Историята

Дори и да притежава бизнес нюх и качества на мениджър, решаваща за успеха е близката й връзка с нейния баща, който от 1979 г. до днес е президент на страната. В гражданския конфликт, последвал войната за независимост от Португалия (1961-1975 г.), неговата формация – Народното движение за освобождение на Ангола – Партия на труда, получава подкрепа от Съветския съюз, Източна Германия и Куба. Противниците от Националния съюз за пълна независимост на Ангола (УНИТА) първоначално са маоисти, но впоследствие се преориентират в подкрепа на капитализма, като са финансирани от САЩ и водещата апартейд Република Южна Африка.

В началото на 90-те години двете воюващи сили се поми-

ряват и в страната е установена парламентарна демокрация. В духа на времето след разпада на Съветския съюз, Ангола пристъпва към развитие на капиталистическо общество с активната роля на държавата. Именно тук звездата на Изабел душ Сантуш заблестява с пълна сила, доколкото тя получава тлъсти хапки от някои от водещите компании в страната.

Държавата като семейна фирма

Deutsche Welle пита доколко произходът на парите на милиардерката е прозрачен и дава като отговор мнението на професор Питър Луис, който е експерт по Африка: „Основният проблем на Ангола е пълното отсъствие на прозрачност. Шефовете на най-важните фирми в страната са все членове на президентското семейство, функционери на управляващата партия или висши военни."

В подкрепа на тази теза е фактът, че през 2013 г. президентът назначи сина си Жозе Филомено за шеф на анголския държавен фонд FSDEA, който инвестира приходите от петрола и разполага с активи от над 5 млрд. долара. Според някои интерпретации именно Филомено е един от конкурентите на Изабел душ Сантуш в нейното стремително изкачване към върха. Той е считан за възможен наследник на бащата Жозе Едуарду начело на държавата.

Според Паула Роке – специалист по Ангола и изследовател в Оксфордския университет, за първи път президентът предприема нещо, което разкрива плановете му за страната след неговото оттегляне, което се очаква през 2018 г. Пред агенция Франс Прес Роке твърди, че назначаването на Изабел за ръководител на Sonangol „е ясна индикация как президентът планира да предаде властта и да я съсредоточи в ръцете на семейството си". Така смята и критично настроеният към властта писател Рафаел Маркеш: „Една от възможностите е да направи дъщеря си вицепрезидент, разполагащ с всички правомощия, докато тя го замени на висшия държавен пост."

Съпротивата

„Ангола е на път да се превърне в нещо като абсолютна монархия", обяснява анголският правозащитник Давид Мендес. Според него близки хора на президента са на почти всички ключови позиции – включително в митниците или в компаниите за комунални услуги.

„Анголците постепенно усещат, че Душ Сантуш гледа на цялата страна като на свое притежание", недоволства Мендес. Рафаел Маркеш вече поиска от главния прокурор на страната да анулира назначаването на Изабел душ Сантуш за ръководител на Sonangol. Мотивът на Маркеш е, че президентът е издал указ, чрез който е заобиколил обсъждането

Централата на Sonangol в Луанда

ДЪЩЕРЯТА НА АНГОЛСКИЯ ПРЕЗИДЕНТ ИЗАБЕЛ ДУШ САНТУШ БЕ НАЗНАЧЕНА ОТ БАЩА СИ ДА РЕФОРМИРА НАЦИОНАЛНАТА ПЕТРОЛНА КОМПАНИЯ. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТО ПРЕД НЕЯ Е НЕ САМО ДА СЕ СПРАВИ С ФИНАНСОВАТА КРИЗА В КОНЦЕРНА, НО И ДА ДОПРИНЕСЕ ЗА БЛАГОСЪСТОЯНИЕТО НА ВСИЧКИ АНГОЛЦИ

на номинацията в парламента и така е нарушил закона. Поради тази причина писателят смята назначението за противоконституционно.

Мендес също вижда нарушение в него. Според закон от 2010 г. е забранено обществените постове да се заемат от хора, които са в конфликт на интереси. „Дъщерята на президента има множество частни интереси, които влизат в противоречие с тези на държавната компания Sonangol“, обяснява Мендес.

Първата дъщеря

Душ Сантуш си поставя задачата за повишаване на „печалбата, ефикасността и прозрачността“ на Sonangol. През 2015 г. годишният оборот на компанията падна с близо 34% до 14,38 млрд. долара в резултат на понижилите се цени на нефта. Сега новата мениджърка, която е омъжена за конгоански милионер, обявява, че ще прави съкращения, така че да оптимизира разходите.

Президентът на Ангола Жозе Едуарду душ Сантуш

Нефтът е особено важна сфера за Ангола. Той дава 47% от БВП и 98% от експортните приходи. Именно благодарение на своята нефтена индустрия страната растеше средно с 9,93% между 2000 г. и 2015 г. Стигна се дотам португалци да се заселват в Ангола като икономически емигранти, тъй като бягаха от европейската икономическа криза и безработицата в родината си.

След 2009 г. обаче растежът на Ангола спадна до средно 4,5% годишно. И изглежда реформирането на Sonangol е тест за бизнес дамата от руско-анголски произход, който да покаже какво е научила в света на бизнеса и на националната политика. Успех може да й отвори вратите към държавните върхове. Тя обаче не обяснява постиженията си до момента с протекции.

„Успехите ми не се дължат на политиката. Захванах се с този проект, защото имам опит в частния сектор“, обяснява лаконично Изабел душ Сантуш. Тя е заявявала преди, че е започнала да се занимава с бизнес още на 6-годишна възраст. Тогава продавала яйца.

На 43 години Изабел вече има много златни яйца в свое притежание. Сега преуспяла дама като нея трябва да гони друг вид успехи – които водят не само до нейното лично развитие, а и до разцвета на нацията й. Това е и тестът пред милиардерката – най-богатата жена на Африка.

Столицата Луанда

25 ГОДИНИ

СПОДЕЛЕНО ДОВЕРИЕ!

Спечели безплатно гориво в размер на 25 л, 250 л, 1250 лв., 2500 лв.!

НАГРАДИ ЗА 150 000 лв.

ВСЕКИ ДЕН – ТОМБОЛА НА КАРТИ ЗА ГОРИВО!

Зареди гориво (дизел, бензин, газ пропан-бутан) за минимум 25 л, изпрати SMS с уникалния код от касовата бележка на кратък номер 17150 или го регистрирай на igra.lukoil.bg. Запази касовата бележка и участвай в ежедневни (за 25 л) и ежеседмични (за 250 л) томболи. Ежемесечна томбола за 2500 лв. сред участниците, заредили дизел или бензин, и за 1250 лв. сред участниците, заредили газ пропан-бутан. Цената на един SMS е 0,30 лв. за абонати на Mtel и VIVACOM и 0,29 лв. за абонати на Telenor. Период на провеждане: 16.05.2016 г. – 31.08.2016 г.

25 години ЛУКОЙЛ

НОРВЕЖКИТЕ НАСЛЕДНИЦИ АЛЕКСАНДРА (19) И КАТАРИНА АНДРЕСЕН (21) СА **НАЙ-МЛАДИТЕ МИЛИАРДЕРИ В СВЕТА**

БОГАТИ МОМИЧЕТА

FEED

Фото Friðiðric Boudin, Ferd

Двете момичета с баща си Йохан

По-малката сестра Александра засега бележи повече успехи в ездата, отколкото в бизнеса

автор: **Людмил Захариев**

Бил Гейтс, Уорън Бъфет, Карлос Слим, Марк Зукърбърг, Джордж Сорос, Стив Балмър – все познати имена, които и през 2016 г. без изненада са заели челните места в класацията за най-богати личности на планетата. Сред тях обаче тази година попада и най-младият милиардер в света. Запознайте се с Александра Андресен, която не произлиза нито от технологичните анклави на Силициевата долина, нито от земята на младите звезди – Холивуд. На едва 19-годишна възраст тя вече е с натрупани 1,2 милиарда щатски долара, която заема престижната 1476-а позиция от общо 1810 души от цял свят с общо състояние от над $1 млрд. На същата позиция е и 21-годишната ѝ сестра Катарина, с която си поделят общо 84% от собствеността на датиращата от далечната 1778 г. Ferd, семеен конгломерат, който оперира в сферата на промишлеността, финансите и недвижимите имоти.

Историята на родената през 1997 г. норвежка наследница започва в Осло, където е прекарала и по-голямата част от живота си до момента. Парите на нейното семейство идват от търговия с тютюн. До 2005 г. фамилията е в бизнеса с цигари благодарение на марката си „Tiedemanns“. Впоследствие те я продават на друга компания – „Skandinavisk Tobakskompagni“, за близо 500 млн. долара. През 1957 година фамилията създава Elopak, която произвежда системи за опаковане на течности, и през 1978 година придобиват производителя на спортни екипировки Swix. Името Ferd датира от 2001 година, а инвестиционната компания успешно управлява хедж фондове. Наскоро бащата Йохан Андресен прехвърля по 42% от дяловете на компанията на двете си дъщери и така те попадат в престижния списък на милиардерите по света. И стават двамата най-млади милиардери в света.

В скандинавските култури наследствата се прехвърлят по-рано на младите поколения, отколкото в други страни,

като това е начин да се ангажират младите хора в семейния бизнес. Естествено, има и данъчни причини за прехвърлянето на парите, но в случая на Александра Андресен причината е именно желанието на баща ѝ тя да се научи да управлява състоянието си.

Въпреки че е отгледана в лукс и се движи в отбрано общество, Александра не е просто поредното богато разглезено момиче. Тя е научена да пести от всичко и често споделя подробности за скромния за състоянието си начин на живот: „Пестя от седмичните си джобни пари, пестя от наградите, които получавам след състезанията за езда, или от парите, които получавам като подарък за рожден ден. Това означава, че мога да си купя нещата, които искам, без да трябва да търся пари от мама или татко“, споделя най-младият милиардер. Александра разказва как преди години, по време на обедната почивка в началното училище в предградие на Осло, нейни съученици са останали шокирани от наличните ѝ средства в разплащателната ѝ сметка в размера на едва 15 000 крони (около 2000 евро). „За мен е важно, когато се запозная с нови хора, да не виждат само парите ми, но и да ме опознаят. Тогава решавам дали да ги допусна до себе си“, обяснява младата наследничка.

Освен със състоянието си, Александра предизвиква интереса на медиите и покрай успехите си в спортната езда, по която се запалва на много ранна възраст. Печелила е няколко престижни състезания, а уменията ѝ на жокей са всепризнати. Наскоро неин спонсор стана компанията за спортна екипировка Kingsland. „Чувствам голяма отговорност да заслужа това, което имам. Фактът, че семейството ми има възможности, отвори много врати пред мен, особено в ездата, защото тя изисква много ресурси. Но не е достатъчно да имаш пари, за да успееш. До края на живота си аз искам да правя едно нещо – да яздя!“, споделя младата дама. Александра се състезава в редица международни състезания и печели медали в шампионата на европейските млади ездачи през 2013 и 2014 година, както и редица други надпревари във Франция и Италия.

Извън спортните си изяви, тя избягва да се появява в публичното пространство. „Има и положителни, и отрицателни страни на богатството. Подложени сме на голям натиск, задават ни неприятни въпроси. Нашето име винаги се е свързвало с пари и това винаги е било тема на редица въпроси“, казва сестрата на Александра - Катарина.

По тази причина фамилията се опитва да остане в анонимност, доколкото е възможно, а за целта Александра дори напуска родната Норвегия. За нея се знае още, че е обвързана с 24-годишния шампион по бойни изкуства Йоахим Толефсен, с когото живее от година в Германия и където взима участие в международни конни състезания. Катарина пък живее в Осло, където работи за семейния бизнес. За разлика от сестра си обаче, тя не спестява на публиката възможностите си - в Instagram често публикува снимки на луксозни и екзотични места, които посещава. По-голямата сестра работи в семейната компания, като междувременно изучава социални науки в Amsterdam University College.

Въпреки това наскоро Йохан Андресен заяви пред норвежки вестник, че не би настоявал нито една от дъщерите му да участва в управлението на семейния бизнес в лицето на инвестиционната Ferd. „Тази роля се очакваше от мен, а и аз имах амбицията да стана главен изпълнителен директор“, казва той. „За децата ми това обаче не важи. Аз ще им дам възможност да избират, тъй като хората не са предварително програмирани роботи“. Изглежда обаче Катарина върви по стъпките на баща си. Същото не може да се каже за сестра ѝ Александра, но изглежда най-младият милиардер в света също здраво е хванала юздите на житейския си път, макар и в друга посока.

Катарина е почитател на партитата и редовно пуска снимки от забавленията си в Instagram

АЛЕКСАНДРА ЖИВЕЕ В ГЕРМАНИЯ И СЕ Е ПОСВЕТИЛА НА ЕЗДАТА, А КАТАРИНА РАБОТИ В СЕМЕЙНАТА ФИРМА И СЛЕДВА СОЦИАЛНИ НАУКИ В ХОЛАНДИЯ

АРАБСКИТЕ ЖЕНИ НАДРАСТВАТ ГРАНИЦИТЕ

ХАРДУЕРЪТ С ОТВОРЕН КОД, IT ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО И ФИЛМОВОТО ИЗКУСТВО СА САМО НЯКОИ ОТ СФЕРИТЕ, **В КОИТО ЖЕНИТЕ С ТАЛАНТ ОТ БЛИЗКИЯ ИЗТОК УСПЯВАТ**

автор: **Владимир Митев**

Съвременните жени имат много пътища за реализацията си. В това отношение арабският свят не се отличава от западния, независимо от културните различия. Някои дами се насочват към държавното управление и се превръщат в лица на страните си, често като съпруги на могъщи мъже. Съдбата отвежда други в емиграция, където трябва да полагат повече усилия от местните жители, за да се наложат, поради предразсъдъците и ограниченията към хората от Близкия изток. Има и арабски жени, които стават професионалистки в дадена специфична област – технологии или изкуство, и преуспяват, защото имат умения и характер. Такива са историите на Ая Бдеир, Абир Абу Гаит и Хайфаа ал-Мансур.

Ая Бдеир – ливанска изобретателка

За своите 31 години родената в Канада ливанка Ая Бдеир е преуспяла. Тя е известна най-вече с проекта littleBits, на който е мениджър. LittleBits (букв. малки парчета) са блокове от електронни компоненти, които позволяват лесно за непрофесионалисти и деца сглобяване в своеобразни електрически вериги. Различните блокове имат различни цветове – например син за тези, които дават захранване, или розов за тези, които имат свойството на реостат. Техните краища са така устроени, че да се привличат магнитно и то само когато правилните им краища се доближат един до друг.

На практика littleBits е нещо като лего, но в света на електрониката. Начинанието позволява на Бдеир да участва като съосновател в Open Hardware Summit – ежегоден събор на привържениците на отворения хардуер – електронни компоненти, чиято направа и чертежи се разпространяват свободно в интернет от производителите им. Излишно е да се казва, че littleBits е част от движението на отворения хардуер. Ая Бдеир основава littleBits през 2011 г. Бизнесът ѝ е базиран в Ню Йорк, където живее в момента. Тя продава комплекти в около 80 страни по света. Но съдбата ѝ е свързана и с Бейрут, където завършва компютърно инженерство и социология в Американския университет. Следва магистратура по медийно изкуство и науки в Масачузетския технологичен университет.

Дейността на арабската изобретателка е многопосочна. През 2009 г. преподава дисциплините „Технологията като идентичност“ в Нюйоркския университет и „Да накараш нещата да се движат“ в Ново училище за дизайн „Парсънс“ в Щатите. През 2010 г., вече в Бейрут, основава първата в града лаборатория за експериментално изкуство, архитектура и технология, наречена Karaj. В момента ливанката е старши партньор на световната мрежа от конференции TED, където е изнасяла вдъхновяващи речи. Списание Business Insider я определя за една от 26-те най-силни жени инженери в света. Ая Бдеир е посочена и от Нюйоркския бизнес журнал като

една от „влиятелните жени“. Fast Company я нарежда сред „най-креативните хора в бизнеса“ в Щатите. Списание Popular Mechanics е на мнение, че тя е една от 25-те създатели, които преоткриват американската мечта. Entrepreneur смята, че Бдеир е един от 10-те лидери, чиято кариера трябва да бъде следена. Не на последно място MIT Technology Review вижда мястото ѝ в списъка с „35 иноватори под 35-годишна възраст“.

Преуспялата млада дама не изневерява на себе си, дори когато се омъжва през ноември 2013 г. за основателя на онлайн научното списание Seed Адам Блай. В поканите за сватбата двамата казват, че са щастливи да имат приятели с необикновени таланти и предлагат на гостите подаръците им да бъдат нещо, направено със собствените им ръце.

Абир Абу Гаит – палестинска IT предприемачка

Палестина е известна като страната с най-голям брой висшисти на глава от населението в Близкия изток. В същото време по официални данни безработните в нея към януари 2016 г. са били 26,6%. С други думи висшистите, особено когато са жени, трудно намират работа след университета и попадат под натиск да се омъжат и да създадат потомство, вместо да търсят реализация.

29-годишната Абир Абу Гаит осъзнава добре тази реалност като студентка и решава да действа предприемачески, за да я облекчи. Тя завършва Политехническия университет в Хеброн с образование в областта на високите технологии. През 2013 г. Абу Гаит създава StayLinked – компания, която свързва палестинци със свободни професии с хора, които търсят услугите им в Щатите, Великобритания, Австралия и Персийския залив. Някои от сферите, в които сайтът предлага пресечна точка, са преводи, въвеждане на данни, графичен дизайн, онлайн маркетинг и правене на сайтове. Три години по-късно вече няколкостотин жители на окупираните територии използват сайта, за да намират реализация и доходи чрез своите таланти и способности.

Платформата StayLinked напипва важна ниша в палестинското общество. За жителите на Палестина често е голям проблем да изминат дори малко разстояние в родината си – заради контролните пунктове на израелските власти. Трудно е и да се пътува в чужбина – Палестина няма собствено летище, а трябват и визи в случай, че не си гражданин на Израел. StayLinked предлага възможно решение за палестинците, които трудно намират сигурност и възможности в своята страна – е-миграция, т.е. изход във виртуалния свят.

Ето защо проектът на Абу Гаит помага не само на жените като нея, но и на палестинците въобще. „Промених света, стоейки в моя собствен дом“, заявява тя, като очевидно има предвид силата, която нейните IT умения и компютърът й дават. Тя е и основател на MENA Alliances, организация, предлагаща решения в областта на аутсорсинга.

Родената в палестински лагер в Йордания компютърна специалистка има и своето послание към жените навсякъде по света, изречено през 2015 г. пред американското списание In Business: „До момента не съм получила финансиране от никоя организация. Започнах от моята собствена стая без капитал. Имах само интернет и лаптоп. Искам да докажа на другите жени, че промяната може да бъде извършена дори с най-основни ресурси и средства. Можеш да промениш света независимо дали си в Африка, Сирия или Йордания.“

Хайфаа ал-Мансур – саудитска филмова режисьорка

Съдбата на жените е от особено значение и за саудитската филмова режисьорка Хайфаа ал-Мансур. През 2012 г. тя заснема първия цял игрален филм в Саудитска Арабия. По този начин става и първата филмова режисьорка в родината си.

Филмът „Ваджда“ разказва историята на 10-годишно момиче, което мечтае да си купи колело, и нейното желание се сблъсква с неодобрението на семейството и учителите. В консервативния район, от който произхожда Ваджда във филма, възпитаните и послушни момичета не карат колело. Дори не се смеят на обществени места.

Хайфаа ал-Мансур разбира нравите в страната си и не ги отрича. „На тях им е било казано кое е правилно и как трябва да са нещата и изведнъж биват изложени на толкова много радикални промени, че се вкопчват в традицията. Съчувствам им и смятам, че е важно хората да получат време, за да приемат промяната, която да се случи в техен собствен темп“, убедена е Ал-Мансур.

Самата Хайфаа израства в малък град в Саудитска Арабия заедно с 12 деца. Като повечето саудитци, родителите й се придържат към традициите. Но й дават и по-широк мироглед, защото вкъщи тя е имала достъп до филми и книги. Така бъдещата филмова режисьорка усеща още на ранна възраст, че животът й в някакъв смисъл е различен. „Всички мои приятели ми казваха: „Ти си много покварена сега. Ще отидеш право в ада“, споделя тя, като нейните връстници явно имат предвид отвореността й към изкуството и света.

Саудитска Арабия обаче се променя, макар и бавно. По време на заснемането на филма е било забранено жените да карат колело, а сега вече имат това право – ако го карат в парк и с мъжки спътник в близост. Самата Хайфаа споделя, че е искала чрез филма си да даде усещане за сила на момичетата на годините на нейната главна героиня. Изглежда ефект има.

Режисьорката е открила и подхода, който гарантира успеха на жените в борбата им за равноправие: „Не мисля, че дамите, които са агресивни и се борят с всеки, ще го постигнат. Мисля, че жените, които са уверени, имат кариера и следват своя мечта, ще променят нещата в Саудитска Арабия. Тази страна е много консервативно място, базирано на племенния строй. Ако жената излезе на улицата, държи се агресивно и крещи: „Искам това“, тя ще бъде отхвърлена от общността. Хората няма да я чуят. По-добре е да се поеме дългият път и да се работи ден след ден, за да се промени ситуацията.“

www.insa-motoroils.bg

INSA® MOTOR OILS

СИНТЕТИК ГОЛД

Синтетично моторно масло, предназначено за употреба в мощни, модерни бензинови дизелови двигатели на леки и лекотоварни автомобили снабдени с филтри за твърди частици (DPF) и системи за последващо третиране на отработените газове (TWC).

СИНТЕТИК ПЛАТИНУМ

Напълно синтетично моторно масло, специално разработено за най-новите бензинови и дизелови двигатели на леки и лекотоварни автомобили.

TURBO TRANS UHPD

Полусинтетично моторно масло, предназначено за смазване на модерни високонатоварени дизелови двигатели, снабдени с EGR- или SCR-системи и експлоатирани при изключително тежки условия.

ИНСА 4Т

Напълно синтетично моторно масло на база полиалфаолефини, разработено за съвременни мощни и високооборотни бензинови двигатели на четиритактови мотоциклети с въздушно и водно охлаждане, изискващи масла от експлоатационно ниво JASO MA2, API SJ.

КИПЪРКА С МЕЖДУНАРОДНА НАГРАДА „БИЗНЕС ЗА ПО-ДОБЪР СВЯТ“

На церемонията по връчване на наградата от Women Economic Forum

автор: **Бранислава Бобанац, Кипър**

Гледката на красив залез е в състояние да я разплаче, а морето е безграничната й страст и любов. То става част от живота й още в детството, когато всеки ден плува в блестящото синьо Средиземно море край Пафос, града на западния край на Кипър, където е израснала. Любимото й място днес е прекрасен плаж с много дребни камъчета и безкрайно чисти води в северозападната част на острова, близо до националния парк „Акамас“. Тя знае най-добре всяко кътче по бреговата ивица на Кипър, защото… това й е работата.

Романтичката по душа е техничар по професия

Има щастието да превърне детската си връзка с морето в своя специалност - на инженер по крайбрежните зони. Вече 25 години професионалната й работа е свързана с интегрираното управление на крайморските ивици, контрола и борбата с бреговата ерозия и замърсяването на моретата, устойчивото развитие и „синия“ растеж.

Нейният личен „бряг“ тази година е доста висок – измерва го наградата „Емблематични жени на десетилетието в бизнеса, които допринасят за по-добър свят“ („Iconic Women of the Decade in Business Contributing to a better world“ Award). Така се казва световното отличие, с което кипърската бизнес дама Ксения Лоизиду бе удостоена през месец май от Световния икономически форум на жените (Women Economic Forum), провел се в Ню Делхи, с над 1500 участници от 107 страни.

Ксения не крие огромната си радост, че е първата кипърка, носителка на престижната титла. Две години порано тя стана и първата представителка на своята страна, избрана за член на Европейската мрежа на жените лидери (European Network For Women in Leadership). През същата 2014 г. службата на Европейския парламент в Кипър я нареди сред 10-те кипърски жени, които са „активни, посветени и неуморими, вдъхновение за всички нас“.

Името й е едно от най-известните в бранша не само на острова, но и като международен експерт. Признание за високия й професионализъм е изборът й в управителните бордове

ЗА ДА СЕ РАЗВИВА КРАЙБРЕЖИЕТО, ТРЯБВА ДА ГО ОСВОБОДИМ ОТ „КОРСЕТА" ОТ БЕТОН, КАЗВА КСЕНИЯ ЛОИЗИДУ

Всички тези папки са проекти, които "Изотех" и АКТИ изпълняват

на десетки кипърски и международни компании и организации. Вече трета година специалистката по крайбрежието е член на Съвета на директорите на Кипърската организация по туризъм, а от миналата година на опита й разчита Университетът на Кипър и неговият Център по океанография.

Гласът на Ксения Лоизиду тежи в международното жури на наградата Quality Coast, която Крайбрежният морски съюз (Coastal&Marine Union) присъжда на устойчиви туристически дестинации. Като консултант е включена и в многобройни европейски и световни работни групи, организации и мрежи. Макар и инженер, Ксения Лоизиду

не обича бетона, арматурата, желязото

с които обикновено се свързва професията й. Затова като студентка в Националния технически университет в Атина избира не строителния сектор, а крайбрежното инженерство, магистър по което става в Имперския колеж по наука, технологии и медицина в Лондон.

В бурното море на професионалните предизвикателства на вълните на успеха я понася компанията „Изотех" ООД, която Ксения основава и ръководи заедно с една година по-малкия си брат Михалис Лоизидис - възпитаник на същите две учебни заведения в Атина и Лондон, също инженер, но химик и по околната среда. Вече повече от 15 години фирмата, която е специализирана за изследвания и консултиране по околната среда, е една от водещите в Кипър и на международния пазар в тази област. Базирана е на острова, в столицата Никозия, но 80% от дейността й е в чужбина – в 45 страни в целия свят. В Кипър обаче е съсредоточена цялата им работа като доброволци, която е доста активна. Чрез основаната от тях неправителствена организация АКТИ те осъществяват проекти за екологично образование, акции за почистване на плажовете, информационни кампании.

„Ние консултираме по широк кръг въпроси относно околната среда. Разработваме стратегии и технологии за нейното управление, предлагаме инженерни решения на екологични проблеми, като съветваме и мениджмънта на големи строителни обекти – точно в момента работим по такъв план в Катар. Голяма част от работата ни е свързана с прилагането на Рамковата директива за морска стратегия на ЕС, с развитието на крайбрежната и морската среда. Занимаваме се активно с управление на отпадъците, биокомпостиране…", опитва се да изброи Ксения широкото портфолио на компанията. Тя оценява като много успешна практиката им във всеки проект да въвличат органите и хората, които вземат решенията, всички заинтересовани страни. „Много е сложно, но, ако те не са убедени в правилното решение и не искат да го приложат, ние не сме в състояние да го осъществим", обяснява Ксения.

Техни клиенти са министерства и правителствени организации, местни власти, граждански сдружения, предприятия от частния сектор в Кипър и в чужбина. В многобройните проекти си партнират с университети и изследователски институти, международни организации, Европейската комисия. Финансирани от ЕС са най-мащабните проекти, в чиято реализация участва „Изотех", като ActionMed, MARLISCO, IRIS-SES.

Последните 10 години проблем № 1

за Ксения Лоизиду е управлението на морските отпадъци. 80% от тях са от наземни източници и заради замърсяването

морета са станали „пластмасова супа"

гневи се експертката. Кипър се е спасил от този световен проблем, тъй като Средиземно море е отворено море, а няма и местна индустрия, която да пълни водите му с производствени замърсявания. Неслучайно страната е на първо място в международната класация по брой плажове със „Син флаг" на глава от населението – тази година те са 59, островът заема и челната позиция в ЕС със 100% чисти води, гордее се инженерката.

Кипърското крайбрежие си има друг голям проблем - пренаселеността му и опасността от ерозия, посочва тя. Около 260 км крайбрежна линия (без окупираната част и зоната на двете британски военни бази) са под „натиск", посрещайки годишно 2.5 млн. туристи и стотици хиляди местни плажуващи. „Крайбрежието е най-големият ни природен ресурс, а ние го експлоатираме до крайност, със засилена активност, строителство на хотели и мегапроекти, незаконни интервенции", е тревогата на специалистката по крайбрежните зони. Според нея разпространеното укрепване на бреговете чрез вълноломи е погрешно, защото това променя естественото движение на водата и влошава околната среда. „Крайбрежието е динамично, то не трябва да е стегнато в „корсет", а да диша свободно".

Ако за Кипър може да се каже, че има проблеми, то

България е със „свръхпроблеми"

а Черно море е „удивително замърсено„, е експертната оценка на Ксения Лоизиду от опита й на наша територия. Голям дял от ангажиментите й на консултант са свързани с работата по прилагането на Стратегията на ЕС за региона на Черно море. Основните й контакти са с Черноморската комисия, но в два големи европейски проекта кипърският екип си партнира с български експерти – от Института по океанография към БАН и от Асоциацията на българските черноморски общини. "Колегите са с висока квалификация и работят много усърдно, но проблемите в Черно море са изключително сериозни - с индустриалното замърсяване, наличието на тежки метали и други опасни за здравето вещества", коментира Ксения Лоизиду.

Самата тя винаги с удоволствие работи в България и чувства страната ни близка и позната. Причината е… почти роднинска българска връзка. Семейството на баба й по майчина линия – богатата гръцка фамилия Тулекис, е живяло в Мелник и Сандански, но в бурното време на войните в началото на миналия век за една нощ е трябвало да изостави всичко и да бяга в Гърция. „Баба винаги ми е разказвала с много обич и уважение за българите. И винаги казваше, че това, което е станало, са го направили „комитите", а не българите", е запомнила думите й от детството си.

Ксения Лоизиду в кабинета си

На фона на глобалните проблеми с околната среда Ксения Лоизиду има свой отговор на въпроса

как светът може да стане по-добър

личният й принос за което бе отличен тази година. „Ние развихме концепция за устойчивостта на бизнеса, която вече 15 години прилагаме изцяло не само в нашата компания, но и за нашите клиенти. При връчването на наградата ми аз говорих за нея, за важността бизнесът да се измерва по 3 оси на устойчивост - икономика, околна среда, общество. Именно по баланса между тях трябва да бъде оценявана рентабилността на компаниите, а не само по паричното й изражение. В света днес има печеливши фирми, които обаче използват детски труд или разрушават природата - има ли причина те да бъдат смятани за успешни? Ние вярваме, че първата стъпка към промяната е корпоративната социална и екологична отговорност. За нас в „Изотех" тя не е само стратегия на хартия, а начин на действие и елемент от вземането на решения. Ние вярваме в промяната в мисленето и съзнанието. И като специалист, и като майка на две дъщери, вярвам, че всеки човек в собствената си област на действие може да направи нещо за подобряване на света около нас", пали се Ксения.

И въпреки промените в нагласите, все още е трудно да бъдеш жена в бизнеса, смята успешната дама. Нова форма на предубеждение и предразсъдъци, което тя нарича „второ поколение" дискриминация, започнала да забелязва в качеството си на член на бордове на компании и организации и в Кипър, и международни. „Сега мъжете не казват, че мястото на жената е в кухнята, напротив - много са уважителни и учтиви, но сработва ефектът на невидимка. Изказвам моята идея, позиция, изслушват ме много внимателно и като че ли съм невидима - веднага преминават към следващия член на борда, мъж".

За модерни равноправни взаимоотношения между жените и мъжете, а също и за имигрантите, хората с различна сексуална ориентация Ксения Лоизиду се бори и като общественик. През юли миналата година бизнес дамата бе определена от президента на Кипър Никос Анастасиадис за съпредседател от кипърската гръцка страна на новосъздадения двуобщностен (с представители на кипърските турци) Технически комитет по равноправието на половете в рамките на мирния процес за решаване на Кипърския въпрос.

РУСКИЯТ БИЗНЕС ИЗБИРА **СИЕЛА РУ**

Г-н Танко Нейков е ръководител Преводни програми – Сиела Law и Сиела Ru. Работи в Сиела Норма от 1998 г. Има висше филологическо (руска филология) и висше юридическо образование от Софийския университет „Св. Климент Охридски".

Г-н Нейков, представете правно-информационен софтуер „Сиела Ру". За кого е предназначен и какви задачи/проблеми се решават с него?

- „Сиела Ру" е програма, предназначена да предоставя преводи на българското законодателство на руски език. Създадена е още през 2000 г. и досега се поддържа и попълва. Съдържа обнародвани в „Държавен вестник" нормативни актове – кодекси, закони, правилници, наредби и прочее. Има доста закони и подзаконови актове в областта на енергетиката. Предназначена е да помага на чуждестранни инвеститори и български фирми, които имат руски и рускоговорящи партньори. Ние работихме с „Атомстройекспорт" по време на проекта „Белене". В интерес на истината често се търсят преводи на руски и от частни лица по различни поводи.

- Какви са основните функции на софтуера?

- Основната функция на правно-информационния софтуер „Сиела Ру" е да предоставя навременни преводи на доста динамичното българско законодателство. Програмата съдържа преводи на български кодекси и закони, които искат постоянно актуализиране. Всеки акт се поддържа със своите стари редакции (преди нанасяне на съответните изменения и допълнения) от 2002 г. насам. Т.нар. стари редакции са наистина необходими при решаване на проточили се съдебни дела например. С подобна цел се съхраняват и отменени вече нормативни актове, например можете да намерите Закона за ДДС от 1998 г. или Граждански процесуален кодекс от 1952 г.

Чисто технически, от гледна точка на българския потребител, при отваряне на акт, който е преведен на английски или на руски език, засветва бутон, който отваря превода на другия език във формата на съответния флаг (английския, съответно руския). За рускоговорящи потребители има напълно преведен интерфейс. Базата данни има мощна и бързодействаща система за търсене, а освен това има и локално търсене в отворен документ или структура. Структура е подредбата на актовете – в случая на „Сиела Ру" те са подредени по тежест в отделни структури или директории.

- Може ли да се направи аналог с друг подобен софтуер? Има ли конкуренти и какви са предимствата на „Сиела Ру" пред конкурентни продукти?

- „Сиела Ру" няма еквивалент на пазара. Ние се стремим да поддържаме програмата на високо равнище, мога да посоча само част от нашите предимства: опитния екип преводачи, трупаната почти две десетилетия база. При нас наистина има неща, които при другите колеги ги няма просто заради времето, през което сме на пазара.

СЛЕД СДЕЛКАТА ЗА **YAHOO**

автор: **Александър Александров**

Представете си, че някой от българските мобилни оператори се сдобие с Нетинфо, Дир.бг и други влиятелни интернет компании наведнъж. Подобно придобиване на несвойствени за него бизнеси в голяма степен би изненадало пазара. Нещо подобно обаче се случва в САЩ, където телеком операторът Verizon обяви след неколкомесечни преговори, че придобива основния бизнес на Yahoo. Това превръща в един от водещите онлайн играчи компанията, която неотдавна закупи друга голяма интернет група – AOL, включваща знакови глобални медии като TechCrunch, Huffington Post, Engadget и др. Сумата по сделката е 4.83 млрд. щ. долара.

Какво купува Verizon

Макар и мнозина да познават Yahoo основно като онлайн търсачка, всъщност тази марка обединява огромно портфолио от онлайн услуги. Това включва разнообразни информационни канали, потребителски групи, както и Yahoo Mail – една от най-популярните услуги за електронна поща в света, особено извън САЩ. Сред услугите са също един от влиятелните онлайн новинарски канали Yahoo News, услугата за финансова информация Yahoo Finance, както и за въпроси и отговори – Yahoo Answers. Общият брой на месечните потребители на Yahoo е над 1 милиард, от които 600 милиона използват услугите й през мобилни устройства.

Един от най-ценните активи на закупената компания обаче не е търсачката или електронната поща, а нейната мрежа за дигитална реклама. С 3.28 млрд. щ. долара приходи през отминалата година и 3.54 млрд. щ. долара приходи през 2014 г., тя се нарежда на шесто място в този сегмент след Google, Facebook и трите китайски гиганта – Baidu, Alibaba и Tencent. Самата Verizon с AOL и Millennial Media е на десето място по същия показател с 1.33 млрд. щ. долара през 2015 г., което означава, че през 2016 г. двете заедно най-вероятно ще надминат Tencent. Бизнесът в интернет в крайна сметка се свежда до печалбите, подобно на всеки друг бизнес, а рекламата е един от основните приходоизточници в този сегмент. Това обяснява защо Verizon беше толкова настоятелна в придобиването на Yahoo, в конкуренция с имена като Microsoft, Google, Comcast и Time.

Не на последно място, като част от сделката телекомът се сдобива с две от най-популярните социални услуги през последните години. Става въпрос за платформата за снимки Flickr и бутиковата социална мрежа Tumbrl. Последната е създадена през 2007 г. от 21-годишния Дейвид Крап като сайт за младите потребители, критикуващи статуквото. Тя е закупена от Yahoo шест години по-късно за сумата от 1.1 млрд. щ. долара (спомнете си вие какво правихте на 21 години). Днес Tumblr има

повече месечни потребители

от популярната микроблогинг платформа Twitter. Което означава, че дори да не взимаме предвид останалите активи на Yahoo, Verizon е придобила аналог на Twitter на една трета от цената му.

Услугата за уеб хостинг на снимки Flickr от своя страна е създадена през 2004 г. и е придобита от Yahoo година по-късно. Сайтът позволява безплатно качване на до 200 изображения във висока резолюция, както и платена възможност за хостване на неограничен брой. Проблемът обаче е, че през последните години той не успя да се адаптира към мобилната революция и губи своята популярност във време, когато телефонът е в центъра на аматьорската фотография, а Instagram и Snapchat са основните дигитални платформи за снимки.

С ПРИДОБИВАНЕТО НА ОНЛАЙН ТЪРСАЧКАТА АМЕРИКАНСКИЯТ ТЕЛЕКОМ VERIZON СЕ ПРЕВРЪЩА В НОВОТО ГОЛЯМО ИМЕ В ИНТЕРНЕТ БИЗНЕСА

Извън сделката

В сделката не влиза собствеността на онлайн гиганта в недвижими имоти, както и инвестициите му в други компании, най-известните сред които са дяловете му в китайската онлайн корпорация Alibaba и в Yahoo Japan. Според Reuters само стойността на тези два актива е около 40 млрд. щ. долара, което вероятно означава, че противно на спекулациите, Yahoo почти не се е обезценила през последните години. За сравнение, в края на миналото десетилетие Microsoft беше готов да извади около 45 млрд. щ. долара за цялата компания.

Неочаквани печеливши

от продажбата може да се окажат досегашната ръководителка на Yahoo Мариса Майер, в чийто договор има клауза за обезщетение от 54.9 млн. щ. долара, ако бъде уволнена, както и ... организацията Mozilla, развиваща браузъра Firefox. Изненадващо за мнозина, фондацията може да спечели по 375 млн. щ. долара годишно в резултат на придобиването от Verizon. Причината е, че Mozilla има договор с Yahoo, който се отнася до вградената търсачка по подразбиране на баузъра Firefox, а в него има клауза, че ако Yahoo бъде продадена и фондацията прецени, че новият собственик не е подходящ, тя ще получи посочената по-горе неустойка.

Историята на един динозавър

Yahoo е една от първите големи интернет корпорации. Създадена е през далечната според представите в онлайн средите 1995 г. от студентите в Станфорд Джери Янг и Дейвид Фило, които (според легендата) първоначално са имали за цел просто да направят софтуер, позволяващ им по-лесно да търсят информация за своето следване. Дълги години компанията е абсолютен лидер при интернет търсенето, докато Google не се появява и не превзема този сегмент, от който днес държи 90%. Любопитен факт е, че първоначално създателите на Google Сергей Брин и Лари Пейдж са предложили на Yahoo да купи тяхната търсачка, но компанията е отказала. За да бъде избутана по-късно в ъгъла на услугите за онлайн търсене, достигайки до момента, в който тя дори не използва свой търсещ алгоритъм, а този на Microsoft. Въпреки това през последните години Yahoo успя да придобие някои ценни интернет активи, които й позволиха да запази позициите си на един от най-големите онлайн играчи заедно с Google, Facebook, Microsoft и Amazon.

Бъдещето

Все още е рано да се каже как новата онлайн група под шапката на Verizon ще се представя в този динамичен сектор. Сигурното е, че Yahoo ще промени името си и ще се влее в AOL под ръководството на Тим Армстронг. Мениджърът, който ръководи AOL още от периода преди закупуването й от Verizon, още тогава се опита да придобие Yahoo. Изглежда, след като двете дружества станаха част от портфолиото на Verizon, целта му да управлява търсачката най-после ще се осъществи.

Новата група впечатлява с размерите и броя на потребителите си. В добавка тя има зад гърба си и огромните възможности на един от най-големите телекоми в САЩ. Проблемът е, че много от активите както на AOL, така и на Yahoo отдавна са изгубили своята популярност, което стана повод някои анализатори да нарекат Verizon „колекционер на остарели интернет компании“. Подобни сравнения със сигурност са пресилени, предвид мащабите на новосформираната онлайн империя. Остава обаче под въпрос в каква степен тя ще запази своето влияние в един от най-агресивните бизнес сегменти, в който във всеки момент двама младежи, работещи в гаража на родителите си, може да разработват услуга с потенциала да детронира днешните пазарни лидери.

КОГНИТИВНАТА ЕПОХА НА **ВСЕЗНАЕЩИЯ КОМПЮТЪР**

автор: **Владимир Митев**

Според доклад на американското министерство на труда от 1999 г. 65% от децата в предучилищна възраст в Щатите по онова време ще работят през XXI век професия, която все още не съществува. С други думи, темпът на технологично развитие през новото хилядолетие е толкова голям, че образователната система и обществото не могат да подготвят младите за него.

Всъщност, има проблем въобще с осмислянето на промените. През 2012 г. британското сп. „The Economist" пише, че в момента участваме в третата индустриална революция. Първата е била във Великобритания през XVIII век и е била свързана с механизацията на текстилната индустрия. Втората е от началото на XX век, когато в САЩ Хенри Форд въвежда поточната линия в производството на автомобили. Според „The Economist" третата индустриална революция е свързана с дигитализацията на производството.

Но осмислянето на съвременността може да стане и по друг начин, с фокус не върху доминиращия начин на производство, а върху проблемите, които трябва да се решават. Нещо подобно прави IBM със своята концепция за „когнитивната епоха". „Пред нас е нова технологична ера, която съчетава дигиталния бизнес с дигиталната интелигентност – ерата на когнитивния бизнес", провъзгласява главният мениджър на IBM Джини Ромети.

Според сайта на американската технологична компания програмируемите компютри са все повече замествани от т.нар. когнитивни системи – изчислителни устройства на по-високо ниво, които разпознават връзки и модели в неструктурирани данни, така че да ги разберат.

„Когнитивните компютри са системи, които се обучават мащабно, разсъждават с цел и общуват с хората по естествен начин. Вместо да бъдат изрично програмирани, те се учат и мислят на базата на връзките си с нас и на своя опит със средата си. Тези системи стават реализуеми благодарение на постиженията в редица научни области през последния половин век и се различават значително от информационните системи, които ги предхождат. Предишните системи са били детерминистични (т.е. са работили с еднозначни отговори на въпросите – например истина-лъжа – бел. ред.), когнитивните системи са пробабилистични (т.е. работят с вероятности – бел. ред.). Те не само дават отговори на математически въпроси, но и работят с хипотези, с аргументи, базирани на разума, и с препоръки относно по-сложни и по-смислени бази данни", твърди д-р Джон И. Кели III – старши вицепрезидент на отдела на IBM за изследвания и решения.

Такъв вид когнитивно устройство е суперкомпютърът на IBM, който се казва Watson и бе представен пред обществеността през 2011 г. Предшественикът на Watson – Deep Blue, побеждава световния шампион по шахмат Гари Каспаров през 1997 г. в безпрецедентен мач, ознаменуващ поредна победа на машинния интелект над човешкия. През февруари 2011 г. Watson победи двама от най-добрите играчи в американската викторина за всезнаещи Jeopardy и така доби известност.

Днес суперкомпютърът е използван за решаване на различни задачи в областта на медицината, бизнеса, програмирането и образованието. От IBM посочват, че ежедневно човечеството произвежда 2,5 квинтилиона байта данни, като 80% от тях са неструктурирани, т.е. не могат да се анализират директно от голяма част от компютрите. Благодарение на своите способности за разбиране, анализ на модели и връзки, Watson може да чете неструктурирани данни. Преди да предложи решения по дадена тема, специалисти го зареждат с информация, която служи за база на неговите съждения. После, когато се сблъска с конкретен въпрос, машината изготвя хипотези и оценява доколко е вероятно те да са истинни. Даването на отговор не е краят на работата на компютъра. Той постоянно се учи от общуването с околната среда.

От IBM дори предвиждат в бъдеще Watson да бъде воден от морални съждения и ценности. С други думи, определени питания или задачи, противоречащи на либералните ценности на САЩ или на нелибералните ценности на други държави, в които го ползват, ще могат да бъдат цензурирани на базата на господстващите разбирания в държавата, откъдето се отправя запитването. Всъщност Watson не е едно-единствено устройство, а благодарение на технологиите той може да се мултиплицира – т.е. да служи на целите на медицината, но да изпълнява задачи и в областта на бизнеса, като едната му същност е независима от другата.

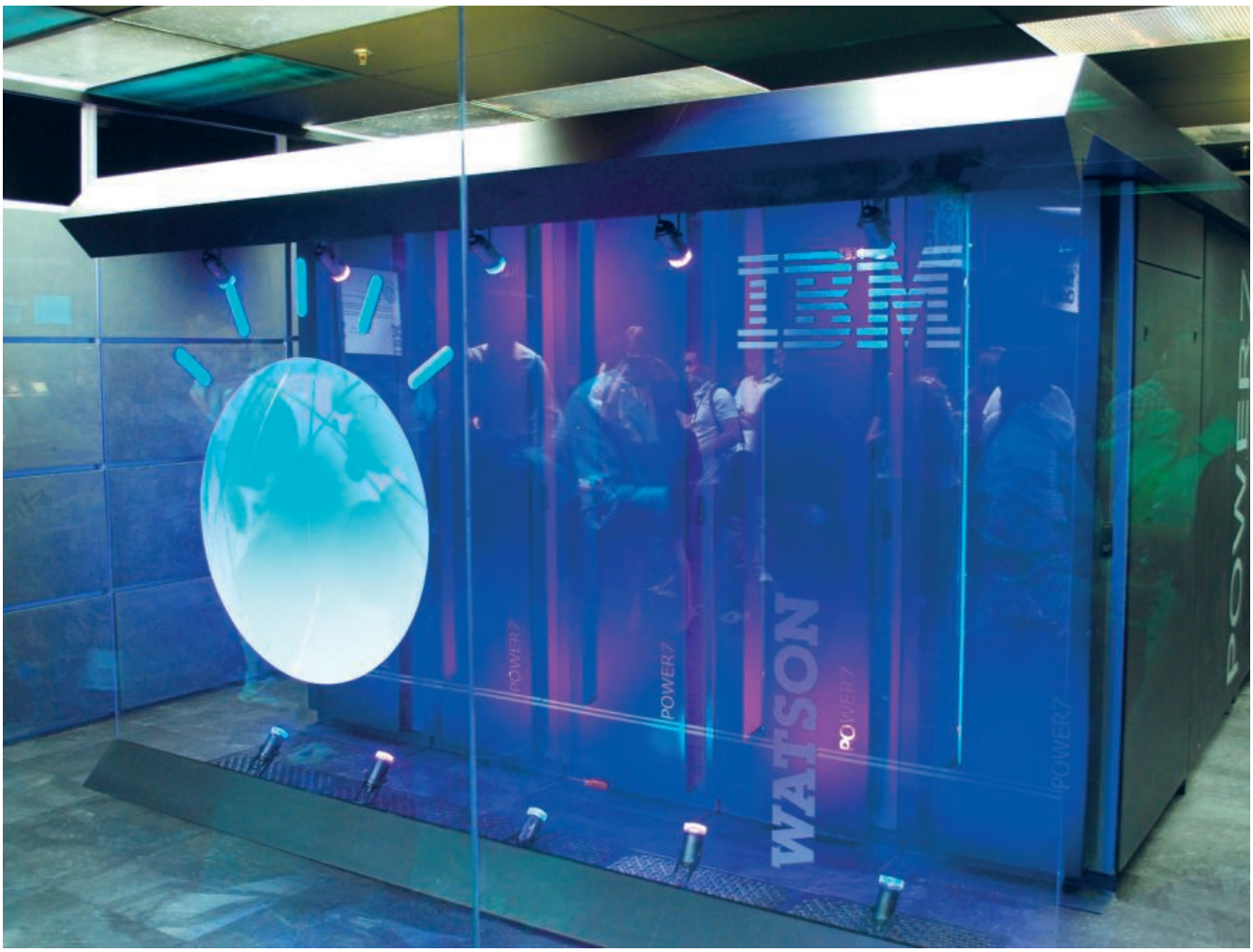

Идеята на американската компания за „когнитивна епоха“ навярно освен концепция, разпалваща въображението, служи и за промотирането на техния продукт Watson. Но тя се вписва добре във вълната от идеи и интерпретации за времената, в които живеем. Маркетингови гурута говорят за „епоха на преживяването“, която замества информационната епоха, пророкуват, че идва времето на „участието“ и „споделянето“ или пък „векът на сътрудничеството“ между хората.

„Спомняте ли си информационната епоха? Имаше такъв интересен период, когато дигиталната технология и жаждата за разбиране се съчетаха, за да дадат на човешката раса безпрецедентен достъп до купища данни – съвременни и исторически. Всичко, което трябваше да направите, беше да анализирате информацията без предразсъдък и тайните на света се разкриваха пред вас – от човешкия геном до седмичното ниво на престъпност във вашия град. Но нищо не е вечно. Обективният анализ звучи като нещо от 2015 г. Фактите са мъртви, заменени от чувства и свободно пропадащо усещане за сигурност. Разбира се, масивите данни, известни като Big Data, ще стават все по-големи, но само в полза на рекламите за пелени и в интерес на шпионажа над населението. Всъщност, ние вече сме захвърлени в постинформационната епоха“, обяснява британският в. „Guardian“.

Един от аргументите на създателите на Watson е именно, че той позволява неутрална преценка без предразсъдъци и изкривявания в оценката. Те твърдят, че той няма да взема решения – например съдебни решения, но ще съветва вземащите ги. Съществува обаче поне един проблем. Алгоритмите, по които действа Watson, все пак са създадени от хора и са базирани на информация, подавана от хора. Как може да се гарантира обективността, при положение, че малка промяна на алгоритъма може да доведе до различни резултати. Съществува ли въобще „обективен“ алгоритъм?

Ако хакери или лоялни оператори на системата могат да манипулират нейния алгоритъм, как можем да сме сигурни, че когнитивната епоха наистина е нещо ново спрямо предходните? А ако човешкият елемент бъде изключен и се появи компютър, който сам си пише и променя алгоритмите, няма ли да настъпи най-чудовищната епоха за човечеството?

IBM СМЯТА, ЧЕ НЕЙНАТА ИЗЧИСЛИТЕЛНА МАШИНА WATSON ТЛАСКА ЧОВЕЧЕСТВОТО В НОВ ЕТАП ОТ РАЗВИТИЕТО МУ

10 ПРИЛОЖЕНИЯ И ФУНКЦИИ, КОИТО ПЕСТЯТ ВРЕМЕ

ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ПРАВИЛНИТЕ МОБИЛНИ И УЕБ АПЛИКАЦИИ, КАКТО И НЯКОИ СТАНДАРТНИ ФУНКЦИОНАЛНОСТИ НА НАЙ-ПОПУЛЯРНИТЕ СОФТУЕРНИ ПРОГРАМИ, **МОЖЕ ДА ОПТИМИЗИРА ЗНАЧИТЕЛНО ЕЖЕДНЕВИЕТО НИ, ОСВОБОЖДАВАЙКИ МНОГО ПОВЕЧЕ ВРЕМЕ ЗА ПОЧИВКА ИЛИ ЗА ПО-ВАЖНИ ЗАДАЧИ**

автор: **Александър Александров**

Освен ако не живеете в пещера, вероятно вече сте усетили, че дигиталната екосистема през последните години се променя изключително бързо. Нови функционалности и приложения се появяват толкова често, че дори за най-запалените фенове на иновациите понякога е невъзможно да са в час с всички нови тенденции. За да улесним нашите читатели, в следващите редове сме подбрали някои от най-полезните онлайн услуги, приложения или просто функции, налични в нашите операционни системи или браузъри, които могат да ни спестят десетки часове, оптимизирайки начина, по който комуникираме и работим.

MightyText

Това изключително полезно приложение ви позволява да получавате SMS-ите, изпратени към мобилния ви номер, направо на екрана на компютъра. Не се налага изобщо да докосвате своя смартфон, нито е нужно той да е при вас. Дори да сте го забравили вкъщи, ако е включен, всяко текстово съобщение, което получите, ще бъде прехвърлено в реално време и ще се появи в долния десен ъгъл на екрана на персоналния компютър. Ако пък кликнете на него, ще се отвори форма, в която ще можете сам да напишете и изпратите SMS от своя лаптоп или настолна машина. По същия начин ще получавате и съобщения за входящи прозвънявания, както и индикации, когато батерията на телефона свършва или е напълно заредена. MightyText работи чрез приложение на вашия Android смартфон или iPhone, както и софтуерно разширение (т.нар. плъгин) за уеббраузъра ви.

Unroll.bg

С тази уебуслуга можете лесно да управлявате всички имейл бюлетини, които получавате, да ги обедините в един общ бюлетин, който ще ви отнема много по-малко време и ще оптимизира мястото във вашата пощенска кутия, както и да се освободите лесно от нежеланата поща. Unroll.bg е достъпно онлайн и е достатъчно просто да въведете своя имейл адрес, за да се възползвате от възможностите му.

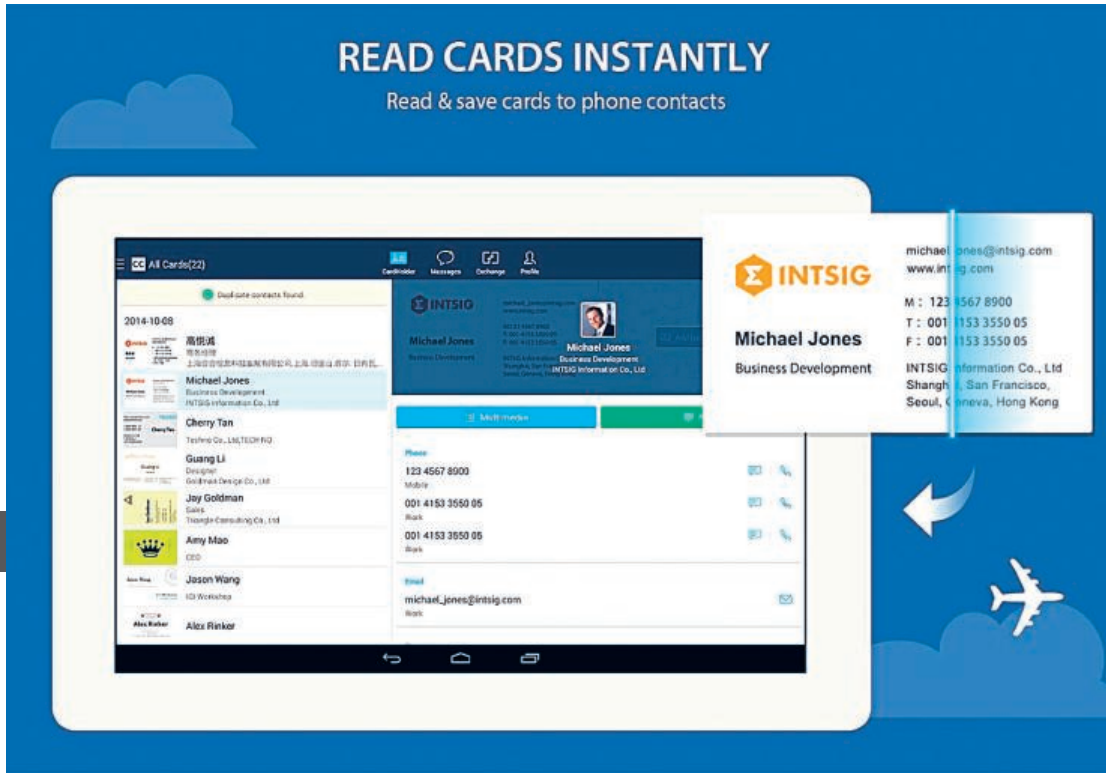

CamCard

Удобно мобилно приложение, с което можете да сканирате своите хартиени визитки чрез мобилния си телефон още в момента, когато ги получавате, след което те ще се съхранят в дигитален архив. Апликацията може да разпознава текста от визитките и да го попълва в съответните полета (име, телефон, електронен адрес), както и да изпраща визитките в удобен формат към други онлайн услуги или платформи.

Управление на bookmarks

Т. нар. bookmarks (или препратките в лентата под адресното поле на браузъра) са функция, която мнозина познават. Малко обаче са хората, които се възползват от пълния й потенциал за подреждане на информацията в уеб. И в случая не става въпрос само за линкове към статии или музикални парчета в YouTube. Добавянето в bookmarks на различни текстови документи, таблици и други файлове, качени в Google Drive, както и подреждането им в папки, може значително да улесни достъпа ви до различни типове информация, оферти, списъци с контакти или със задачи, „облачни“ архиви и др.

Open Compose Window for Gmail

Зад това дълго наименование се крие лесно за използване разширение за браузъра Chrome, което позволява да започнем да пишем ново електронно писмо веднага – с натискането на един бутон, намиращ се до адресната лента. Не се налага да отваряме електронната си поща, нито да създаваме нов имейл. Всичко се случва с един-единствен клик, след който можем просто да въведем адреса на получателя и текста на писмото. След това натискаме „Изпрати“ и прозорецът с електронното писмо изчезва по същия начин, по който се е появил. Работи за електронната поща Gmail, както и за всяка друга пощенска услуга, която предварително сме интегрирали с нея.

Checker Plus for Gmail

Ако желаете също да достъпвате веднага новите си писма в Gmail (или интегрираните с нея други пощенски кутии), можете да използвате този плъгин за Chrome. Той не само позволява всяко ново писмо да се появява в долния десен ъгъл на екрана ви, придружено (или не) от звуков сигнал, а и да виждате последните няколко получени писма, натискайки друг бутон, също намиращ се до адресното поле на браузъра. Чрез това разширение можете да четете, да архивирате и да триете писма, без изобщо да се налага да отваряте пощата си.

Hootsuite

Ако се занимавате със социални мрежи и се налага често да пишете нови съобщения в тях, това приложение може да ви спести десетки часове, оптимизирайки цялата работа по публикуване на съдържание в различните канали. Чрез него вие можете да планирате постингите си, примерно, за цяла седмица напред и да управлявате всичките си акаунти в най-популярните социални мрежи от едно място. Специалистите по дигитален маркетинг отдавна са го оценили, а все повече собственици на малък бизнес също се възползват от него.

Basecamp

Това е едно от най-удобните приложения за управление на проекти, което предлага лесен за използване интерфейс и богата функционалност. Можете да създавате и да проследявате дискусии, списъци със задачи, да споделяте файлове, които да бъдат прикрепени към даден проект, да управлявате множество акаунти и да общувате с екипа си в контекста на конкретен проект. Основният интерфейс на Basecamp е уеб базиран, но има също и iPhone апликация, позволяваща да управлявате своите проекти в движение.

IFTTT

Това е едно бързо набиращо популярност приложение, което може да свързва множество други услуги, апликации и функционалности чрез прости „рецепти“ по модела „ако – това, то – онова“ (if this, than that). По този начин IFTTT има на практика неограничени възможности да ви спести време и да автоматизира работата на различни услуги и акаунти, които използвате. То може например да изпраща в Dropbox или Flickr всяка снимка, която е „харесана“ от вас във Facebook, да съхранява определени мейли в архив, да ви изпрати имейл, когато Amazon пусне нова безплатна електронна книга, да активира алармата на телефона ви, при определено събитие и дори да инициира фалшиво обаждане до телефона ви, ако дадена среща продължи прекалено дълго, за да ви даде повод да се измъкнете. С навлизането на различни устройства от типа „умен“ дом възможностите на IFTTT нарастват още повече, позволявайки да управлявате „умния“ си термостат, климатика или дигитални джаджи от типа на Amazon Echo.

Клавишни комбинации

Въпреки че са известни на мнозина, е учудващо колко малко хора всъщност използват клавишните комбинации на компютрите си. Те са лесни за научаване и позволяват да спестим часове, намалявайки времето за извършване на определени действия буквално 5 или дори 10 пъти. Достатъчно е да научите няколко такива клавишни комбинации, за да промените изцяло усещането си за работа с персоналния компютър. Чрез Ctrl + Esc например можете бързо да отворите Start менюто в Windows, след което да изберете чрез стрелките програмата, която ви трябва. Alt + Tab позволява да сменяте текущия прозорец или програма, която сте отворили, Ctrl + T отваря нов таб в браузъра, а Ctrl + W затваря текущия таб. Ако пък се случи да затворите даден прозорец в браузъра по погрешка, можете лесно да го възстановите чрез натискането на Ctrl + Shift + T, а ако искате да отворите нов прозорец, можете да го направите чрез Ctrl + N. Свои клавишни комбинации имат също Facebook, Skype и редица други приложения.

БЕЗПЛАТНИЯТ ВЕСТНИК НА БЪЛГАРИЯ

www.kmeta.bg

КАК ДА СИ СЪЗДАДЕМ **МОБИЛНО ПРИЛОЖЕНИЕ**

С НАЙ-НОВИТЕ ПЛАТФОРМИ ЗА ИЗРАБОТВАНЕ НА МОБИЛНИ АПЛИКАЦИИ ОТ НЕСПЕЦИАЛИСТИ **ПРИТЕЖАВАНЕТО НА СОБСТВЕНО ПРИЛОЖЕНИЕ ВЕЧЕ Е ДОСТЪПНО ЗА ВСИЧКИ**

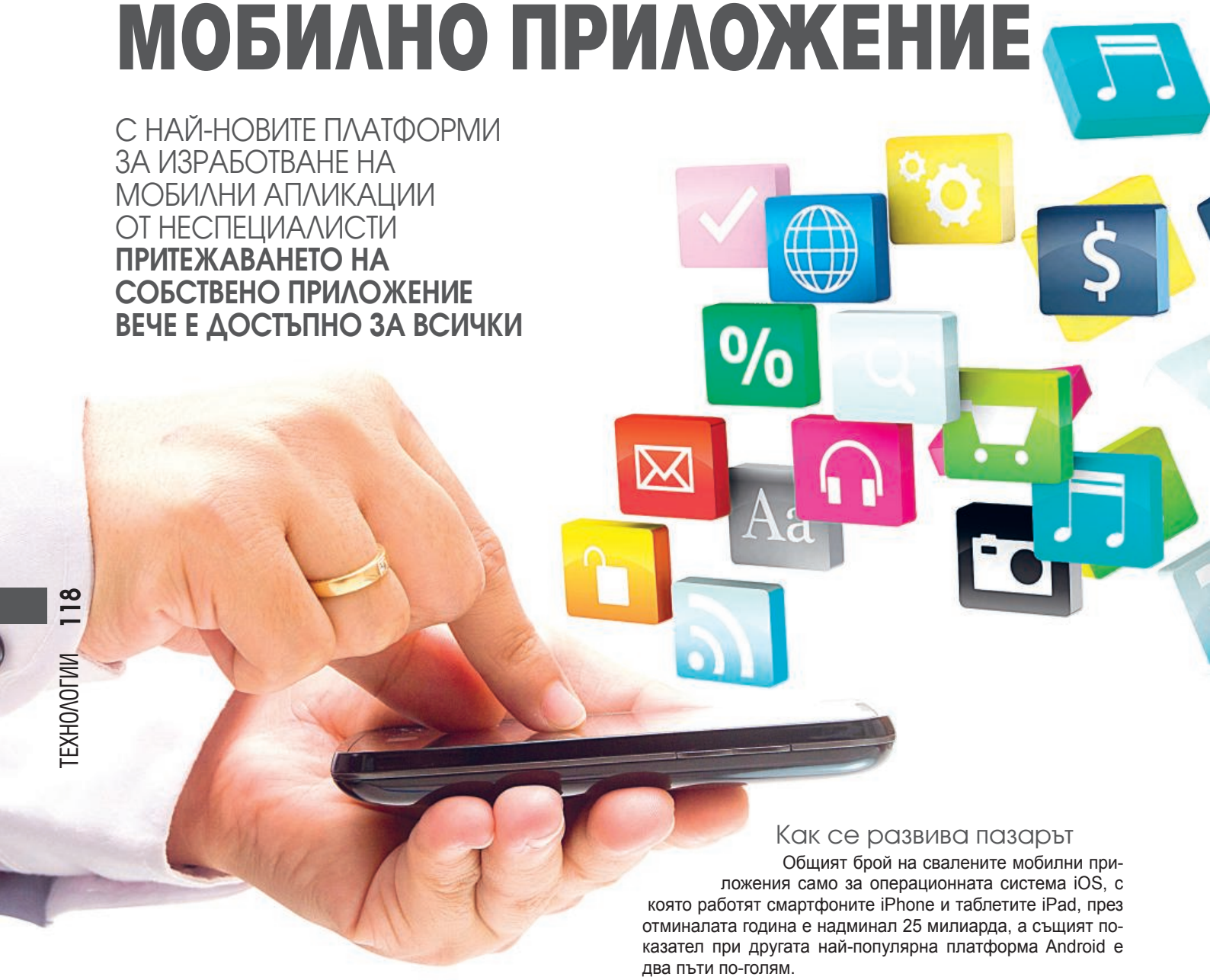

автор: **Александър Александров**

Мобилните приложения, те са навсякъде около нас и позволяват на собствениците на смартфони или таблети да правят в движение всевъзможни неща като онлайн банкиране, гледане на телевизия и четене на новини, сканиране на визитки или на баркодове, разпознаване на мелодии, звучащи наоколо, и дори превод на улични табели в реално време чрез просто насочване на мобилното устройство към тях. Всяка по-голяма онлайн услуга вече има и свое мобилно приложение, а стотици новостартиращи дигитални компании започват да функционират направо в мобилна среда, преди да имат уебсайт.

Как се развива пазарът

Общият брой на сваленте мобилни приложения само за операционната система iOS, с която работят смартфоните iPhone и таблетите iPad, през отминалата година е надминал 25 милиарда, а същият показател при другата най-популярна платформа Android е два пъти по-голям.

Безспорен лидер сред типовете мобилни приложения са социалните мрежи с 29% от потребителите, а Facebook е най-използваната такава апликация. Друга много популярна категория са месинджърите или т.нар. „чат-програми“ като WhatsApp, Facebook Messanger, Viber и Snapchat, които постепенно се превръщат в пълноценни платформи, предлагащи също новини, стикери и всевъзможно друго съдържание.

Тази тенденция само ще се увеличава през следващите години, тъй като по-младото поколение свиква отрано със смартфоните и се увеличава (включително и у нас) броят на хората, чийто първи досег с дигитален интерфейс е именно през мобилното устройство. Очаква се за възходящия тренд да допринесе и ръстът при потреблението на смартфони. У нас делът на мобилния интернет вече надми-

нава 1/3 от общото потребление на мрежата. До края на десетилетието пък над 70% от хората по света ще използват смартфони, а 90% ще имат достъп до мобилни широколентови услуги. Появата на все по-нови класове мобилни устройства също ще допринесе за използването на повече приложения.

Защо това е важно за бизнеса

Днес все повече потребители (особено по-младите) търсят информация предимно през своя смартфон и ако вие и вашият бизнес сте там, ще имате повече шансове да бъдете видяни. Това важи в особено голяма степен за търговски обекти, заведения или друг бизнес, свързан с физически точки на продажба. Този тип дейности могат да разчитат на геолокацията, за да бъдат намерени лесно от преминаващи наблизо потребители и дори биха могли да взаимодействат с тях посредством техните мобилни телефони. Ако работите в сферата на маркетинга, рекламата или масмедиите, наличието на фирмена смартфон апликация също може да е от голямо значение.

Как можем да се сдобием с такова

По принцип разработката на едно мобилно приложение може да струва от 1000 лева до десетки хиляди левове, в зависимост от неговата сложност, както и от това дали ще се договорите с фрилансър или със сериозна софтуерна компания. Добрата новина обаче е, че тази дейност вече не е запазена територия само за програмисти и редица нови компании напоследък анонсират на пазара платформи и инструменти, улесняващи създаването на мобилни приложения. При това – лесно, бързо и без никакво програмиране. Също като Microsoft FrontPage и Adobe GoLive преди петнадесетина години бяха особено популярни за улесняване процеса на изработка на уебсайтове, а онлайн CMS системата WordPress днес позволява на всеки ентусиаст сам да си направи сайт, платформи като The AppBuilder, Infinite Monkeys, Appery.io и AppMachine вече ни позволяват лесно да изработим собствено мобилно приложение, без никакво програмиране. Повечето от тези платформи работят чрез просто преместване на иконки и поставянето им (drag and drop) на желаното от нас място, както и чрез публикуване на изображения и въвеждане на текстове. Всичко е създадено на принципа на градивните блокове и не са нужни никакви по-специални технически умения, за да се създаде мобилната апликация.

Бизнес моделите

на този тип платформи са разнообразни. Много от тях са напълно безплатни и се опитват да печелят от свързани услуги, докато други са достъпни срещу малка такса. Най-популярен е т.нар. freemium модел, при който потребителят получава достъп до платформата напълно безплатно, а след като създаде приложението си в нея, трябва да заплати за неговото публикуване в големите онлайн магазини за такива апликации – App Store на Apple и Google Play. Все пак за какво ви е мобилно приложение, ако потребителите няма да могат да го открият в тези платформи и да си го свалят от там?

Платформите за улесняване изработката на смартфон апликации си имат и своите ограничения по отношение функционалността и дизайна на създаваните апове и безспорно не могат да заменят един опитен екип от разработчици. Те обаче разширяват значително пазара, позволявайки на малки фирми и независими специалисти без големи финансови възможности да се сдобият със собствено мобилно приложение. А като страничен ефект около тях вече се развива и цяла нова екосистема от обслужващи фирми и фрилансъри, които улесняват процеса по изработка.

Фото Стоян Йотов

МАНИЯТА POKEMON GO

автор: **Александър Александров**

Ако сте минавали покрай НДК наскоро, вероятно сте забелязали голяма група младежи, които просто стоят на перилата до фонтаните и усилено цъкат на телефоните си. Може би ще си помислите, че просто си чатят с приятели или си разглеждат Facebook профила и ще сгрешите. Подобно на милиони други фенове по света, младите хора ... ловят покемони.

Това не е шега – става въпрос за най-новата мобилна игра Pokemon Go, която се превърна в истинска мания и само за броени дни от излизането си има милиони потребители по целия свят. Играта залага на една изключително перспективна технология – augmented reality (разширена реалност, добавена реалност). На практика това означава, че виртуалният гейм сюжет се развива във физическата реалност и играещите са принудени да гонят покемоните

по улиците

около нас. Затова и те често могат да бъдат видяни на популярни локации като градски площади и градинки, където „има“ много покемони за ловуване.

Популярността на Pokemon Go стана толкова голяма, че само за около седмица от пускането на мобилната игра акциите на компанията Nintendo се увеличиха с феноменалните 56%, а пазарната й капитализация достигна 40 млрд. щ. долара. Nintendo е една от трите фирми, които притежават правата върху франчайза Pokemon (заедно с Game Freak и Creatures) и основен собственик на базираната на него мобилна игра. Преди години японската компания за видеоигри беше сред лидерите в този сегмент със заглавия като Super Mario, след което успя да се наложи и като един от трите най-големи доставчици на гейм конзоли, заедно със Sony и Microsoft. През последните години обаче компанията изгуби част от позициите си в сектора и отчаяно се нуждаеше от нов хит, който да я „върне в играта“. По всичко личи, че Pokemon Go е точно това, още повече, че преди дни стана ясно, че компанията вече струва повече от другия голям японски разработчик на видеоигри и основен неин конкурент – Sony. Как е възможен такъв

пазарен успех

благодарение на една-единствена мобилна игра? Това е което се питат редица анализатори, посочвайки, че и преди е имало хитови гейм заглавия за смартфони, които обаче нямат и една десета от успеха на Pokemon Go. Дори най-успешната друга мобилна игра - Angry Birds – донесе на своите създатели от финландската Rovio пазарна капитализация от между 6 и 9 млрд. щ. долара.

Един възможен отговор на този въпрос е в потенциала на augmented reality технологията, която умело смесва виртуалния с реалния свят. Това обаче едва ли е достатъчно, още повече че друга мобилна игра с добавена реалност се бори за широка популярност вече няколко години. Тя се нарича Ingress и има зад гърба си всички ресурси на онлайн гиганта Google.

При това разполага с хубав фантастичен сюжет, включ-

КАК ЕДНА МОБИЛНА ИГРА ДОВЕДЕ ДО НАД 50% РЪСТ В АКЦИИТЕ НА NINTENDO ЗА БРОЕНИ ДНИ И НАЙ-ПОСЛЕ ПОСТИГНА ТОВА, **В КОЕТО ДОРИ GOOGLE СЕ ПРОВАЛИ - ДА НАПРАВИ ДОБАВЕНАТА РЕАЛНОСТ ПОПУЛЯРНА**

ващ странни енергийни портали, конспиративни битки между тайни фракции и какво ли още не. Не, че Ingress няма своите почитатели в България и по света, но никога не е достигала популярността, с която само за броени дни се сдоби Pokemon Go. Между другото, любопитна подробност е, че и двете заглавия са разработени от една и съща софтуерна компания – Niantic, която вече е специализирана в добавената реалност.

Истината е, че не само Ingress остана неоценена от широката публика. Други augmented reality приложения, анонсирани през последните години, като браузъра Layar или услугата за предоставяне на локална информация за търговски обекти iPointer, също не успяха да се наложат на пазара. Въпреки ентусиазма на гийковете и ИТ гурутата, масовите потребители така и не успяха да оценят предимствата на добавената реалност. Докато не се появиха покемоните ...

Едно от възможните обяснения защо точно проектът на Nintendo успя да привлече вниманието е, че той разполага с добре изградена общност от фенове и развити франчайз продукти, което му позволи бързо да капитализира тези активи в новата мобилна игра. Все пак за Pokemon Go едва ли щеше да се заговори толкова бързо, ако се налагаше потребителите на смартфони тепърва да се запознават с малките и странно изглеждащи животинки. Така че макар и да е постигнат за няколко дни, този успех е

ПОДГОТВЯН С ГОДИНИ

и днес на Nintendo не й остава нищо друго, освен да мултиплицира ефекта. Нещо, което тя изглежда възнамерява да направи, защото вече стана ясно, че планира да добави локални реклами в играта, както и да пусне нови покемони в нея. По всичко личи, че досегашният успех е само началото и истинските мащаби на проекта ще са много по-големи.

Междувременно стана ясно, че още един технологичен гигант печели сериозни суми от японската игра. Става въпрос за Apple, която събира около 30% от всички пари, изразходвани от геймърите в играта през нейните смартфони и таблети. Според някои прогнози „ябълковата“ компания може да спечели дори повече приходи от покемон манията от самата Nintendo. Това е добра новина за нея в момента, когато станахме свидетели на рекорден спад на акциите й, както и на забавяне в продажбите на iPhone, а ключови инвеститори като Карл Айкън продадоха дяловете си. Изглежда все пак никой не бива да отписва компания, владееща една от ключовите екосистеми за приложения в съвременния свят, защото винаги може изненадващо да се окаже печеливша от продукти, които дори не е разработила тя.

Някои експерти вече виждат в Pokemon Go необходимия стимул за бъдещото развитие на augmented reality технологиите, за които в сп. „Икономика“ вече сме писали неведнъж. Истината е, че потенциалът на този сегмент е много по-голям от гоненето на странни виртуални зверчета. Обединяването на реалния и виртуалния свят през екрана на телефона може изцяло да промени сфери като образованието, медиите, архитектурата, туризма, локалната търговия и ресторантьорството. А цяла нова плеяда стартиращи фирми и специалисти ще получат шанс да се докажат и да създадат следващото поколение успешни услуги. Сега, след като обществото вече знае какво означава добавена реалност, това ще може да стане много по-лесно.

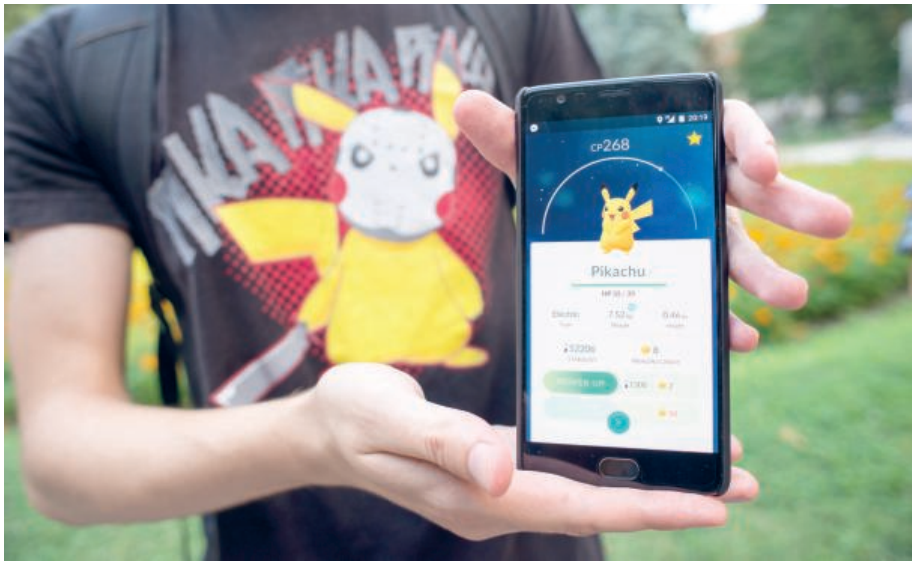

ИДВА ЕРАТА НА ПЕРСОНАЛНИТЕ ТРАНСПОРТНИ СРЕДСТВА

автор: **Александър Александров**

В самото начало на хилядолетието една никому неизвестна американска стартираща компания обяви, че е създала иновативно превозно средство, което ще промени начина, по който се придвижваме из градовете. Според първоначалните анонси, то можело да се движи както по улиците, така и да изкачва стълби, при това напълно безопасно за управляващия го. О, да – и сред инвеститорите в проекта бяха вече покойният основател на Apple Стив Джобс и създателят на Amazon Джеф Безос. По-късно новата транспортна джаджа беше представена на публиката с името Segway и днес може да бъде видяна в някои паркове и голф игрища, управлявана от технологични ентусиасти или от персонала. Сред масовата публика тя просто не успя да се наложи, тъй като всички вградени иновации, включително сложната система от жироскопи, която обезпечава стабилността, увеличиха цената значително и я направиха съпоставима с тази на нова лека кола.

Макар и да не постигна първоначалните си цели, Segway беше първата „птичка“, предвещаваща едно ново явление, което днес наблюдаваме повсеместно – възходът на персоналните транспортни средства. През последните години все по-интересни нови концепции се появяват около нас, показвайки, че всички ние можем да се придвижваме по улиците много

по-удобно и по-екологично

и без да търсим къде да паркираме. А може би дори, че традиционните четириместни автомобили с големи купета, които днес са неизменна част от пейзажа във всеки голям град, в бъдеще може да се окажат отживелица. Все повече млади хора престават да оценяват бързите маркови леки коли като важен елемент от имиджа си и търсят по-компактни, удобни, стилни и секси концепции за транспортни средства. Затова и вероятно все по-често ще срещаме хора, управляващи странни джаджи на едно или две колела, които в даден момент биха могли да задминат дори традиционните автомобили.

Едноместните транспортни средства, разбира се, изобщо не са нови и съществуват откакто изобщо човечеството е измислило транспорта. Бързото развитие на високите технологии през последните години обаче прави появата на нови концепции много по-лесна, а онлайн платформите за споделено финансиране като Kickstarter и Indiegogo улесняват значително събирането на средства за такива проекти. Именно в тези сайтове се появиха и много от най-любопитните концепции. Вдъхновени от младежки субкултури като скейтърите и байкърите, обединявайки тяхното влияние с възможностите на новите технологии и изобретателската визия на своите създатели, те обещават да бъдат един от най-горещите подсегменти на транспорта през следващите години. Ето и някои от най-интересните нови концепции:

Раница - скейтборд

ОТ СКЕЙТБОРДИ, ПРЕВРЪЩАЩИ СЕ В РАНИЦА, ДО ЕЛЕКТРИЧЕСКИ ТРОТИНЕТКИ - **НОВИ ТИПОВЕ ПРЕВОЗНИ СРЕДСТВА СЕ ПОЯВЯВАТ ВСЕКИ ДЕН И ОБЕЩАВАТ ДА НАПРАВЯТ ТОЗИ БРАНШ ЕДИН ОТ НАЙ-ИНТЕРЕСНИТЕ ПАЗАРНИ СЕГМЕНТИ В БЪДЕЩЕ**

Movpak представлява пълноценен скейтборд, който с едно движение може да се сгъне, превръщайки се в елегантна раница. В добавка вграденият му електромотор позволява автономно движение без човешко усилие, а в самата раница са вградени и изходи за зареждане на мобилни устройства. Освен това Movpak може да бъде извикано от разстояние посредством мобилно приложение на смартфона. Създателите на уникалното средство за придвижване неотдавна събраха пари за пускането му в производство чрез crowdfunding портала Indiegogo. Истината е, че Movpak предизвика истински фурор в сайта, привличайки над 220 000 щ. долара, което е преизпълняване с 412% на предварително зададената финансова цел на кампанията.

Хувърбордите

Странните двуколесни превозни средства, наподобяващи скейтборд, но разположен по широчина, вместо по дължина, отдавна са по улиците на големите градове и София не прави изключение. Истината е, че името, с което се наложиха, е подвеждащо, защото хувърборд означава нещо, което се носи на известно разстояние над земята, без да я докосва. Който е гледал „Завръщане в бъдещето“, ще разбере. Вече се правят опити за създаването на такъв тип летящи устройства, но те все още са в начален стадий и затова ще се върнем на набедените за хувърборди двуколесни модели. През последните години те станаха доста известни, за което допринесе и използването им от редица артисти и

музиканти. Със сравнително лесната си употреба и атрактивни светлини, хувърбордите бързо станаха любима транспортна джаджа на младежите по света, макар и напоследък да има някои дискусии за тяхната безопасност, както и за способността им да се самозапалват спонтанно.

Едноколесни велосипеди

Ако си мислите, че това са пособия, използвани само от клоуните в цирка, помислете пак! Ryno е уникален едноколесен електрически велосипед (или мотоциклет – както предпочитате), който е доста удобен, екологичен и безопасен. Разполага с вграден компютър и система от жироскопи, които гарантират, че използващият го ще може да балансира лесно, а двете батерии се грижат за подаването на ток към мотора. Управлението също е изключително лесно, като каращият го трябва просто да се наклони напред или назад, ако иска да го ускори или забави. Истината е, че макар и доста оригинална, Ryno е само една от многото нови концепции за едноколесни транспортни средства, насочени към употреба в градска среда. Сред тях са също Airwheel, IPS 121, Ninebot One E+ и други, които за разлика от Ryno нямат седалка и се използват в изправено положение. Докато някои такива устройства са наистина удобни, при други управлението е сложно и човек трябва да има сериозни умения, за да се придвижва с тях в натоварения автомобилен трафик.

Електрически тротинетки

Това са може би най-широко разпространените нови персонални устройства за придвижване. Можете да ги видите примерно в Южния парк на София или на други места из България, както и в популярни сайтове за онлайн продажби като Olx.bg. Цената от няколко стотин долара, компактните размери и възможността да бъдат оставени почти навсякъде ги правят все по-предпочитани за жителите на градовете, които търсят алтернативен начин за придвижване сред задръстванията.

Една подобна концепция е електрическият скутер Zuumer, който има три колела и се управлява в изправено положение. Може да измине около 20 мили с едно зареждане на батериите, които обаче могат лесно да се сменят, удължавайки това разстояние. Все пак засега най-широко разпространеното персонално превозно средство на ток си остава електрическият велосипед, който комбинира предимствата на традиционното колело с възможността да се придвижваме в замърсената градска среда, без да дишаме активно вредните газове, както и без да се изпотяваме.

Как ще изглежда бъдещето

През следващите години предстои да излязат на пазара още няколко доста любопитни концепции за персонални превозни средства, включващи закрити електрически велосипеди, летящи (или по-скоро плъзгащи се на сантиметри над земята) скейтове, както и летящо автономно такси, което предстои да заработи догодина в Лас Вегас. Някои технологични визионери са убедени, че е въпрос на време дроновете, които все по-често кръстосват небето над нас, да започнат да пренасят и хора. Други пък смятат, че най-после ще станем свидетели на възхода на летящите коли (каквито концепции вече се тестват активно). На каквото и да станем свидетели обаче, сигурното е, че транспортният сегмент много скоро ще се промени до неузнаваемост и до традиционните автомобили, мотоциклети и велосипеди предстои да виждаме все по-странни и оригинални концепции.

КОРАБОПЛАВАНЕ С ТРАДИЦИИ ОТ ВЕКОВЕ

1892

NAVIGATION
MARITIME
BULGARE

www.navbul.com

НАДЕЖДЕН ПАРТНЬОР

BŬLGARIYA
BULGARIA

В МОРСКИЯ ТРАНСПОРТ!

БИОТЕХНОЛОГИЯТА CRISPR ИМА ПОТЕНЦИАЛА ДА ПРОМЕНИ МЕДИЦИНАТА, ЗЕМЕДЕЛИЕТО И РАЖДАНЕТО НА ДЕЦА, НО МОЖЕ ДА СЪЗДАДЕ И МНОГО ПРОБЛЕМИ

РЕДАКТИРАНЕТО на ЧОВЕШКИ ГЕНИ

автор: **Александър Александров**

Представете си свят, в който генномодифицираните организми са широко разпространени както в менюто ни, така и в природата, комарите вече няма да разнасят смъртоносната болест малария, а новородените бебета ще са създадени според предпочитанията на своите родители. Това са само част от обещанията на една нова биотехнология, която макар и да съществува едва от четири години, вече е сред най-коментираните теми в средите на специалистите по генетика. Става въпрос за метода CRISPR (Clusters of Regularly Interspaced Short Palindromic Repeats), който позволява редактиране на генома на живи организми, включително и хора, и е много по-прецизен, ефективен и гъвкав от съществуващите способи.

Какво представлява CRISPR

Според някои учени това е първата по рода си технология, позволяваща на генните инженери на практика да „копират и пействат“ части от една ДНК секвенция в рамките на генома. Тя използва определени ензими, за да поправя, премахва или редактира ДНК. С прости думи това означава, че CRISPR може да се окаже изключително ефективно средство за лечение на редица смятани за нелечими досега болести, включително рак, а може би дори и СПИН. Методът е изследван още в края на 80-те години на миналия век, но е официално открит през 2012 г. от Емануел Шарпентие и Дженифър Даудна, докато са изучавали защитните механизми на бактерии срещу вируси, използвайки протеини и рибонуклеинова киселина.

Първите тестове върху хора

са позволени в САЩ през юни т.г. Става въпрос за изследване на Университета на Пенсилвания, което е получило одобрение от правителствения Комитет по въпросите на рекомбинантната ДНК. Любопитно е, че сред спонсорите на проекта е и онлайн предприемачът Шон Паркър – съосновател на музикалната услуга от близкото минало Napster и бивш президент на Facebook. Целта на тестовете е да бъде доказано, че методът CRISPR е безопасен за хората, както и дали той би могъл да бъде използван за ефективно лечение, включително на рак. Ако те са успешни, това ще отвори вратата към широкото използване на технологията за редактиране на гени върху хора.

Методът ще бъде тестван върху 20 пациенти с ракови заболявания, при което ще бъдат редактирани определени клетки (т.нар. Т клетки), които биха могли да

лекуват рак

След редактирането те отново ще бъдат поставени в телата на пациентите. Според някои учени този подход би могъл да даде успех дори при напреднал стадий на бо-

лестта. До момента има няколко известни случая на лечение чрез други методи за редактиране на ДНК. CRISPR обаче се сочи за много по-ефективна технология.

Очакванията са тя да спомогне и за лечението на болести, считани за нелечими в наши дни като мускулната дистрофия или дори СПИН, известен като „чумата на XX век“. Това отново би могло да стане като се използва CRISPR за редактиране на генома на болните и премахването на ХИВ вируса от него. Когато разполагаме с подобен copy/paste метод за генно инженерство, почти всяка болест би могла да бъде премахната от човешкия геном. И не само това – вратата на практика ще се окаже отворена към

всевъзможни промени

на организмите около нас. Искате светещи растения? Ще ги получите. Искате животински продукти с по-различен вкус? Отново няма проблем. Ако си мислите, че това е в областта на фантастиката, трябва да знаете, че неотдавна два научни екипа се координираха, за да създадат нов вид комари, които са устойчиви на паразита на маларията. Целта е, след като бъдат „изработени“ в лабораторни условия, досадните насекоми да бъдат пуснати в природата, където се очаква техният ген да се разпространи сред нормалните комари в естествената им среда. Резултатът може да бъде хиляди спасени животи, които иначе маларията би могла да отнеме в много страни от Третия свят.

Друга възможност за използване на метода CRISPR, за която сп. „Икономика“ вече писа, е редактирането на гени в органи на прасета, които след това да бъдат трансплантирани в хора. Такива опити също вече се правят в САЩ, макар и още да не са изцяло позволени от властите. Смисълът на иначе доста странното и дори

зловещо начинание

е да бъдат създавани лесно човешки органи, с което да се отговори на огромната нужда от органи за трансплантиране.

Позитивите безспорно са налице. Все още обаче не са разглеждани достатъчно подробно възможните негативи от редактирането на човешки и животински гени. От потенциалните странични ефекти, свързани с промяната на дадени гени, които биха могли да увредят организма или например в случая с комарите – да повлияят на цели хабитати, до моралните въпроси около това, дали човек има право да променя живата природа по подобен начин – въпросителните са десетки и тепърва предстои да се дискутира по тази толкова сериозна тема.

ДА СТЪПВАШ ПО ВОДАТА

С ПЛАВАЩИТЕ КЕЙОВЕ КРИСТО ПРЕСЪЗДАДЕ ЧУВСТВОТО ЗА СВОБОДА

Фото **Pixabay**

автор: **Йонко Лазаров**

Група приятели и аз вървим върху уникална конструкция, плаваща във водите на италианско езеро. Хиляди хора около мен сияят от щастие заради предоставената им възможност да се чувстват с нови сили и свободни. Всички с възхищение говорят за автора на това изкуство, казващ се Кристо и идващ от България. Това е паметен момент, който служи за гордост и пример за поколения напред!

Водени от желанието да видим на живо така популярните плаващи кейове на Кристо, тръгваме от Германия в посока Италия. Трафикът по пътищата е обичайно натоварен, но причината този път не е желанието на немци и австрийци да прекарат поредния неизпълнен с особени емоции уикенд на езерето Гарда или езерото Комо. Целият пътникопоток е насочен към малкото градче Зулцано, на 100 км източно от Милано и 200 километра западно от Венеция. Именно там българинът Христо Владимиров Явашев, познат по целия свят като Кристо, е пресъздал своята визия за свобода и изкуство, свързвайки двата острова Монте Изола и Сан Паоло по езерото Изео. Визия, която е споделена и оценена от милиони хора по целия свят, нареждайки градчето Зулцано в Топ 5 на най-препоръчваните дестинации за 2016 година.

нежно вълнообразно движение на носещата конструкция. Професионален екип от инженери, строителни компании, френски водолази и български спортисти работят върху проекта в продължение на 22 месеца.

Перфектната организация не спира дотук. Макар местните власти да не са подготвени за в пъти по-големия брой посетители в сравнение с първоначалните очаквания, и за момент не усетих атмосфера на хаос или изпускане на контрол. Преходи до новосъздадени паркинги, специални автобусни линии, организиран влаков транспорт и стотици стюарди правят достъпа до плаващите кейове възможен. Вече сме на метри от първата ни стъпка по конструкцията, но все още не виждам място за закупуване на билет за посещение на съоръжението. Причината е, че входна такса всъщност няма и достъпът е безплатен за всички посетители. Разходите по разработването, изграждането и организирането на плаващите кейове, възлизащи на над 15 милиона евро, биват на 100% финансирани от продажбата на 43 оригинални картини и колажи, създадени до момента на откриване на проекта. 120 хиляди евро е началната цена на произведение; ценители с още по-високи финансови възможности заплащат по 1,6 милиона евро, за да станат собственици на произведения на Христо Явашев.

Електронни табла по магистралите насочват пътниците към плаващите кейове на Кристо още стотици километри преди дестинацията. По крайпътните заведения се говори с приповдигнато чувство за нечуваното досега от почти никого градче Зулцано. Доближавайки целта на пътуването ни, ставаме свидетели на масово струпване на хора, превозни средства и органи на реда. Цялата тази суматоха в позитивния смисъл на думата е предизвикана от смелото изкуство на един българин, не спиращ да мечтае и твори.

Плаващите кейове са с дължина 3 километра и широчина от 16 метра. 100 хиляди квадратни метра от уникален по своите характеристики плат обвиват модулна конструкция от 220 хиляди кубове с висока плътност, осигуряващи плаването по повърхността на водата. Оперативният директор на проекта Владимир Явашев поема цялата отговорност по техническата реализация, срещайки предизвикателството на две крайно противоречащи си изисквания - сигурност за хилядите посетители при всякакви метеорологични условия и пресъздаване на чувството за ходене по вода чрез

Стъпвайки по уникалната плаваща конструкция, разбирам мигновено силата на произведението на Кристо - предоставяне на чувството за свобода! Авторът споделя, че никога дори не е допускал да бъде дискутирана опцията за поставяне на предпазни парапети по краищата на плаващите кейове. И целта е постигната - поизнервените от дългото чакане да се доберат до езерото Изео посетители за миг се преобразяват от щастието да изпитат чувството на свобода. Плаващите кейове на Кристо са прекрасни в техния идеализъм и техническа реализация, но те също са представителни за реалността на случващото се, когато между хората се създава инфраструктура, с цел да бъдат заедно и обединени.

А при мен чувствата се допълват от гордост. Заради това, че един българин на считана от множество хора неактивна възраст реализира проект, който със своята световна иновативност и реализация на най-високо професионално ниво превръща един непознат до момента къс земя в дестинация от световна величина.

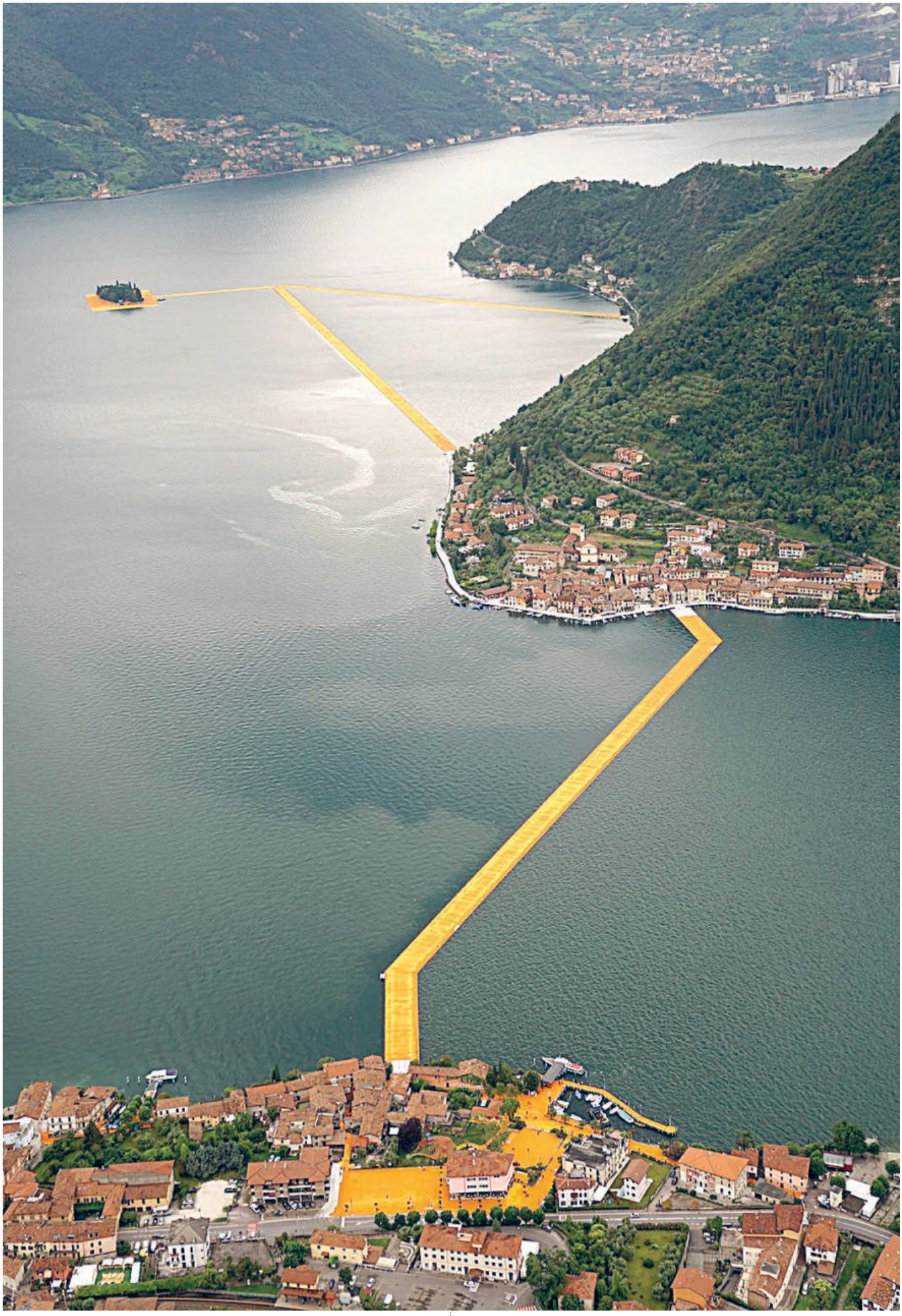

Фото http://www.christojeanneclaude.net/

ПРИЗВАНИЕ НАУЧЕН ИЛЮСТРАТОР

На откриването на изложбата в СУ

Фото Славена Пенева

автор: **Светлана Желева**

В научните среди, а също и сред художниците, Деница Пенева е име, за което се говори с респект и надежда. Изложбите й с професионални научни илюстрации през годините се радват на вниманието на софийската публика.

„Все още съм сравнително непознат автор, освен на малкото хора, които се занимават с научна илюстрация в България. И за съжаление, имам една самостоятелна изложба на тази тема и няколко участия, което никак не е много“, отбелязва тя.

Самостоятелната изложба бе по случай 33-я й рожден ден, където Деница Пенева показа някои от основните видове научна илюстрация - зоологични, анатомични, медицински и научнопопулярни. Със сигурност е трудно: учените искат точно следване на натурата, а художниците търсят придирчиво собствения артистичен подход. В една от последните й експозиции посетителите видяха илюстрации от проект за издаване на определител на земноводните и влечугите в природен парк „Кусуко“, Хондурас - проект, по който художничката работи от няколко години. Не по-малко вълнуващо бе участието на Деница Пенева в изложбата „Голямото завръщане“, посветена на дивата природа и нейното опазване, включваща едни от най-изявените имена у нас, свързани с научната илюстрация.

Началото

Деница е родена в семейство на учени от БАН и това е нейният свят от дете. Както тя, така и сестра й Славена получават специализирано художествено образование. Деница е завършила най-напред Националната художествена академия, след което специализира научна илюстрация в Маастрихт, Холандия.

„Избрах да следвам научна илюстрация, защото тя е съчетание от мои любими неща - природата, наука-

та и най-вече рисуването - такова, каквото аз го разбирам. Това е и специфичното при тази професия - творчеството тук е изцяло подчинено на информацията, която рисунката носи. Няма място за „свободни съчинения“ - илюстрацията трябва да бъде ясна и информативна, а вече след това идват естетическите характеристики“, казва художничката.

Специфика

„Както при художествената илюстрация, така и тук разказваме определена история, която има за цел да допълни, а често и замести думите. Разликата обаче е, че трябва да се придържаме максимално до реалността, освен в случаите, когато трябва да направим тази реалност по-ясна. Както е например при медицинските илюстрации, където често се налага да се акцентира на определени детайли, да се засилват характеристики или да се премахва излишната информация, за да са най-разбираеми за зрителя, независимо, че обикновено се отнася за аудитория от професионалисти. Ако разтворите медицински атлас, ще видите, че вените са обозначени с яркосиньо, а артериите - в червено. В действителност, разбира се, кръвта е червена и в двата случая, но в интерес на по-лесното разграничаване това е общоприетото изобразяване на кръвоносната система“, обяснява талантливата илюстраторка.

Всичко зависи от целта - когато трябва да се илюстрира даден процес, операция или просто местоположението на даден орган, най-често това се прави посредством линейни рисунки, често черно-бели, без светлосенки и излишни линии. Има едно правило в научната илюстрация, особено в линейната медицинска такава, и то е, че ако нещо в рисунката не носи никаква информация и няма отношение към темата, то е напълно излишно.

Когато трябва да се илюстрира даден орган или анатомична област, тогава се правят максимално реалистични рисунки, които целят да придадат не само текстурата, но и обема, разяснява Деница.

Технологиите

Именно при медицинската илюстрация навлизането на технологиите е най-осезаемо. Тук отдавна не се търсят оригинали - това не е нещо, което обикновено си закачаш на стената, а най-често се прави с образователна цел и крайният продукт е под формата на учебник, атлас, филм. Затова компютърната анимация се среща все по-често, тъй като триизмерният образ е най-разбираем и близък до реалността.

Природата

Деница Пенева признава още, че най-много обича да рисува животинското царство. „Обожавам животните и от години те често присъстват в работите ми, без дори да съм подозирала за съществуването на тази специалност. Хората също са ми любим обект открай време, независимо дали трябва да се рисуват отвън или отвътре, но що се касае до научната илюстрация, тук средата определено си казва думата. Въпреки че медицинската илюстрация е ужасно вълнуваща, болниците не са така приятно работно място за мен, както природонаучните музеи, зоопарковете или най-добре - самата природа“, добавя още Деница.

Каузи

Деница, заедно със сестра си Славена и техните приятели Люси Цонкова от „Щура Къщура“ и арх. Ралица Керменлийска, участват благотворително и в изрисуване на болнични стаи в Специализираната болница по активно лечение по детски болести - София в рамките на проекта „Надежда рисува в болниците“. „От ранна детска възраст съм чест посетител и „наемател“ в различни болнични заведения. А за едно дете престоят може да е твърде неприятно преживяване. Ето защо бихме могли да се опитаме поне средата да направим по-приветлива“, казва тя.

„Често съм се питала има ли смисъл това, което правя, освен за мен самата, и в тези случаи определено има - за мен е голяма радост и удовлетворение да бъда част от такъв проект. Това са моменти, в които несъмнено се убеждаваш, че годините труд са си заслужавали напълно и изцяло“.

Същото се отнася и за природозащитните каузи. „Родителите ми са зоолози, любимите ми занимания като дете бяха да правя препарати в лабораторията на майка ми и да търся насекоми с баща ми из поляните. Противно на това, което много хора си мислят, мотивацията на учените е най-вече любовта им към работата. И въпреки че у нас се смята за маловажна, тя е може би една от най-съществените за оцеляването на човечеството, защото се бори да защити нашия общ дом. А в него дори и най-дребният микроорганизъм има своето място“, обяснява Деница.

ДЕНИЦА ПЕНЕВА Е СРЕД МАЛЦИНАТА СПЕЦИАЛИСТИ У НАС В ТАЗИ РЯДКА, НО БЛАГОРОДНА ПРОФЕСИЯ

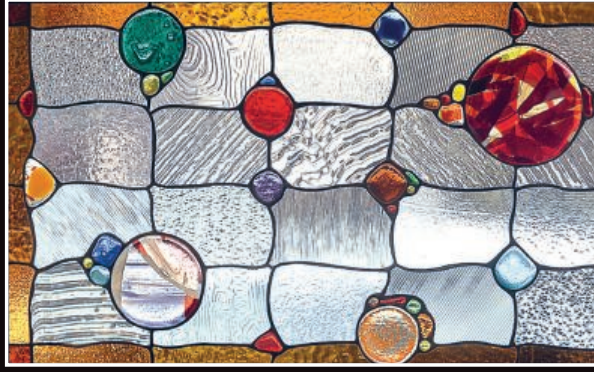

ИГРА НА **СВЕТЛИНАТА**

автор: **Татяна Явашева**

Може прекрасно да свириш на флейта и да играеш балет, дълго да се усъвършенстваш в изкуството, но ако съдбата има други планове за теб, тя ще намери начин да ги наложи. Точно така става с Евдокия Йочева. Тя започва да следва хореография, но поради редица обстоятелства рязко сменя посоката и се насочва към интериорния дизайн. Тогава идва първата й среща със стъклото като изкуство. То я омагьосва така, че тя неочаквано поема по съвсем нов път.

Учители

Данаил Николов е първият й учител. Той я въвежда във фюзинг технологията, при която върху стъклена основа се подреждат парчета стъкло. После се пече в специална пещ при над 800 градуса, което води до сливане на материала. След това може и да се огъне по калъп. Евдокия си купува пещ и стъкло, превръща мазето вкъщи в ателие и започва усилено да работи. Следващият неин учител е Петър Савов. Той й предава метода тифани, чрез който се правят витражи. Работи се с плоско стъкло, което се изрязва по шаблон. После парчетата се съединяват с помощта на медна лента и оловно-калаен припой. Има и други техники, но за тях в България трудно се намират учители. Духаното стъкло е друга основна техника, която Евдокия иска да усвои, но тези майстори у нас вече са на изчезване. Макар само от няколко години да работи със стъкло, тя е установила, че

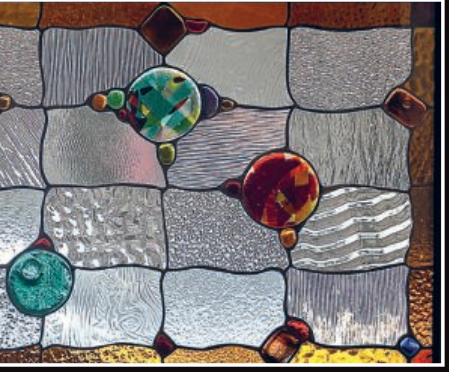

ВИТРАЖИТЕ ВНАСЯТ СТИЛ И ФИНЕС ВЪВ ВСЯКО ПРОСТРАНСТВО, СТИГА ДА СА ПРОЕКТИРАНИ С УСЕТ И ДА СА МАЙСТОРСКИ ИЗПЪЛНЕНИ, УВЕРЯВА ЕВДОКИЯ ЙОЧЕВА

Фото: **Стоян Йотов и личен архив**

въображението й надхвърля възможностите на двете техники, които продължава да усъвършенства.

Витражът

Терминът витраж произлиза от латинското vitrum и означава стъкло. Витражът в България не е широко разпространен, макар той да придава уют и индивидуалност на всяко пространство. С този декоративен елемент може да внесете стил и финес в своя дом, стига всичко да е проектирано с усет и да е майсторски изпълнено. С него може да прикриете и неприятна гледка навън. Старите витражи, които може да видим в някои обществени сгради и църкви у нас, са правени по класическата техника на сглобка с оловна шпросна, а не с оловно-калаен припой по метода

тифани, усъвършенстван от американския художник и дизайнер Луис Комфорт Тифани преди повече от век. Витражът променя обстановката, но у нас тепърва ще се открива присъствието му в интериора, твърди младата витражистка.

Галерията

Хората не търсят витражите, защото няма къде да ги видят, за да си ги представят като елемент в своя дом или офис – на прозорци, входни и интериорни врати, тавани, подове, шкафове, осветителните тела, плотовете на маси, преградни стени, декоративни пана, парапети. Има и предубеденост и страх, че стъклото е чупливо. И за да може изкуството, което работи с този материал, да намери своето достойно място, Петър Савов и Данаил Николов я подкрепили да направи галерия с фокус изцяло върху стъклото. Така се ражда „Евдокия арт глас“. В началото идеята била по-плаха, галерията трябвало да е на тиха уличка, но харесват

помещение в центъра на столицата на ул. „Раковски“ 120. Вместо просто един шоурум, създават пространство, в което стъклото съжителства с произведения от керамика и порцелан. „Евдокия арт глас“ бързо се утвърждава като място за среща с красотата на материали, които изглеждат чупливи, а оцеляват векове.

Детайли

Витражът е скъпо изкуство. Когато е добре направен, той е красив и здрав, а може да бъде поставен и в стъклопакет. „Евдокия арт глас“ се придържа към цените, определени от Съюза на българските художници. Цената започва от 500 евро на квадратен метър и стига 2 хил. евро за най-сложните композиции. Работи се до голяма степен с вносни материали. Създаването на един витраж отнема доста време, когато на проектирането и работата с клиента се отделя нужното внимание. Целта е възложителят на поръчката да получи изделие, което ще му хареса, но и авторът да не е направил естетически компромис.

Времето е най-скъпото при витража, но пък той си струва, когато е проектиран за конкретно пространство. И тъй като играта на светлината има съществена роля, във витража винаги ще откривате нещо ново.

+ Витаминова вода
+ Само натурални съставки
– Без консерванти
– Без изкуствени добавки

TOPSHAPE
КРАСОТА И ЗДРАВЕ В БУТИЛКА

www.topshape.bg
facebook.com/topshapevitaminwater

НОВИ КНИГИ ОТ **СИЕЛА**

Следвайте големите пари (на форекс пазара)

Автор
Светлин Минев

Цена -
12,90 лв.

За да печелим от търгуване на финансовите пазари, трябва да имаме някакво предимство пред другите трейдъри. Търгуването на финансовите пазари е като игра с нулева сума, където печалбата на единия играч е равна на загубата на другия. Разбира се, дейността на брокерите малко изкривява модела, но при всички положения, за да може някой да спечели, друг трябва да загуби.

Просто трябва да следваме „големите пари“ и да прилагаме методите, които те използват. Това не е много лесно, но не е невъзможно. Изискват се знания, опит и много работа. И тази книга.

Села и туризъм: посоки за пътешествия из България

Автори
Анна Пелова,
Гавраил Гавраилов,
Михаил Михов

Цена -
16,90 лв.

След първия си успешен проект „Селата в България“ авторите Гавраил, Анна и Михаил продължават търсенията си, като разкриват огромния потенциал на България за пътувания и споделяне на емоции. „Села и туризъм: посоки за пътешествия из България“ разкрива нови вълнуващи места за приключения и култура.

Отново сте поканени да се докоснете до нещата, идващи от самата земя – храната, водата, звуците, ароматите, както и до къщите, материалите, инструментите – така далечни на забързаното градско всекидневие.

Вътрешна сигурност. Бягството на Кери

Автор
Андрю Каплан

Цена -
15 лева

Предисторията на сериала „Вътрешна сигурност“.

Преди да се появи Ислямска държава, голяма част от бойците в нея са били под флага на друга терористична организация. Клонът на „Ал Кайда“ в Ирак създава сериозни тревоги за американската мисия в страната след падането на Саддам Хюсеин и е една от причините войните в Близкия изток да продължават и до днес.

Романът на Андрю Каплан „Вътрешна сигурност. Бягството на Кери“ показва именно възхода на тази организация, която по-късно ще се влее в Ислямска държава. Главна героиня в трилъра е Кери Матисън – агент на ЦРУ, работещ в Бейрут през 2006 г. Когато тя едва се спасява след засада при среща с информатор, Матисън надушва следа, която ще я насочи към мащабна конспирация, застрашаваща мира в Близкия изток.

Директорът

Автор
Дейвид Игнейшъс

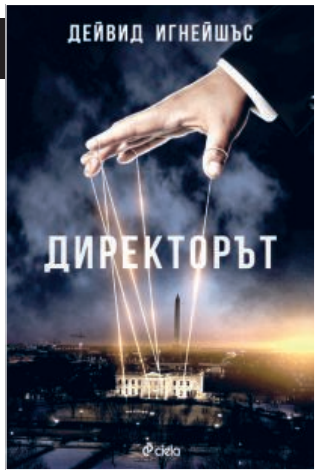

Цена -
15,90 лв.

Греъм Уебър е директор на ЦРУ от по-малко от седмица, когато швейцарец с мръсна тениска влиза в американското консулство в Хамбург и заявява, че агенцията е хакната и той носи със себе си списък с имената на агентите, за да докаже твърдението си. Това е най-големият кошмар за всеки директор на агенцията. Също както новия свят на кибершпионаж, който описва, „Директорът“ е лабиринт от измяна в един свят, в който всичко е написано в нули и единици... и не можеш да се довериш на никого.

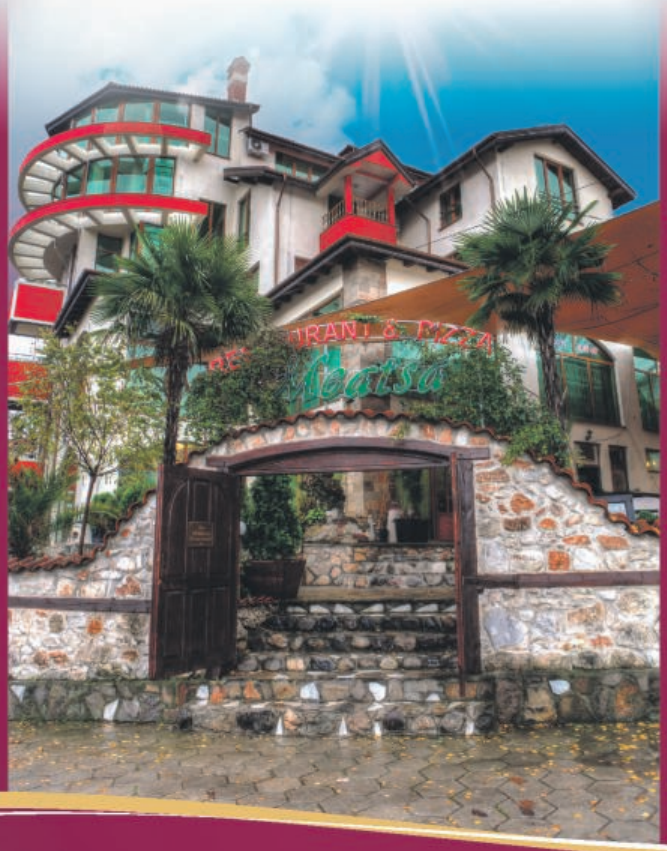

комплекс Meatsa

"Хотелски комплекс МЕАЦА"
/хотел, ресторант, сватбен салон/

гр. Кърджали, кв. Възрожденци
тел.: 0361 / 5 88 66, GSM: 0896 87 89 58; 0892 25 44 73
e-mail: hotelmeatsa@abv.bg; www.komplex-meatsa.com

ОСТРОВ МАН

автономната перла в британската корона

КОННИТЕ ТРАМВАИ

Фото Wikimedia.org

ВИКТОРИАНСКА КЛАСНА СТАЯ В СТАРАТА ГИМНАЗИЯ В КЕСЪЛТАУН

автор: **Преслава Георгиева**

Остров Ман е един от Британските острови в Ирландско море, разположен на приблизително еднакво разстояние от Англия, Ирландия, Шотландия и Уелс. Макар от 1828 г. Ман да е притежание на Британската корона, той в действителност не е част от Обединеното кралство и ЕС, а самоуправляваща се административна единица.

Остров Ман има площ от 572 кв. км и население от 86 хил. души. Състои се от централен планински масив с тревисти, заоблени и гладки възвишения, чиято най-висока част – връх Снефел, достига 621 м. На север и на юг планината преминава в равнинни земи, а бреговата линия е скалиста и изключително живописна. Растителността е предимно тревиста, с малко залесени закътани места. Климатът е умерен, с прохладно лято и мека зима, като средната температура през февруари е около 5 ° С, а през август - 14,3 ° С.

Първото човешко присъствие по тези земи датира от 6500 години пр. н. е. През V век островът става дом за много ирландски мисионери, последователи на св. Патрик и така се появява местното келтско наречие манкс. Тясно свързано с гаелския език, то остава основният език на острова до първата половина на XIX-и век.

През 800-та година започват нашествията на викингите и Ман остава норвежко владение до 1266 г. През този период се въвежда скандинавската система за управление, която на практика остава непроменена и до днес. През 1266 г. норвежкият крал продава сюзеренитета си над Ман на Шотландия, а през 1341 г. островът минава под контрола на Англия. От този момент нататък всички феодални владетели, т. нар. „крале на Ман“, са англичани. През 1406 г. английската корона дава острова на сър Джон Стенли и семейството му го управлява почти без прекъсване цели 330 години. Стенли отказват да се наричат „крале“ и вместо това въвеждат титлата „Лорд на Ман“, която е запазена и до днес.

СЕЛЦЕТО КРЕГНЕШ

ПАРНИЯТ ВЛАК

През 1736 г. контролът над острова преминава в ръцете на херцозите на Атол и в последвалите десетилетия се превръща в основен център за търговия с контрабандни стоки, като по този начин лишава британското правителство от ценни митнически приходи. В отговор на това, през 1765 г. британският парламент купува суверенитета над острова и през 1828 г. придобива всички оставащи прерогативи на херцозите.

Днес остров Ман е парламентарна демокрация, а неговите жители са британски граждани. Тъй като не е част от Великобритания, а нейно коронно владение, той не е подчинен на британското правителство. То обаче отговаря за отбраната и външните работи на острова, с право при определени обстоятелства да се намесва във вътрешните му работи. Кралицата е официалният държавен глава на Ман, и тук носи титлата „Кралицата, Лорд на Ман“. Нейният представител на острова е лейтенант-губернатор, чиято роля е предимно церемониална.

ЗАМЪКЪТ „РУШЕН“

Законодателната власт е поверена на двукамарен парламент, наречен Tynwald, който се смята за най-старият действащ без прекъсване парламент в света. Депутатите избират министър-председател, който оглавява правителството за срок от 5 години. Дъглас, най-големият град и столица на остров Ман, е седалище на парламента и правителството.

Остров Ман съхранява множество свидетелства за различните периоди на 10-хилядната си история. Ако тръгнете по стъпките на най-древните му обитатели, ще откриете исторически паметници, датиращи от преди последния ледников период, десетки погребални камери и най-голямата неолитна гробница на Британските острови. Тук се пази и най-голямата колекция от келтски и скандинавски кръстове, произведени между VI и XIII век.

За да научите повече за древната и по-новата история на острова, задължително трябва да посетите музея „Манкс“ в Дъглас. Тук са изложени много от откритите праисторически артефакти, керамични изделия и оръдия на труда от желязната епоха. Музеят има изобилие от интерактивни изложения, филми и широка гама от експонати.

В старата столица на остров Ман, Кесълтаун, се намира един от най-добре запазените средновековни замъци в Европа - „Рушен“, чиито внушителни варовикови стени могат да бъдат видени от почти цялата южна част на острова. Построен през 1265 г., първоначалното предназначение на замъка било резиденция на норвежкия крал, а по-късно и дом на кралете и лордовете на Ман. През вековете замъкът бил използван също като крепост, съдилище, затвор, монетен двор и дори лудница.

Днес „Рушен“ е музей, а неговите зрелищни експозиции - човешки фигури, облечени в дрехи, характерни за периода, антични мебели и завеси, реалистична храна, средновековна музика и реч, потапят посетителите в славното минало на острова. В голямата банкетна зала ще имате възможност да похапнете с кралете и лордовете на Ман, а по извитите каменни стълби можете да се изкачите до покрива на замъка и да се насладите на неповторима панорамна гледка към Кесълтаун и отвъд него.

В западната част на Ман ще откриете малкото островче св. Патрик, до което се достига по издигната в морето пътека. Твърди се, че именно тук св. Патрик стъпва за първи път на територията на Ман през 444 г., на път от Ливърпул за Ирландия. Тук се издигал още един замък с голяма религиозна и историческа стойност. Замъкът „Пийл“, от който днес са останали само руини, първоначално бил място за поклонение, докато през XI в. норвежкият крал Магнус III Босоногия го превръща в свой форт. Църквата „Св. Патрик“ и кръглата кула в ирландски стил, които датират от X в. и XI в., както и катедралата „Св. Герман“, построена през XIII в., са още от историческите забележителности на Св. Патрик.

Около замъка криволичи пешеходна алея, а от наблюдателницата на върха на кръглата кула се разкрива великолепна гледка. „Пийл“ е кралска резиденция и седалище на правителството повече от 200 години, когато властта се премества на юг в замъка „Рушен“. Легендата разказва, че призракът на черен кокер шпаньол на име Моди Ду броди из замъка „Пийл“ вече векове наред. Той можел да бъде видян навсякъде, но най-често в стаята на караула, където обичал да ляга пред камината всяка вечер, щом войниците запалели свещите.

На остров Ман ще видите и най-голямото работещо водно колело в света – Лакси, известно още като „Лейди Изабела“. Проектирано от викторианския инженер Робърт Кейсмънт, колелото е построено през 1854 г. от дърво и чугун, с цел да изпомпва вода от минния комплекс в Лакси. С внушителните си размери – диаметър от 22 м и широчина от 1,83 м, то се завъртало от силна струя вода и задвижвало помпа, която засмуквала 250 л вода в минута от 500 м дълбочина в мината. Разбира се, днес мината вече не съществува, но затова пък колелото продължава да работи безотказно. Ако се изкачите до върха му, ще бъдете възнаградени с красива панорама към долината Глен Мор.

Ако искате да научите повече за живота на миньорите от миналото, можете да преминете през долината и да посетите мините „Лакси“ или да се повозите на железницата, която някога е извозвала олово и цинкови руди.

Сградата на старата гимназия в Кесълтаун, която датира от 1200 г., е една от най-старите запазени сгради на острова, а нейното основно крило притежава най-старата покривна конструкция на острова. Първоначално тя служела като църква на зараждащото се около замъка „Рошен“ селище и била известна като параклис „Св Мери“. През 1570 г. се трансформира в училище за момчета и служи като такова до 1930 г. Днес тук имате възможност да влезете в напълно запазена викторианска класна стая, да седнете на училищна скамейка, да се запознаете с образователни материали и училищно оборудване от миналото.

Още една популярна, почти изцяло недокосната от времето дестинация на Ман, заслужава вниманието на гостите на острова. Живописното селце Крегниш, превърнато в „жив музей“, илюстрира живота, бита и обичаите на местното население през XIX в., когато риболовът и дребното земеделие са били техен основен поминък. Разположен в красива местност в най-южната част на острова, той е запазил типичните манкс-къщи със сламени покриви, които днес са отворени за посетители. До 1900 г. селото е било изцяло изолирано от новите технологии и е едно от малкото места, в които все още се говори на местния диалект - манкс. Тук ще видите как се отглежда и приготвя манска храна, как се преде, тъче и боядисва вълна, как се оре с плуг, теглен от конски впряг, или може да присъствате на служба в църквата „Св. Петър“.

В Крегниш със сигурност ще срещнете и известните безопашати котки от породата „Манкс“, за появата на които съществуват различни версии – някои невероятни, а други повече от ексцентрични. Според една от теориите, котките пристигат на острова с Ноевия ковчег, а според друга са хибрид между котка и заек. Манкс наистина донякъде наподобява заек, защото има по-къс гръб, по-дълги задни

ВОДНОТО КОЛЕЛО „ЛЕЙДИ ИЗАБЕЛА„

ЖИВОПИСНАТА ПРИРОДА НА ОСТРОВ МАН

крака и предпочита да се придвижва с подскоци, но най-вероятно това е естествено мутирала порода безопашати котки, пристигнали тук в миналото с някой кораб от Далечния изток.

Освен места с историческа значимост, остров Ман предлага и спираща дъха девствена природа. Над 40% от земята на острова е ненаселена и необработваема и предлага живописни пейзажи и възможност за наблюдение на редки и застрашени видове диви животни и птици. Множеството прекрасно поддържани паркове, пръснати из острова, също са чудесно място за отдих и разходки.

Нощем островът предлага не по-малко зашеметяващи гледки. В ясна нощ небето над Ман е обсипано със звезди. С невъоръжено око от тук лесно можете да видите мъглявината Орион, разположена на 1500 светлинни години от Слънцето, нашата галактика Млечен път и съседната му Андромеда. От североизточния бряг на острова пък можете да наблюдавате северното сияние. Небето над о. Ман е едно от най-тъмните в Европа и е почти незасегнато от светлинно замърсяване, което го прави най-предпочитаната дестинация за наблюдение на нощното небе на Британските острови.

Няма как да посетите Ман и да не се повозите на някоя от неговите исторически железници. Електрическата железница е построена между 1893 г. и 1899 г. и свързва столицата Дъглас с източната и северната част на острова. Това е най-дългата теснолинейна електрическа железопътна система на Британските острови и все още използва оригиналните си викториански и едуардиански вагони, два от които са официално най-старите действащи железопътни вагони в света. Манската теснолинейна парна железопътна мрежа, открита през 1874 г., е най-дългата парна линия във Великобритания и също използва своите оригинални локомотиви и вагони. От някогашната южна линия днес са останали едва 24 км, които преминават през очарователната провинция на острова.

Планинската железница е още едно уникално постижение на викторианската инженерна мисъл. Дълга около 8 км, тя оперира от 1895 г. и е единствената планинска електричка на Британските острови. Тя тръгва от столицата и се изкачва на 621 м до най-високата точка на острова - връх Снефел.

Една от най-атрактивните железопътни линии на острова безспорно е конната трамвайна линия на крайбрежната улица в Дъглас - най-старата трамвайна линия с конска тяга в света. Окрита през 1876 г., на 7 август тази година тя отпразнува 140-ата си годишнина. Конските трамваи, които понастоящем използват 12-те си оригинални вагона, включително един двуетажен трамвай, са превозвали множество кралски особи, сред които кралицата, кралицата-майка и принцеса Маргарет.

През март 2016 г. остров Ман получава статут на биосферен резерват на ЮНЕСКО, признание за хармоничното съжителство между хората и разнообразието от естествени местообитания. ЮНЕСКО дава тази висока оценка заради цялостните постижения на Ман в запазването на историческото, природно и културно наследство, устойчиво и екологично икономическо развитие и непрекъснатите усилия в сферата на образованието.

Островът е домакин на множество ежегодни фестивали, културни събития, селскостопански изложения и спортни състезания, най-известното сред които без съмнение е мото състезанието „TT – Tourist Trophy“, заради което Ман носи прозвището „Световна столица на мотосъстезанията“. В края на май и началото на юни всяка година мотофорумът събира хиляди зрители и почитатели на мотоспорта от цял свят, които оставят на острова средно около 20 милиона паунда.

От 1907 г. до днес трасето е непроменено и включва 62 км от манската пътна мрежа. Двулентовите пътища са изпълнени с опасности - резки завои, изкачвания и спускания, по които мотосъстезателите препускат със скорост около 300 км/ч. За това и заради невъзможността да се осигурят ефективни мерки за сигурност, TT състезанието се счита за „най-опасното мотосъстезание на планетата“, което за 110-годишната си история е взело общо 248 жертви, сред които и състезатели, и зрители.

www.victoriaholidays.eu
info@victoriaholidays.eu
sales@victoriaholidays.eu
+359 894 776610
+359 879 559590
Royal Casa
VILLAS

ОБЩИНСКА БАНКА

20 години

ЮБИЛЕЙНИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

www.municipalbank.bg

protection

Protect your assets

HUVEPHARMA®
We add performance to your business

HUVEPHARMA EOOD • 3a NIKOLAY HAYTOV STR • 1113 SOFIA • **BULGARIA** • P +359 2 862 5331 • F +359 2 862 5334 • SALES@HUVEPHARMA.COM
HUVEPHARMA N.V. • UITBREIDINGSTRAAT 80 • 2600 ANTWERP • **BELGIUM** • P +32 3 288 1849 • F +32 3 289 7845 • CUSTOMERSERVICE@HUVEPHARMA.COM